

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • ...
YARDIMCI KAYNAK EĞİTİM MATERYALİ • ...

TELAFİ EĞİTİMİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 9. SINIF

ISBN ...

Basım Adedi ...

Yazar
KOMİSYON

Türkçe yayın hakları MEB, 2023

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Baskı ...

Sertifika No. ...

İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

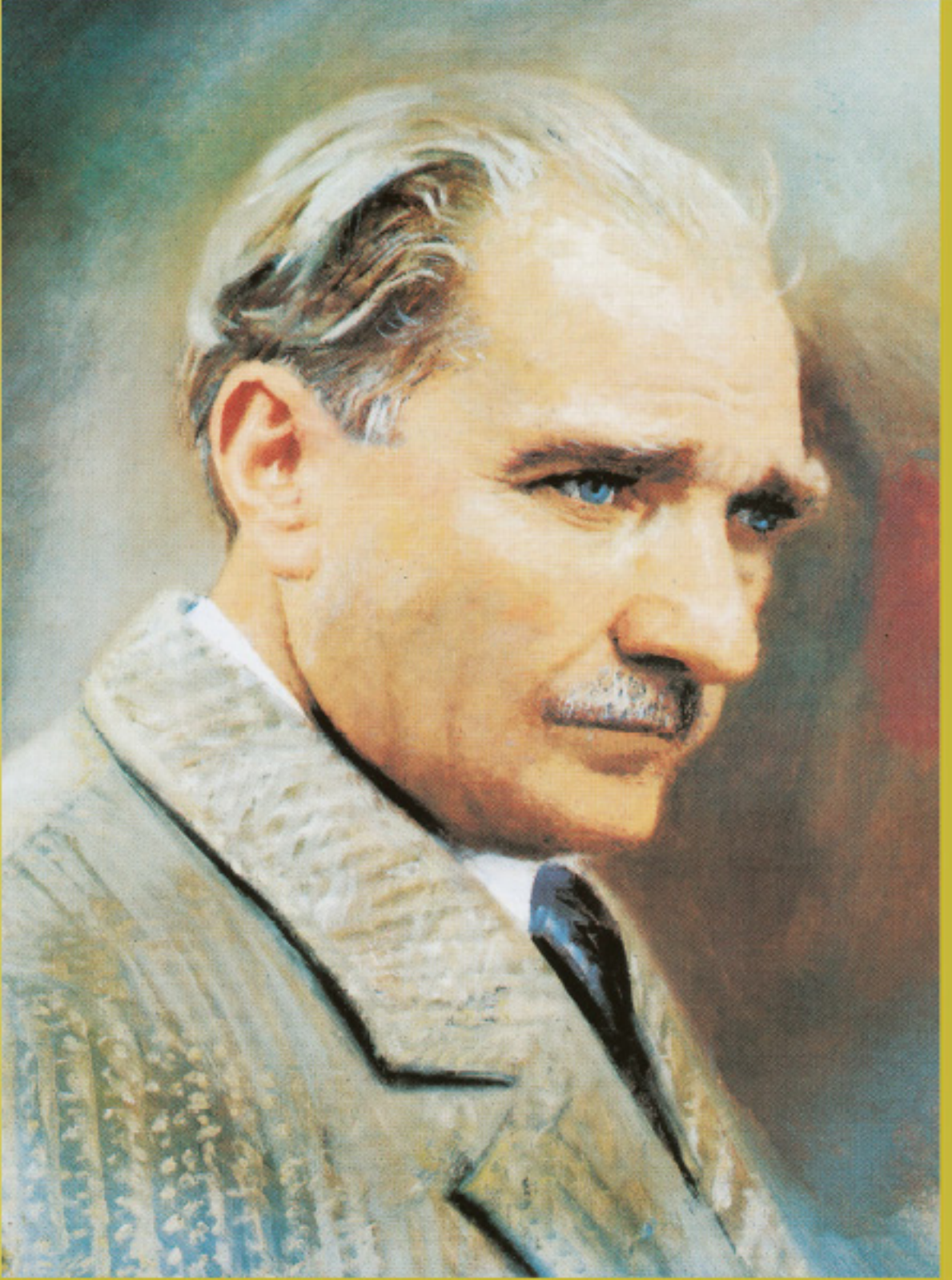
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ÖN SÖZ	8
HİKÂYE	9
ŞİİR	17
MASAL	31
ROMAN	43
TİYATRO	53
BİYOGRAFİ	63
MEKTUP / E-POSTA	73
GÜNLÜK / BLOG	79
CEVAP ANAHTARI	90

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Millî Eğitim Bakanlığı olarak her koşulda eğitim ve öğretimin devamlılığını sağlamak için gerekli tedbirleri almaktayız. Ülkemizde yaşanan deprem nedeniyle bazı illerimizde eğitim öğretime ara verilmiştir. Bu kapsamda deprem felaketinin eğitim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, öğrencilerin akademik becerilerini geliştirmek, eksik oldukları konuları telafi etmek amacıyla eğitimde fırsat eşitliği ilkesini temel alarak öğrencilerimize yönelik telafi eğitimleri başlatılmıştır.

- Eğitim öğretime ara verilen 2022-2023 eğitim öğretim yılının ikinci döneminden başlamak üzere derslerde işlenemeyen konu ve kazanımlar tespit edilmiştir. Bu kazanımların kısa bir süre içinde verilebilmesi, öğrenmenin kalıcı olabilmesi, sonraki öğrenmeleri destekleyebilmesi adına öğretim yöntem ve teknikleri çerçevesinde ders notları, etkinlikler ve sorular hazırlanmıştır.

Yapılan hazırlıklar çerçevesinde hazırlanan ders notlarında “Konu Özetleri ve Kritik Bilgi, Dikkat, Biliyor musunuz?, Hatırlayalım” gibi başlıklarla konuların önemli noktalarına değinilmiştir. Bulmaca, eşleştirme gibi etkinliklerin yanı sıra çoktan seçmeli, beceri temelli ve açık uçlu gibi farklı soru tarzları da çalışma içinde yer almaktadır. Bu sayede üzerinde durulan kritik kazanımlara ait konuların pekiştirilmesi planlanmıştır. Ayrıca çalışma içinde yer alan ders anlatım ve soru çözüm videolarına karekodlar aracılığıyla ulaşılabilir.

Telafi sürecinde bu kaynakların sizlere faydalı olması dileğiyle...

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

HİKÂYE

- Hikâye
- İsim

HİKÂYENİN BÖLÜMLERİ

Serim: Hikâyenin giriş bölümüdür. Kişiler, yer ve mekân tanıtılır. Olayın başlangıcı yapılır.

Düğüm: Olay gelişmeye bu bölümde başlar. Hikâyede çatışma başlar, okuyucuda merak duygusu oluşur.

Çözüm: Olayın bir çözüme ulaştığı bölümdür. Okuyucuda merak unsurları bu bölümde biter.

HİKÂYENİN YAPI UNSURLARI

Olay Örgüsü: Hikâye kahramanlarının başından geçen veya tanık oldukları durumlara “olay” denir. Olayların bir sıra ile verilmesine “olay örgüsü” denir.

Kişiler: Bir hikâyede olayı yaşayan, olaya tanık olan, durumdan etkilenen kahramanlardır. Kişiler **tip** ve **karakter** olmak üzere ikiye ayrılır. **Tip**, günlük yaşayış içerisindeki sıradan insanların genel özelliklerine sahiptir. Yardımsever, nankör, cimri vb. özellikler tip aracılığıyla verilebilir. **Karakter** ise kendine has özelliklere sahip kişilerdir. Bu kişiler başkalarından farklı çatışmalara, zaafılara sahiptir.

Zaman: Hikâyedeki olay ya da durumun başlangıcı ile bitişi arasındaki süredir.

Mekân: Hikâyedeki olayın ya da durumun geçtiği yerdir.

HİKÂYEDE İLKLER

Dünya edebiyatında ilk hikâye ve yazarı	Decameron-Boccaccio
Türk edebiyatında ilk hikâye ve yazarı	Letâif-i Rivâyât-Ahmet Mithat Efendi
Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk hikâye ve yazarı	Küçük Şeyler-Sâmpaşaazâde Sezâi

Hikâye

KRİTİK BİLGİ

Halk hikâyeleri, destanlar, masallar, mesneviler ve *Dede Korkut Hikâyeleri* Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'nden önce hikâye türünün yerini tutmaktaydı.

HİKÂYE

Hikâyede Anlatıcı

Olayı anlatan kişidir. Bu kişi yazarın kendisi değil, kurmaca kişidir. Olaylar birinci veya üçüncü kişi ağzından anlatılır.

Hikâyede Bakış Açısı

A) İlahi (Hâkim, Tanrısal) Bakış Açısı

- Üçüncü tekil kişi anlatıcıdır.
- Olayların öncesini ve sonrasını bilir.
- Olaylara müdahale eder.
- Kahramanların iç seslerini duyar.

B) Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı

- Üçüncü tekil kişi anlatıcıdır.
- Anlatıcı sadece gördüklerini anlatır.

C) Kahraman Anlatıcı Bakış Açısı

- Birinci tekil kişi anlatıcıdır.
- Anlatıcı, eserin kahramanlarından biridir.
- Anlatıcı, kendi hislerini ve düşüncelerini anlatır.

Hikâyede Tema: Tema, hikâyedeki temel duygu veya düşüncedir, soyut ve geneldir.

Hikâyede Konu: Hikâyedeki duygu veya düşüncenin somut bir duruma bağlı olarak ele alındığı olgudur, temayı sınırlandırır.

Hikâyede Çatışma: Olayların ve kişilerin birbirine zıtlık oluşturmaları ile ortaya çıkan duruma denir. Çatışma hikâyede merak unsurunu canlı tutar, olaylar arasında devamlılığı sağlar, hikâyeyi ilginç ve çekici kılar.

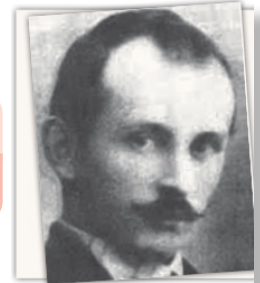
Hikâye Türleri

A) Olay Hikâyesi

- Olay ağırlıklıdır.
- İlk örneklerini Guy de Maupassant verdiği için Maupassant tarzı hikâye de denir.
- Giriş, gelişme, sonuç bölümleri vardır.
- Merak duygusu ön plandadır.

DİKKAT

Olay hikâyesinin Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri Ömer Seyfettin ve Refik Halit Karay'dır.

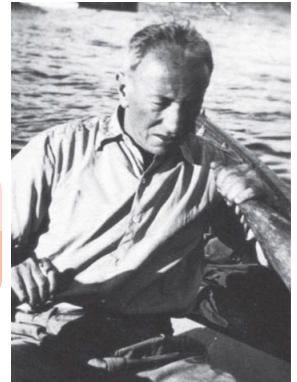
Ömer Seyfettin

B) Durum-Kesit Hikâyesi

- Günlük yaşamdan kesitler sunulur.
- İlk örneklerini Çehov verdiği için Çehov tarzı hikâye de denir.
- Giriş, gelişme, sonuç bölümleri yoktur.
- Okuyucuda çağrışım ve izlenim bırakmak için yazılır.
- Psikolojik tahlillere yer verilir.
- Belirsiz bir mekân, zaman kullanılabilir.

DİKKAT

Durum hikâyesinin Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esenel'dir.

Sait Faik Abasıyanık

BİLİYOR MUSUNUZ?

Tema soyuttur, konu ise temanın sınırlandırılıp somutlaştırılmasıdır.

Hikâye Anlatım Biçimleri

Öyküleyici Anlatım

Anlatıcının olayları anlatmasıyla ortaya çıkan anlatım şeklidir. Bu anlatımda anlatıcı; zaman, mekân ve kişi unsurlarını kullanarak olayı istediği yönde geliştirebilir. Olaya dayalı metinlerde ve bazı öğretici metinlerde (gezi yazısı, anı vb.) bu anlatım biçimi kullanılır.

ÖRNEK

Simon, meyve ağaçlarının bulunduğu yerden geçti. Kumsaldaki ateş, küçükleri bugün öyle oyalamıştı ki Simon'un peşinden buraya gelmemişlerdi. Sürüngen bitkilerin arasında yürüdü. Açıklığın yanında, büyük hasırın yanına varınca, yerde sürüne sürüne içine girdi.

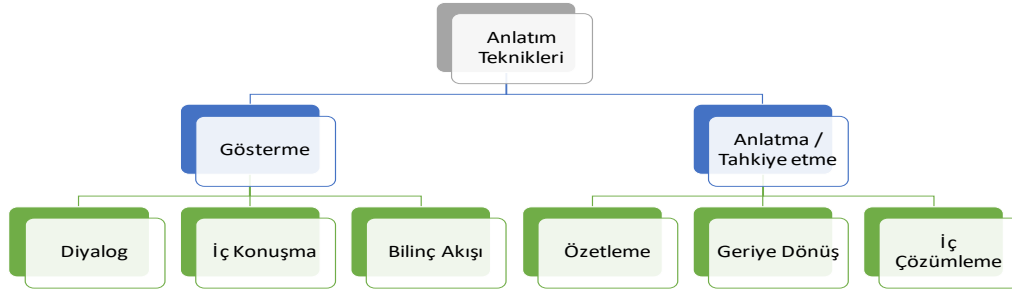
Betimleyici Anlatım

Hikâyedeki mekân, kişi ve nesnelerin okuyucunun zihninde tasarlanması için kullanılan anlatım biçimidir. Okuyucu betimleyici anlatımlarda bir resim ifadesini bulabilir. Bu nedenle betimleme bölümleri durağan anlatımlardır.

ÖRNEK

Başını çevirip odasına bir göz attı; dille anlatılamayacak kadar acayip, ev içi resimleri çizen ressamlara model olacak şeylerle doluydu bu oda. Gölgelemin oluşturduğu korkunç zikzakları, rüzgârla şişen perdelerin acayip görünüşlerini, gece kandilinin kırmızı basma örtülerin kıvrımlarındaki bulanık ışığın titreyişlerini, ortası bir hırsız gözü gibi kırmızı bir alevle parlayan perde askısını, yere diz çökmüş görünen bir giysiyi anlatacak sözcükleri nereden bulmalı?

Hikâyede Anlatım Teknikleri

Diyalog: Kahramanların karşılıklı konuşmalarına dayanan anlatım tekniğidir.

- Nasıl olacak o? Biz görmeden olur mu?
- Olmaz tabii. İkimiz gider, alır, geliriz. Ne dersin?
- İkimiz mi?
- Evet, ikimiz. Semih'in getirdiği modeller vardı ya, hani sen oradan gelinlik beğenmiştin. Hem onu ısmarlarız hem de mobilyaları seçeriz, ne dersin?

İç Konuşma: Kahramanların içsel konuşmalarını aktarmaya dayanan anlatım tekniğidir.

Ne yapacağım ben şimdi? Oraya gitsen bir türlü, gitmesem başka türlü. En iyisi bir an önce yola çıkmak. Yola şimdi çıkmazsam çok geç kalacağım.

Bilinç Akışı: Kişilerin iç dünyalarını, zihinlerinden geçirdiklerini aralıksız, seri hâlde ve düzensiz bir şekilde olduğu gibi aktarmaya çalışan anlatım tekniğidir.

O söyledi de ben mi anlamadım sanki! Hani gelecekti, hani beni bırakmayacaktı! Şimdi ev, araba, bahçe... Offf, çok sıkıldım ben yine! Yarın müzede son gezi düzenlenecekmiş. Bana ne ya... Kardeşim hasta, onu da bir an önce doktora götürmeli!.. Geçen yıl şenlikler ne eğlenceli geçmişti.

1. Olay hikâyesini mi, durum hikâyesini mi okumayı tercih edersiniz? Neden?

.....

.....

.....

2. Hikâye yazarı, eserlerine kendi gözlem ve görüşlerini yansıtır mı? Örnek yazarlarla açıklayınız.

.....

.....

.....

3. Bir hikâye yazsanız hangi anlatıcı türünü seçerdiniz? Niçin?

.....

.....

.....

4. Aşağıdaki parçalarda kullanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz.

a) Topal Durmuş'un oğlu Mustafa tuza gidiyordu, istasyon yanında mola verdi. Eşğini ağaçların altına bıraktı. Kendi, parmaklığın iç yanına geçti, belini ağaca dayadı, kuşağından ekmeğini çıkardı; sanki burası bir çayırılık, bu demiryolu da bir akar su imiş gibi bakıp yemeye başladı.

.....

.....

b) Dışarıda güneş; kasabanın eğri büğrü, bozuk, parkeleri sökülmüş caddesine alabildiğine çökmüştü. Karşı damın kirli duvarının köşesindeki kalın yapraklı incir ağacının koyu gölgesine dili bir karış dışarıda bir köpek upuzun serilmiş uyukluyordu. Bir zaman köpeğe baktı. Öyle bir isteksizdi ki yırtık ayakkabı sanki elinden düşecekti. Yan gözle ustaya çaktırmadan şöyle bir baktı. Usta her zamanki gibi işine dalmıştı.

.....

.....

5. Aşağıdaki parçalarda kullanılan anlatım tekniklerini belirleyiniz.

a) Küçük Hasan hiçbir şey düşünmeden ilerliyordu. Ne evde kendisinin dönmesini bekleyen iki küçük kardeşi ne de dört saat uzaktaki nahiye merkezinde hizmetçilik yapan anası bu anda aklında değildi. Ayranını satıp satamayacağını da düşünmüyordu. Kafasında yalnız bir şey vardı: Bu yolu tekrar yürümek, geri dönmek mecburiyeti...

.....

.....

.....

- b) – Konuşmak ister misin, diye sordu.
- İstemiyorum, konuşulacak bir şey kalmadı artık.
- İstersen acılarını unutabileceğin bir yere de gidebiliriz.
- Unutmak yerine yaşamak istiyorum her zerresini.

.....

.....

.....

1. I. Hatırlıyorum da dedemin anlattığı masalların birinde deniz diye bir şey vardı. Su gibi bir şeymiş, karaların bittiği yerde başlamış. Dünyanın ucuymuş.

II. Bir kış günü akşamı... Odabaşı taraflarında bir polis karakolu... Birkaç ayak merdiveni çıkıp, gece gündüz açık duran kapıdan girince darca bir aralıkta bulunursunuz. İki yanda kapılar... Soldan birinci kapı, komiser odasının kapısı. Yani benim kapım.

III. O perşembe gününü sabahtan akşama kadar okuyarak geçirmiştım. Birkaç Avrupa magazini, sonra da o zaman gazetelerden birinin tefrika ettiği yerli bir roman bütün günümü doldurmuştu, diyerek başladı anlatmaya.

IV. Artık ne kapıları kilitleyecek ne de anahtarları vazoun içine atacaktım. Kimseye yaranamadığıma göre ilkelerimden vazgeçecektim. Kahvaltıdan sonra bulaşıkları da yıkamayacaktım.

V. Sani Bey orta boylu, ben tanıdığım zaman kır sakallı, geniş, atletik vücutlu, mavi gözlü bir adamdı. Bir zaman çarkçı yüzbaşılığı yapmıştı. Fakat gedikli miydi, mektepten mi yetişmişti? Bunu iyi bilmiyorum.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde diğerlerinden farklı bir bakış açısı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. “İnsanın fiziksel özelliğinin anlatıldığı betimlemelere fiziksel (tensel) portre, ruhsal özelliklerinin anlatıldığı betimlemelere de ruhsal (tinsel) portre denir.”

Aşağıdaki cümlelerden hangisi fiziksel ya da ruhsal portre örneği olamaz?

- A) Eskici de saç sakal dağınık, göğüs bağı açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı.
- B) Göğsünün ortasında ,tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.
- C) Bir gün balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülger balığı gördüm.
- D) Zeynep, öğretmen olarak bu küçük kasabaya atanmıştır, ilk günlerinde utangaç ve çekingendir.
- E) Kasabalının hepsi olanca kuvvetiyle yeni, yalnız ve zayıf görünen bu yabancıya kafa tutmaya karar vermiş görünüyordu.

3. **Olay hikâyesi ile durum hikâyesi karşılaştırıldığında aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?**

- A) Konu, durum hikâyesinde bir kesitten, olay hikâyesinde daha geniş bir kesitten ele alınır.
- B) Durum hikâyesinin belli bir planı yoktur, olay hikâyesinin belli bir planı vardır.
- C) Durum hikâyesinde belli bir sondan söz edilmez, olay hikâyesinin sonu vardır.
- D) Durum hikâyesinin temsilcisi Refik Halit Karay, olay hikâyesi temsilcisi ise Memduh Şevket Esendal'dır.
- E) Durum hikâyesinde merak ögesi önemsenmez, olay hikâyesinde önemsenir.

4. I. Zaman dilimi dardır.

II. Yaşamdan kısa kesitler sunulur.

III. Yazar belli bir plana uymak zorunda değildir.

IV. Hikâyede asıl olan olay değildir.

V. Hikâyede önemli ve öncelikli olan merak ögesidir.

Yukarıda verilen bilgilerden hangisi durum hikâyesinin özelliklerinden biri değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

5. Hikâyelerinde tam bir gözlemci gibi davranır. Kaleminden çok silgisi çalışır, gereksiz sözden olabildiğince kaçınır. Zaten büyük trajik olayların ve kahramanların öykülerinden çok gündelik olanın ve devlet dairesindeki, sokaktaki, evdeki insanın mütevazı dünyasını anlatan yazar; öykü çerçevesini kısacık ve sade cümlelerle çizer: “Ağustos, Cuma günü. Sicil müdürü Cavit Bey, yemekten sonra minderin üstüne uzanmış, uyumak istiyor.” diye başlayan *Mendil Altında* öyküsünde olduğu gibi... Köyün, köylünün sorunları, büyük toplumsal çatışmalar veya tarihimizin şanlı sayfaları ve kahramanları yoktur onun öykülerinde. Açıkça hedeflenmiş bir mizah tonu veya sivri bir eleştirelilik de yoktur ama gündelik olanın içerdiği komik ayrıntılar pek çok hikâyede okuyucuyu güldürür. Onun hikâyeleri, gündelik yaşamın sıradanlığının içinde silikleşen insanların yaşadığı duygusal ve zihinsel çelişkileri aktarır.

Bu parçada tanıtılan yazar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Refik Halit Karay
- B) Orhan Kemal
- C) Sabahattin Ali
- D) Aziz Nesin
- E) Memduh Şevket Esendal

6. Beyazıt Havuzu'nun kenarındaki kanepelerden birine oturmuş, sizi bekliyorum. Yaşını almış bir adamın yirmi yaşındaki çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşaması ne demektir, diye düşünüyorum: Belki bir geç olma hadisesi... Belki de bir çeşit hazları, kederleri, çocuklukları uzatma temayülü... Ama bu uzayan yaz, kışın gelmeyeceğine alamet değil. Kış müthiş olacak, kar yolları kapayacak, bembeyaz ovada ölümlük uzayıp gidecek...

Sizi bekliyorum. Sizi göreceğim, içimde bir şey koşacak. Siz görmeden geçeceksiniz. Ben kederle sevinci duyup dalacağım istediğim âleme. Dünyayı yeniden kederlerle kuracağım. Sonra çarşılardan çarşılar, insan sesleri arasında, her şeyi sizinle kurulmuş bir şehirde dolaşacağım.

Herkes geçti, siz geçmediniz. Yüzünüzü göremedim. Bayramım, çocukluk bayramım salıncaksız geçmiş gibi gözüme yaş doldu.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Öykü kişinin hayal kırıklığından bahsedildiği
- B) Anlatımda yer yer betimlemelere başvurulduğu
- C) Düşüncelerin, bilinç akışı tekniğiyle aktarıldığı
- D) Gerçekle hayalin iç içe geçtiği bir anlatıma sahip olduğu
- E) Durum hikâyesine özgü nitelikler taşıdığı

İSİM (AD)

Varlıkları tanıtan sözcüklere **isim (ad)** denir.

İSİM (AD) ÇEŞİTLERİ		
Varlıklara Verilişlerine Göre	Varlıkların Oluşumuna Göre	Varlıkların Sayılarına Göre
Özel İsim	Somut İsim	Tekil İsim
Ankara, Ahmet, Minnoş, Yeşil Gece...	çocuk, ışık, ses, rüzgâr, hava...	ağaç, kitap, asker...
Cins İsim	Soyut İsim	Çoğul İsim
masa, kalem, mum...	arkadaşlık, sevgi, korku...	ağaçlar, kitaplar, askerler...
		Topluluk İsmi
		orman, kütüphane, ordu...

KRİTİK BİLGİ

Çokluk eki ve 3. çoğul iyelik eki birbirine karıştırılmamalıdır.

Bahçenin gülleri

çokluk eki

bahçelerin gülleri

çokluk eki

3. çoğul iyelik eki

DİKKAT

Bazı sözcükler ad aktarması yoluyla topluluk adı olabilir.

Sınıf temizlendi. (Tekil ad)

Sınıf geziye gidecek. (Topluluk adı)

İSİM ÇEKİM EKLERİ	
Hâl (Durum) ekleri	hayatı (belirtme), hayata (yaklaşma), hayatta (bulunma), hayattan (ayırılma)
İyelik ekleri	hikâyem, hikâyen, hikâyesi, hikâyemiz, hikâyeniz, hikâyeleri
Çokluk eki	çiçekler, rüyalar, arkadaşlar
Eşitlik eki	sınıfça, bence

DİKKAT

“-ı, -i, -u, -ü” ekleri durum eki, iyelik eki, yapım eki olarak kullanılabilir:

Hayatımızın her yönünde sanatı görmek mümkündür. (Durum eki)

Sanatı yıllarca birçok kişi tarafından konuşuldu. (İyelik eki)

Hayatını öğrencilerine adadı yıllarca. (İyelik eki-durum eki)

Batı'nın etkisiyle yeni bir edebiyat doğmuştu. (Yapım eki-fiilden isim yapma)

Adını emeğiyle hafızalara kazıdı. (Yapım eki-fiilden fiil yapma)

DİKKAT

Somut isimler mecaz anlamda kullanıldığında soyut isim olabilir.

Hava bugün çok güzel. (Somut isim)

Üniversitenin **havasına** alışmaya çalışıyor.

(Soyut isim)

YAPILARINA GÖRE İSİMLER		
Basit isim	Yapım eki almaz, herhangi bir sözcük birleşimi yoktur.	sanat, köy, kitap, süt...
Türemiş isim	Yapım ekiyle oluşur.	sanatçı, köylü, kitaplık, yatak...
Birleşik isim	İki sözcüğün birleşmesinden oluşur.	sütlaç, çekyat, Sarıyer...

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

ŞİİR

- Şiirde Ahenk Unsurları
- Şiir Türleri
- Edebî Sanatlar
- Manzume ile Şiir Farkı
- Sıfat

ŞİİRLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Nazım biçimi: Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsüne göre kazandığı biçimsel özelliklerin genel adıdır.

Nazım birimi: Şiiri oluşturan dize birlikleridir.

Dize (Mısra): Şiirin satırlarından her biridir.

Beyit: Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçasıdır.

Dörtlük: Dört dizeden oluşan nazım birimidir.

Bent: İki dizeden fazla dize birlikleridir.

Ölçü (Vezin): Dizelerdeki hece sayısı ya da hecelerdeki uzunluk-kısalık uyumudur.

DİKKAT

Türk edebiyatında hece ölçüsü, aruz ölçüsü ve serbest ölçü kullanılmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Türk edebiyatının ilk eserlerinde hece ölçüsü kullanılmıştır.

Uyak (Kafiye) ve Redif

Redif: Dize sonlarında aynı görevli eklerin ya da aynı anlamlı sözcüklerin tekrar edilmesidir.

Uyak Çeşitleri

Yarım uyak:

Mısra sonundaki tek ses benzerliğidir.

Tam uyak:

Mısra sonundaki iki ses benzerliğidir.

Zengin uyak:

Mısra sonundaki üç ve daha fazla sesin benzerliğidir.

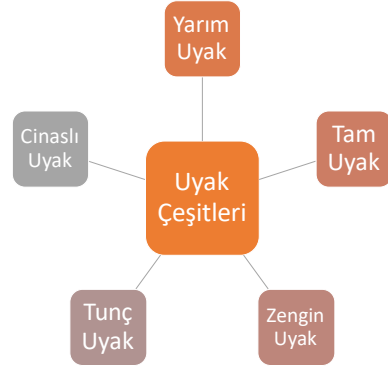
Tunç uyak:

Mısra sonundaki bir sözcüğün diğer mısranın son sözcüğünün içinde bulunmasıdır.

Cinaslı uyak:

Yazılışları aynı, anlamları farklı sözcük ya da sözcük gruplarının tekrar edilmesidir.

Sözcük hâlinde redif	... gör dünyayı ... sev dünyayı
Ek hâlinde redif	... bileyim ... gideyim
Sözcük ve ek hâlinde redif	... güldüm ben ... bildim ben
Yarım uyak	... memnun ... yakın
Tam uyak	... çoban ... orman
Zengin uyak	... çiçekler ... gelecekler
Tunç uyak	... oda ... moda
Cinaslı uyak	Komşuda dülger mi var Geliyor keser sesi Ustalar konuşunca Çıraklar keser sesi

BİLİYOR MUSUNUZ?

Dizelerdeki hece sayısı dengliği hece ölçüsü, hecelerdeki uzunluk-kısalık uyumu aruz ölçüsüdür.

DİKKAT

Redifi oluşturan ekler aynı görevde olmalıdır.

Şiirde Ahenk Unsurları ve Konularına Göre Şiir Türleri

Uyak Şeması

UYAK DÜZENİ	
Düz uyak	aaab, aaaa
Çapraz uyak	abab
Sarmal uyak	abba
Mânî tipi uyak	aaxa

ŞİİRDE AHENK UNSURLARI

1. ÖLÇÜ (VEZİN)
2. REDİF
3. UYAK (KAFİYE)
4. ASONANS (Şiirdeki dizelerde aynı sesli harfin tekrarlanmasıdır.)
5. ALİTERASYON (Şiirdeki dizelerde aynı sessiz harfin tekrarlanmasıdır.)
6. NAKARAT (Şiirdeki birimlerin son dizelerinin tekrar edilmesidir.)
7. KELİME VE KELİME GRUPLARININ TEKRARI
8. SES AKIŞI (Şiirdeki cümle yapısının değiştirilmesi, vurgu ve tonlamadır.)

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Eski Yunan edebiyatında Hesiodos didaktik şiirin ilk örneklerini vermiştir.
- Didaktik sözcüğü Grekçe "didasko"dan türetilmiştir.

ŞİİR TÜRLERİ

KONUSUNA GÖRE ŞİİR TÜRLERİ

Pastoral Şiir: Doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemleri anlatan şiir türüdür. Sade, süssüz ve içtenlik taşıyan bir dille yazılır.

Didaktik Şiir: Belli bir düşünceyi aşlamak ya da bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan, duygu yönü zayıf şiir türüdür. Eski çağlarda ozanlar eğitici, öğretici bir kişi kabul edilirdi.

Epik Şiir: Savaş ve kahramanlık konularını coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlerdir.

Satirik Şiir: Toplumun veya kişilerin beğenilmeyen yönlerini açık ya da kapalı bir şekilde eleştiren, onların gülünç yönleriyle alay eden şiirlere denir.

Dramatik Şiir: Dramatik konuları işleyen şiir türüdür. Genellikle acıklı, hüznü olayları anlatan harekete dayalı, manzum tiyatro yapıtlarıdır.

DİKKAT

- Doğrudan doğruya doğa manzaralarını monolog biçiminde anlatan pastoral şiirlere "idil", konuşma biçiminde yazılanlara ise "eglog" denir.
- Epik şiire Batı'da "epope" denir.
- Epik şiire "hamasi şiir", "destani şiir" de denir.

KRİTİK BİLGİ

- Halk edebiyatında koçaklama, destan, varsağı epik türde yazılmıştır.
- Satirik şiire divan edebiyatında **hiciv**, halk edebiyatında **taşlama**, günümüzde **yeri** adı verilir.
- Manzum hikâyeler ve fabllar didaktik şiirdir.

HATIRLATMA

- Redif aynı görevdeki eklerin ve aynı anlamdaki sözcüklerin tekrarıdır.
- Türk edebiyatında hece ölçüsü, aruz ölçüsü ve serbest ölçü kullanılmıştır.

NAZIM ŞEKİLLERİ

Şiirler biçimsel özelliklerine göre nazım şekillerine ayrılır.

HALK ŞİİRİ NAZIM ŞEKİLLERİ	
Anonim Halk Şiiri	Türkü, Mânî
Âşık Tarzı Halk Şiiri	Koşma, Semai, Varsağı, Destan
Aruz Ölçüsüyle Yazılan Halk Şiiri	Divan, Kalenderi, Semai, Selis, Satranç, Vezniâhar

DİVAN ŞİİRİ NAZIM ŞEKİLLERİ	
Beyitlerle Kurulanlar	Gazel, Kaside, Mesnevi, Kit'a, Müstezat
Bentlerle Kurulanlar	Tuyuğ, Rubai, Murabba, Şarkı, Muhammes, Terkibibent, Terciiibent

BATI ETKİSİNDEKİ TÜRK ŞİİRİ	
Sone, Terzarima, Triyole, Balat, Serbest Nazım	

NAZIM TÜRLERİ

Şiirler, işlediği konulara göre türlere ayrılır.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ŞİİRİ	
Sagu, Koşuk, Destan	

HALK ŞİİRİ NAZIM TÜRLERİ	
Anonim Halk Şiiri	Ninni, Ağıt
Âşık Tarzı Halk Şiiri	Güzelleme, Koçaklama, Taşlama, Ağıt
Dinî-Tasavvufi Halk Şiiri	İlahi, Nefes, Deme, Nutuk, Şathiye, Devriye

DİVAN ŞİİRİ	
Tevhit, Münacaat, Naat, Mersiye, Methiye, Hicviye, Fahriye	

KRİTİK BİLGİ

- Şiirde söyleyici; şiirde konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi/varlıktır.
- Tapşırma, âşık halk şiirinde âşıkların mahlaslarını kullanmalarına verilen addır.
- Mahlas, şiirde şairlerin takma adıdır. Genellikle son dördlük ya da son beyitte mahlas kullanılır.

EDEBÎ SANATLAR (SÖZ SANATLARI)

Edebî sanatlar; edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve daha çarpıcı bir duruma getirmek için temelde benzetme esasına dayalı, söz ve anlama bağlı bir anlatım inceliği ve özelliğidir.

SÖZ SANATLARI

	Teşbih (Benzetme)	Tariz (İğneleme)	
Tenasup (Uygunluk)	Telmih (Hatırlatma)	Teşhis (Kişileştirme)	İrsalimesel (Atasözü Kullanma)
Mecazımürsel (Ad Aktarması)	Tekrir (Tekrarlama)	Intak (Konuşturma)	İstifham (Soru Sorma)
Hüsnütalil (Güzel Nedene Bağlama)	Tecahülüarif (Bilmezden Gelme)	İstiare (Eğretileme)	Mübalağa (Abartma)
Tezat (Zıtlık)	Kinaye (Değınmece)	Tevriye (İki Anlamlılık)	Nida (Seslenme)

TEŞBİH (BENZETME): Anlatımı güçlü ve çarpıcı kılmak için aralarında ilişki bulunan iki varlıktan zayıf olanı güçlü olana benzetme sanatıdır.

Örnek:

Başaklar altın sarısı gibiydiler.

Benzeyen: başaklar

Kendisine benzeten: altın

Benzetme yönü: sarı

Benzetme edatı: gibi

KRİTİK BİLGİ

Kişileştirmenin olduğu her sözde kapalı istiare bulunur.

İSTİARE (EĞRETİLEME): Benzeyen ya da kendisine benzetenlerden sadece birinin kullanılmasıdır.

a) Kapalı İstiare: Sadece benzeyenle yapılan benzetmedir.

Örnek: Ninniler söylüyor gökyüzü âdetâ

Benzeyen: gökyüzü (söylenmiş)

Kendisine benzeten: anne, insan (söylenmemiş)

b) Açık İstiare: Sadece kendisine benzetenle yapılan benzetmedir.

Örnek: Kurban olam beşikte yatan kuzuya

Benzeyen: bebek (söylenmemiş)

Kendisine benzeten: kuzu (söylenmiş)

DİKKAT

Sadece benzeyen ve kendisine benzetenle yapılan benzetmeye **teşbihbeliğ** (yalın benzetme) denir.

Örnek: kömür gözlüm

k. benz. benzeyen

AD AKTARMASI (MECAZİMÜRSEL): Benzerlik ilgisi olmaksızın bir sözcüğün başka bir sözcük yerine kullanılmasıdır.

Örnek:

Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilal (parça-bütün ilişkisi)

Uçak Samsun'a inemedi. (parça-bütün ilişkisi)

Tabağını çabucak bitir! (iç-dış ilişkisi)

Atilla İlhan'ı severek okurum. (sanatçı-eser ilişkisi)

İstanbul dün gece yine coştı. (yer-insan ilişkisi)

Bahar aylarında rahmet düşmezse ürün iyi olmaz. (neden-sonuç ilişkisi)

TEŞHİS (KİŞİLEŞTİRME): İnsan dışındaki bir varlığa insan özelliklerinin verilmesidir.

Örnek:

Rüzgârla birlikte el sallıyordu ağaçlar bize.

İNTAK (KONUŞTURMA): İnsan dışındaki varlık veya kavramların konuşTURULMASIDIR.

Örnek:

Yıldızlar, "Konuş benimle" diyordu her gece bana.

Kalbim, "Dur artık, koşma böyle!" diye yalvarıyordu sessizce.

TENASÜP (UYGUNLUK): Anlam yönüyle birbiriyle ilgili sözcüklerin bir arada kullanılması sanatıdır.

Örnek:

Yunus ki nergiste güler, gölde kanar

Kırlarda gelincikte onun bağı yonar

TEZAT (KARŞITLIK): Aynı varlığın, olayın, durumun birbirine zıt iki yönünün bir arada kullanılmasıdır.

Örnek:

Gülen çehremi görüp

Sanmayın beni bahtiyardır

Her kahkahamın içinde

Bir damla gözyaşı vardır

TELMİH (HATIRLATMA): Herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye, bir duruma işaret etmek, onu hatırlatmaktır.

Örnek:

Leyla gelin oldu, Mecnun mezarda

Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda

TEKRİR (TEKRARLAMA): Sözü etkisini güçlendirmek için sözcük ya da söz grubunu yinleme şeklinde yapılan söz sanatıdır.

Örnek:

Hiç kimse yok kimsesiz

Herkesin var bir kimsesi

Ben bugün kimsesiz kaldım

Ey kimsesizler kimsesi

HÜSNÜTALİL: Herhangi bir olayı, asıl sebebinden daha başka bir sebebin genellikle de daha güzel bir sebebin sonucu olarak gösterme sanatıdır.

Örnek:

Güzel şeyler düşünelim diye

Yemyeşil olmuş ağaçlar

TECAHÜLİARİF (BİLMEZDEN GELME): Bildiği bir şeyi bilmez görünme, bilmezlikten gelme sanatıdır.

Örnek:

Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

KİNAYE (DEĞİNMECE): Gerçek anlamı da düşünülebilecek bir sözü gerçek anlamının dışında (mecaz anlamıyla) kullanma sanatıdır.

Örnek:

Ben toprak oldum yoluna

Sen aşırı gözetirsin

Şu karşıma göğüs geren

Taş bağırlı dağlar mısın?

TEVRİYE: Bir anlatım inceliği elde etmek için birden çok anlamı olan bir sözün yakın anlamının değil uzak anlamının kastedilerek kullanılması sanatıdır.

Örnek:

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet! dediğin tek dişi kalmış canavar?

TARİZ (İĞNELEME): Söylenen sözün tersini kastetme sanatıdır.

Örnek:

Gördüğüm şeyi asla sezemem
Korku bilmem hiç yalnız gezemem
İcap etse kendi adım yazamam
Kâtiplikte gayet iştirahım var

İRSALİMESEL: Şiirde atasözü veya vecize (özdeyiş) kullanma sanatıdır.

Örnek:

Böyledir Mevla'dan sen kesme ümid
Gün doğmadan neler doğar, demişler

MÜBALAĞA (ABARTMA): Bir varlığı, olayı ya da durumu olduğundan çok daha fazla veya eksik gösterme sanatıdır.

Örnek:

Âlem sele gitti gözüm yaşından

DİKKAT

Tariz ile kinaye karıştırılmamalıdır. Tarizde sözün gerçek ya da mecaz anlamda kullanılmasından çok, karşıt anlamı önemlidir. Kinayede ise sözün her iki anlamının bir arada kullanılıp kullanılmadığına bakılır.

DİKKAT

Tevriye ile kinaye karıştırılmamalıdır. Tevriyede iki gerçek anlam, kinayede bir gerçek bir mecaz anlam vardır.

ŞİİR İLE MANZUME ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

ŞİİR

- Düzyazıya çevrilemez.
- Sözcükler yan, mecaz ve deyim anlamlarıyla kullanılır.
- Olay, kişi, zaman, mekân gibi unsurlar olay çevresinde gelişen metinlerdeki kadar belirgin değildir.
- Estetik zevkle oluşturulan sanatsal metinlerdir.
- Kişisel duygular ön plandadır.
- Lirik eserlerdir.
- Anlam çok yönlüdür, yoruma açıktır.
- Hissettirme ve sezdirme vardır.

MANZUME

- Düzyazıya çevrilebilir.
- Sözcükler genelde gerçek anlamdadır.
- Olay, kişi, zaman, mekân gibi unsurlar yer alır.
- Öğreticilik ön planda olduğundan sanatsal yönü zayıf metinlerdir.
- Didaktik eserlerdir.
- Toplumsal yönü güçlü metinlerdir.
- Anlam tek yönlüdür.
- Anlatma ve gösterme vardır.

KRİTİK BİLGİ

İmge; bir varlığı, kavramı, durumu daha canlı ve daha duygulu anlatmak için onu başka varlık, kavram veya durumların çizgileri ve şekilleri içinde tasarlayıştır.

Şiirde İmge ve Söz Sanatları

Söz Sanatları

Şiir, Manzume, Şiir Geleneği,
Şiirde Yapı

1. Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu,
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu...
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi.

Bu dördlükteki ahenk unsurlarını inceleyiniz.

Ölçü:.....

Redif:.....

Uyak:

Asonans:

Aliterasyon:

Kelime ve kelime gruplarının tekrarı:.....

Ses akışı:

2. Bu dördlükte hangi edebî sanatlara yer verilmiştir? Açıklayınız.

.....

3. İmge ve edebî sanatların kullanımı şiir için gerekli midir? Niçin?

.....

4. Bir şair olsanız şiirinizde ahenk unsurlarına niçin yer verirdiniz?

.....

5. Aşağıdaki şiirlerin konularına göre türlerini belirleyiniz.

- a) Çocukluğum, çocukluğum...

Gözümde tüten memleket.

Artık bana sonsuz hasret,

Sonsuz keder çocukluğum.

.....

- b) Gümüş bir dumanla kapandı her yer,

Yer ve gök bu akşam yayla dumanı;

Sürüler, çimenler, sarı çiçekler,

Beyaz kar, yeşil çam yayla dumanı!

.....

- c) Şunlar ki çoktur malları

Gör nice oldu hâlleri

Sonucu bir gömlek imiş

Anın da yoktur yenleri

.....

- d) Köy sallanır güldüğünde

Cin çarpılır değdiğinde

Beleş sofraya gördüğünde

Yumuluyor ölmüş gibi

.....

Aşağıda verilen I. sütundaki ifadeleri II. sütundaki ifadeler ile eşleştiriniz.

1

Ala gözlerini sevdiğim dilber,
Kokuya benzettim güller içinde.
İncecikdir belin, hilâldir kaşın,
Selviye benzettim dallar içinde.

2

Yaşamak güzel şey doğrusu
Üstelik hava da güzelse
Hele gücün kuvvetin yerindeyse
Elin ekmek tutmuşsa bir de
Hele tertemizse gönlün
Hele kar gibiye alnın
Yani kendinden korkmuyorsan

Kimseden korkmuyorsan dünyada
Dostuna güveniyorsan
İyi günler bekliyorsan hele
İyi günlere inanıyorsan
Üstelik hava da güzelse
Yaşamak güzel şey
Çok güzel şey doğrusu.

Serbest Nazım

A

Bent

B

3

Bir eşek var idi zaif ü nizar
Yük elinden katı şikeste vü zâr

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kısuda idi

Dörtlük

C

Beyit

D

4

Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Aşağıda karışık olarak verilen kavramları metinde doğru boşluklara yerleştiriniz.

kinaye

Aruz ölçüsü

epik

Asonans

yergi

mazmun

taşlama

istiare

tunç kafiye

hicviye

Tevriye

manzume

lirik şiir

Bent

telmih

Redif

ses akışı

durak

şiir geleneği

Kaldırımlar

- Ortak zevk ve dil anlayışına sahip şairlerin ortak şekil özelliklerini, ahenk unsurlarını, imge ve temaları kullanarak oluşturduğu şiir anlayışına..... denir.
- şiirde üç veya daha fazla dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir.
- dize sonlarında tekrarlanan, aynı harflerden oluşan, aynı görev ve anlamdaki ekler, kelimeler ve kelime gruplarıdır.
- dizelerde aynı ünlülerin ahenk sağlayacak şekilde sıkça tekrarlanmasıdır.
- Satirik şiir; halk edebiyatında, divan edebiyatında, Batı etkisindeki Türk edebiyatında ise adını almıştır.
- Benzetmenin asıl unsurları olan benzeyen ya da kendisine benzetilenin yalnız birinin kullanılmasıyla yapılan edebî sanata denir.
- bir anlatım inceliği elde etmek için birden çok anlamı olan bir sözün yakın anlamının değil uzak anlamının kastedilerek kullanılması sanatıdır.
- Divan edebiyatında bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söze denir.
- Dize sonundaki bir kelimenin başka bir dize sonundaki bir kelime içinde yer alması ile oluşan kafiyeeyedenir.
- şiirinde şair; iç dünyasındaki yalnızlık, korku ve ölüm duygularını gece karanlığında büyük bir şehrin uzayıp giden kaldırımlarıyla ve bu kaldırımlar üzerinde yaptığı yolculuktaki gözlemleriyle somutlaştırarak yansıtmıştır.
-, Arap edebiyatında doğmuş; oradan İran edebiyatına, İran edebiyatından da Türk edebiyatına geçmiştir.
- Aşk, tabiat, özlem, gurbet, vatan, din, ölüm gibi konularda duyguların dile getirildiği, coşkulu bir anlatımın kullanıldığı şiire denir.
- Hemen herkesçe bilinen bir olaya veya kişiye gönderme yaparak o olayı veya kişiyi hatırlatma sanatına denir.
- Halk edebiyatında koçaklama, destan, varsağı gibi nazım biçimleri ve türleri özellikler göstermektedir.
- Şiir okunurken seslerin içeriği yansıtacak şekilde vurgu ve tonlama yapılarak çıkarılmasına denir.

1. Canımda çınlar sesin; her yerdesin, neredesin?
Gündüz gece yaptığım işlerin içindesin.
Bu şiirin teması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Özlem B) Arayış C) Ayrılık
D) Heyecan E) Korku

2. Bu şiir türünde bir düşünceyi aktarmak veya belli bir konuda öğüt, bilgi, ders vermek amacı güdülür. Daha çok dinî, ahlaki, felsefi, sosyal konularda yazılır.
Aşağıdaki dizelerden hangisi bu parçada sözü edilen şiir türünü örneklemektedir?

A) Canım senin için işim her gün âh
Bin sevab yazılır etsen bir günâh
B) Bülbül ne yatarsın bahar erişti
Ulu sular göl olduğu zamandır
Kat kat oldu gül yaprağa karıştı
Gene bülbül kul olduğu zamandır
C) Dost düşman önümde yürür
Bilmedim asıl dostu
Dostların canıma kastı
Beni dostlarım öldürür.
D) Gök mavi mavi gülümsüyordu
Yeşil yeşil dallar arasından
Altın sesi birbendire sordu
"Ne haber eski aşk yarasından"
E) Şu kim istedi buldı ilmi Çin'de
Bugün oldur muhakkık ilm içinde

3. Kalbim yine üzgün seni andım da derinden,
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!
Üzgün ve kırılmış gibi en ince yerinden,
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!
Verilen metinde aşağıdaki ahenk unsurlarından hangisi yoktur?

A) Nakarat B) Ölçü C) Cinas
D) Aliterasyon E) Uyak

4. İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
Başımda eski âlemlerin sarhoşluğu...
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı,
Dinmiş İodosların uğultusu içinde
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

Şiir türlerini konularına göre sınıflandırdığımızda yukarıdaki şiir parçasının türü nedir?

A) Epik B) Lirik C) Satirik
D) Didaktik E) Pastoral

5. Saçları yıldızlar kadar parlak görünüyordu.

Yukarıdaki cümlede, benzetme öğelerinden kendisine benzetilen unsur hangisidir?

A) Saçları B) Yıldızlar C) Kadar
D) Parlak E) Görünüyordu

6. "İşe alınmak için dün şirketle görüştüm."

Cümlesinde hangi edebî sanat kullanılmıştır?

A) Teşbih B) Mecazımürsel C) Kinaye
D) Kişileştirme E) Tenasüp

7. Kalbim yine üzgün seni andım da derinden;
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!

Bu dörtlükteki söz sanatının benzeri aşağıdaki dizelerin hangisinde vardır?

- A) Üsküp ki Yıldırım Bayazıd Han diyâridir
Evlâd-ı Fâtihân'a onun yâdigâridir
- B) Âheste çek kürekleri, mehtâb uyanmasın,
Bir âlemi hayâle dalan âb uyanmasın.
- C) Birden kapandı birbiri ardınca perdeler
Kandilli, Göksu, Kanlıca, İstinye neredeler?
- D) Bizdik o hücumun bütün aşkıyla kanatlı
Bizdik o sabah ilk atılan safta yüz atlı
- E) Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.

8. Bir varlığı, kavramı, durumu daha canlı ve daha duygulu anlatmak için onu başka varlık, kavram veya durumların çizgileri ve şekilleri içinde tasarlayışa "imge" denir. Sanatçı, imge oluştururken izlenimlerinden hareketle gerçeği kendi algısına göre yeniden biçimlendirir. Duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kendine özgü bir dil oluşturur. Yeni bir anlatım için hayal gücü ve sanatçı duyarlılığı sayesinde alışılmamış sözler bulur. Bilinen sözcüklere farklı anlamlar yüklerken çeşitli ipuçlarıyla çağırışım sağlar.

Buna göre,

- I. Dalga dalga hücum edip pişmanlıklar
II. Unutuşun o tunç kapısını zorlar
III. Ve ruh, atılan oklarla delik deşik;
IV. İşte, doğduğun eski evdesin birden
V. Yolunu gözlüyor lamba ve merdiven,
- dizelerinin hangisinde imge kullanılmamıştır?**

- A) I B) II C) III D) IV E) V

AYT 2018

9. Aşağıdaki dizelerin hangisinde, **ayraç içinde verilen edebî sanat yoktur?**

- A) Aramazdık gece mehtâbı yüzün parlarken
Bir uzak yıldıza benzerdi güneş, sen varken
(Tenasüp)
- B) Gül gülse dâim ağlasa bülbül acep değil
Zîrâ kimine ağla demişler kimine gül
(Tezat)
- C) Yûsuf'u gerçi görenler ellerin kestiler
Gün yüzün gördü senin şakk oldu bedrin ayası
(Telmih)
- D) Sen akşamlar kadar büyüdü, sıcak
Rüyâlarım kadar sâde güzeldin
(Teşbih)
- E) Senin yanındayken, avuçlarımda
Suda sabun gibi eriyor zaman
(Teşhis)

AYT 2021

10. Bu dünyaya sanki vefa gelmemiş
Gelmişse de bir kimsede kalmamış
Kim var ki dostundan cefa görmemiş
Cihanda bir söze duran mı kaldı

Bu dörtlükle ilgili aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) 11'li hece ölçüsüyle yazıldığı
B) Satirik şiire örnek olduğu
C) Düz kafiye düzeninde olduğu
D) Teşbih sanatından yararlanıldığı
E) Redife yer verildiği

AYT 2018

11. Körfezdeki dalgın suya bir bak, göreceksin:
Geçmiş gecelerden biri durmakta derinde;
Mehtâb... iri güller... ve senin en güzel aksın...
Velhâsıl o rû'yâ duruyor yerli yerinde!

Bu dizeler ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Şiirde ahenk unsurlarına yer verilmiştir.
B) Çapraz kafiye düzeninde yazılmıştır.
C) Yaşama sevinci teması işlenmiştir.
D) Kişileştirmeye başvurulmuştur.
E) Görsel ögelere yer verilmiştir.

SIFAT (ÖN AD)

Varlıkların ve kavramların özelliklerini belirten sözcüklere sıfat denir.

SIFAT ÇEŞİTLERİ

1. Niteleme Sıfatları: Varlıkların veya kavramların renk, durum, biçim özelliklerini veren sözcüklerdir.

Örnek:

Kırmızı balon, yuvarlak masa, zor durum, iyi insan...

2. Belirtme Sıfatları:

a) İşaret sıfatı: Varlıkları işaret yoluyla belirten sözcüklerdir.

Bu yol, öteki sınıf, karşık dağ, o kadın, diğer taraf...

b) Belgisiz sıfat: Varlıkları sayı ve miktar bakımından tam olarak belirtmeyen sözcüklerdir.

Örnek:

Birkaç gün, bazı insanlar, her saat, pek çok ürün, birtakım düşünceler...

c) Soru sıfatı: Varlıkları ve kavramları soru yoluyla belirten sözcüklerdir.

Örnek:

Nasıl olay, kaç gün, kaçıncı bahar, hangi yol, ne gün...

d) Sayı sıfatları:

*Asıl sayı sıfatı: üç gün, on iki akşam...

*Kesir sayı sıfatı: yarım saat, çeyrek ekmek...

*Sıra sayı sıfatı: 2'nci sıra, IV. Murat...

*Üleştirme (paylaştırma) sıfatı: ikişer ceviz, beşer sıra

BİLİYOR MUSUNUZ?

Sıfatlar, çekim eki alırsa isimleşir.

YAPILARINA GÖRE SIFATLAR

1. Basit sıfat: Herhangi bir yapım eki almamış ve başka bir kelimeyle birleşmemiş sıfatlardır.

Örnek:

Beş soru, iyi hâl, eski sokak...

2. Türemiş sıfat: İsim ya da fiil köklerine ve gövdelerine getirilen isim yapım ekleriyle oluşturulmuş sıfatlardır.

Örnek:

Kir-li çamaşır, ağla-y-an çocuk, tüken-mez kalem, akıl-lı birey

3. Birleşik sıfat:

a) Anlamca kaynaşmış birleşik sıfatlar: İki kelimenin kalıplaşarak birleşmesinden oluşan sıfatlardır.

Örnek:

Birkaç gün, açgözlü adam, kahverengi elbise, vatansever sanatçı

b) Kurallı birleşik sıfatlar:

*Sıfat tamlamalarına -li eki getirilerek: mavi gözlü çocuk

*Takısız isim tamlamalarına -li eki getirilerek: tahta basamaklı merdiven

*Sıfat tamlamalarında isimle sıfatın yerleri değiştirildikten sonra isme iyelik eki getirilerek: sarı etek > eteği sarı bebek

*Sıfat tamlamalarına -lik eki getirilerek: üç günlük iş, yarım saatlik olay

DİKKAT

- Sıfatlar, birden fazla ismi niteleyebilir veya belirtebilir (geniş caddeler, sokaklar, yollar; güzel insanlar, düşünceler, hayaller; birkaç kitap, defter ve kalem).
- "Bu, şu, o" kelimeleri ismi belirttiğinde sıfat, isim yerine kullanıldığında zamir olur.
- "Bir takım tabak aldık." cümlesindeki "bir takım" ayrı yazılır ve "bir" sözcüğü sayı sıfatıdır.
- "Bir" sözcüğü "herhangi bir" anlamında ise belgisiz sıfat, "tek" anlamında ise sayı sıfatıdır.
- Bir isim, birden fazla sıfatla nitelenebilir veya belirtilebilir (temiz, bakımlı, yeni bir ev; güzel, anlayışlı, yardımsever birkaç kadın).

Kritik Bilgi

- Sıfatlar, niteleyecekleri ya da belirtecekleri sözcüklerle birlikte kullanılmak zorundadır. Tek başlarına kullanıldıklarında "isim" görevindedir. Genç kız çok güldü. (sıfat)
Gençler bu olaya çok güldü. (isim)
- Belgisiz sıfat olarak kullanılan kelimeler çekim eki alırsa zamirleşir.
- Üleştirme sayı sıfatları rakamla yazılırsa yazım yanlışı olur.

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili olarak verilen sıfatlardan hangisi türü bakımından farklıdır?

- A) Sonunda bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti.
 B) Yeni mahalleyi ıppsız görünce şaşırdım.
 C) Çil çil altınların parıltısı gözlerini kamaştırmış.
 D) Bir de baktı ki küçük çocuk kenarda ağlıyor.
 E) Dağınık kıyafetli adam evin avlusuna girdi.

2. “Gençler, otobüste ihtiyarlara yer vermeli.” cümlesinde altı çizili kelimeler adlaştırmış sıfattır.

Aşağıdaki hangi seçenekte bu açıklamaya uygun bir örnek vardır?

- A) Taze ekmek kokusu ortalığı kapladı.
 B) Bahçıvan, ihtiyar ağacın dallarını kesti.
 C) Bugünlerde genç öğrenciler teknolojinin etkisinde kalıyor.
 D) Hastalar her zaman ilgiye muhtaçtır.
 E) Güzel düşünmek hayatı kolaylaştırır.

3. Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!

Bir yaz günü geçtik Tuna’dan kafilelerle...
 Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
 Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Yukarıdaki dizelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Niteleme sıfatı kullanılmıştır.
 B) Belgisiz sıfat kullanılmıştır.
 C) Sayı sıfatı kullanılmıştır.
 D) Bir ismi birden fazla sıfat nitelemiştir.
 E) İşaret sıfatı kullanılmıştır.

4. Ben bir gün bu dağ köyünde
 Bakılacak en güzel şeye baktım.
 Dağ havasında, geniş yapraklı ümitlerin üzerine
 Yattım, gökyüzünün altına
 Hiçbir çağda bu kadar mavi olmamıştı.
 Baktım da vuruldum maviliğine

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Niteleme sıfatı
 B) İşaret Sıfatı
 C) Belgisiz sıfat
 D) Sayı sıfatı
 E) Kurallı birleşik sıfat

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sıfat, yapı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Bazı kentlerin, insanın üstünde olağanüstü bir etkisi oluyor.
 B) Durmuş Ağa’ya gelince yetmişlik fakat sapasağlam bir ihtiyar.
 C) O cana yakın yüzüyle dört yanına bakınca sanki bütün varlık masumlukla aydınlanırdı.
 D) Kıyıda kapıları, kepenkleri kapalı, birkaç ev ve depo sıralanıyordu.
 E) Beyaz, ipek pantolon ve kavuniçi ipek bir gömlek giyinmişti.

6. Bir sıfatın kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için virgül kullanılır.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala uymamaktan doğan bir anlam karışıklığı vardır?

- A) Gemide bulaşık yıkamak kolay iş değildi.
 B) Bir çocuk gibi kedilerle saklambaç oynuyor.
 C) Dosdoğru yolun karşısına geçerek bağırdım.
 D) Limana bakan penceresinden deniz görünürmüş.
 E) Hayat sahnesinde altmış yaşın basamaklarındayım.

TYT 2020

7. (I) Emprovize caz yapan müzisyenlerde çok önemli bir yetenek var: Zihnin akış hâlini kullanmak. (II) Trans hâli olarak da bilinen akış, bütünüyle tek aktiviteye odaklandığımız durumlarda beliriyor. (III) Örneğin maratonda koşuyorsanız tüm dikkatiniz vücudunuzun hareketlerine odaklanıyor. (IV) Kas hareketlerini, ayaklarınızın yerle temasını hissetmeye başlıyor; benliğin kaybolduğunu gözlemliyorsunuz. (V) Böyle durumlarda odaklanılan beceriler en üst seviyede gerçekleştiriliyor.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde sıfat tamlaması yoktur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

MASAL / FABL

- Masal
- Fabl
- Edat, Bağlaç, Ünlem

MASAL

Masal; kahramanları insanlar, hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden hayal mahsulü bir sözlü anlatım türüdür. Bir yazar tarafından meydana getirilen masallara da **yapma masal** denir.

MASALLARIN ÖZELLİKLERİ

- TDK'ye göre masal, "Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür"dür.
- Masal kelimesinin aslı Arapça "mesel"dir. XIX. yüzyıldan itibaren Türk halk edebiyatının sözlü ürünleri içinde "kıssa" adıyla anılmıştır.
- Genellikle ağızdan ağıza anlatılarak aktarılır.
- Masallarda anlatım kısa ve yoğundur.
- Masallar düş gücünün ürünüdür.
- Masallar bir kültürün ortak ürünüdür ve anonimdir, geleneksel masalın bir yazarı bulunmaz.
- Masallar alınacak dersler içerir ve karşıtıklardan oluşur.
- Olağanüstü olaylar ve kişiler masallarda yer alabilir.
- Masallarda amaç haksızlıkları, kötülükleri yermek; iyiliği, doğruluğu övmek; iyi, doğru kişilerin sonunda haklarını alabileceklerini, bunun için karşılaştıkları engelleri yenmeye çalışmaları gerektiğini belirtmektir.
- Masalın başında, ortasında ve sonunda kısa, kalıplaşmış sözler bulunur. Bu sözler **tekerleme** denir. Tekermelerin mantık dışı, yadırgatıcı, zaman zaman da güldürücü bir yapısı vardır.
- Masallarda yer ve zaman kavramları belirsizdir, çevre yüzeysel anlatılır.
- Genellikle iyilik-kötülük, doğruluk-haksızlık, adalet-zulüm, alçakgönüllülük-kibirlilik gibi zıt durumların çatışmalarına yer verilir.

KRİTİK BİLGİ

Masalların ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Yaygın görüşe göre masalların kaynağı Eski Yunan ve Hint mitolojileridir. Eski Yunan'daki Ezop Masalları, bilinen en eski masal / fabl örnekleridir.

DİKKAT

Masal kişileri ya tümüyle iyi ya da kötüdür. Masalın sonunda iyiler mutlaka kazanır, kötülerse kaybeder ve cezasını bulur.

- Masalların konusu evrenselidir. Dürüstlük, yardımseverlik, ahlaklı ve iyi olma gibi erdemlerin çocuklara kazandırılmasına çalışılır. Haksızlığa ve kötülüğe karşı direnme ve bunlarla mücadele azmi aşılarmaya çalışılır. Sonuçta haksızlık ortadan kalkar, iyiler kazanır. Bu da masalın ana kahramanı sayesinde gerçekleşir.
- Anlatımda genellikle geniş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipi kullanılır.
- Masallarda millî ve dinî motiflere hemen hemen hiç yer verilmez. Masallar evrensel niteliktedir.
- Masalların genelinin eğitici bir rolü vardır, masallar bu yönüyle didaktik bir nitelik taşır.
- Masallar; edebî masallar, halk masalları ve hayvan masalları olmak üzere üçe ayrılır.
- Masal kahramanları sıradan ve gerçeğe uygun kişiler (Keloğlan, kibritçi kız, padişah, vezir, prenses...) olabileceği gibi olağanüstü özelliklere sahip kişiler (dev, cadı, peri, Zümrüdüanka...) de olabilir.
- Masalların eğitici bir yönü vardır, insanlara ders verilir. Herkes masalın sonunda kendine düşen payı alır. İyi insanlar, iyilik ve güzellik yüceltilir; sonunda adalet ve dürüstlük kazanır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Nâmık Kemal; masalı eğitici, terbiye edici özellikte, bütünüyle hayalî olaylardan meydana gelen bir anlatım türü olarak tanımlamıştır.

MASAL PLANI

Döşeme: Masalın başında yer alan tekerleme bölümüdür. “Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde...” gibi kalıplaşmış sözlerin bulunduğu bölümdür. Hem dinleyicinin dikkati çekilir hem de tamamen hayal gücüne dayandığı yönünde dinleyici uyarılmış olur.

Serim: Bu bölümde masal kahramanları tanıtılır.

Düğüm: Olayların gelişip karmaşık bir hâl aldığı bölümdür. Masaldaki çatışmalar bu bölümde ortaya konur.

Çözüm: Olayın sonlandırıldığı, düğümün çözüldüğü bölümdür. Çatışma; iyilerin daima kazanması, kötülerin cezalandırılması şeklinde sonlandırılır.

Dilek: Kalıplaşmış sözlerle masalın sona erdiği bölümdür. Bu sözler “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...” gibi ifadelerle bitirilir.

DİKKAT

Masallarda olayların geçtiği çevre, “memleketin birinde” gibi ifadelerle belirsizleştirilen bir yer ya da “Kafdağı”, “Yedi Derya Adası” gibi haritada bulunmayan ülkeler; “yedi kat yerin altı”, “bulutların üstü” gibi hayalde tasarlanan yerlerdir.

Masal Ders Anlatım Videosu

Masal Ders Anlatım Videosu

DÜNYA EDEBİYATINDA MASALLAR**- Hint Masalları:**

Pançatantra (Beş Kitap): Hintli yazar Beydeba tarafından yazılan dünya edebiyatının ilk masal örneklerinden biridir.

- Arap Masalları:

Binbir Gece Masalları: Bu masalların kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Hemen hemen bütün dünya dillerine çevrilmiştir. Bu eserde *Ali Baba ve Kırk Haramiler*, *Alaaddin'in Sihirli Lambası* gibi ünlü masallar da yer almaktadır. Şehrazad adlı bir kadının Fars Kralı Şah Şehriyar'a geceler boyu anlattığı hikâyelerden oluşmuştur. Kitabın sonunda Şehriyar, kadınların sadakatine inanarak Şehrazad ile evlenmiştir.

- İran Masalları:

Binbir Gündüz Masalları: *Binbir Gece Masalları*, kadınların vefasız ve sadakatsiz olmadıklarını kanıtlamaya; *Binbir Gündüz Masalları* da buna karşı erkekleri vefasız olarak görmenin yanlış olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

- İskandinav Masalları:

Andersen'den Masallar: Danimarkalı Hans Christian Andersen tarafından yazılmıştır. Danimarka'nın halk efsaneleri bu kitaba kaynaklık etmiştir. Yazar, bazı masalarda iyilik ve güzelliğin kazandığı zaferi ortaya koymuş; bazılarında da zor ve ağır koşullar altında geçen çocukluğunun etkisiyle kötümser bir yaklaşımla olayları anlatmıştır. *Kibritçi Kız*, *Güzel Prenses* ve *Bezelye* gibi ünlü masalları yazmıştır.

- Alman Masalları:

Tanınmış Alman masal yazarları Grimm Kardeşler, Alman toplumu içinde yüzyıllardan beri anlatılagelen masalları derlemişlerdir. *Pamuk Prenses* ve *Yedi Cüceler*, *Külkedisi*, *Hansel ve Gratel*, *Fareli Köyün Kavalcısı*, *Uyuyan Güzel* kardeşlerin ünlü masallarındandır.

- Yunan Masalları:

Ezop Masalları: MÖ 6. yüzyılda yaşadığı düşünülen Eski Yunan masalcısı Ezop tarafından anlatıldığı düşünülen fabl tarzındaki masallardır. Bu masalarda hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklara insan özelliği kazandırılmıştır.

- Fransız Masalları:

Perrault Masalları: Charles Perrault'un derlediği masallardır. Bu masallar arasında *Parmak Çocuk*, *Kırmızı Başlıklı Kız*, *Çizmeli Kedi* vardır.

FABL

İnsanlar arasında cereyan eden olayları hayvanlar, bitkiler ya da cansız varlıklar arasında geçiyormuş gibi göstererek bu yolla insanlara ahlak ve ibret dersi vermek, örnek göstermek ya da bir düşünceye güç kazandırmak amacını taşıyan bir çeşit masaldır.

- Fabllar hem nazım hem de nesir biçiminde olur.
- İnsanların başından geçen her türlü olay, fablın konusunu oluşturur.
- Fabllar, öyküleyici ve betimleyici anlatımla oluşturulur.
- Fablın sonunda her zaman bir ahlak dersi bulunur. Bu ders kısa ve açıktır, anlatılan olayın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar.
- Fablların kahramanları çoğunlukla hayvanlar ve bitkilerdir. Bu kahramanlar insan gibi düşünür ve konuşurlar. Fablların içinde insanlar da yer alabilir.
- Fabllarda kahramanlar, insanları temsil ettiği için alegorik bir anlatım vardır.
- Yer ve zaman belirsizdir.
- Amacı ders vermek olduğu için dili sadedir, bazen kalıp sözlere yer verilir.
- Fabllar teşhis ve intak sanatı üzerine kurulmuştur.
- Fabllarda soyut konular, olay anlatımı içinde somutlaştırılır.
- Anlatılan olaylar insanları güldürürken düşündürmeye yöneltir.
- İnsanlar arasında geçen iyi-kötü, cesur-korkak, dürüst-ikiyüzlü, cimri-cömert, alçakgönüllü-kibirli gibi çatışmalara yer verilir.
- Fabllar aracılığıyla insanlara özveri, yardımseverlik, elindekiyle yetinme, iyi niyet gibi olumlu davranışlar edinme; adalet, dostluk, doğruluk, bağışlamak, cömertlik, alçak gönüllülük, kanaat, sadakat, kendini bilme gibi özellikler kazandırılmaya çalışılır.
- Çocuklar tarafından anlaşılması güç kavramların somut olaylarla anlatılması nedeniyle fabllar bir eğitim aracı olarak da kabul edilebilir.
- Genellikle manzum olarak kaleme alınan fabllarda amaç, bir ana düşüncenin basit bir olay yardımıyla ortaya konmasıdır.

DİKKAT

Fabl türündeki metinlerin sonunda her zaman bir ahlak dersi verilir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

“Fabl” sözcüğünün kökeni Latince “hikâye” anlamına gelen “fabula”dır.

FABL TÜRÜNÜN BÖLÜMLERİ

Serim: Olayın geçeceği mekânın ve olayla ilgili kişilerin verildiği bölümdür.

Düğüm: Olayların gelişip, ayrıntılara inilerek merak duygusunun arttığı bölümdür.

Çözüm: Olaylar sona erer, düğüm çözülür. Çatışma sona erer. Fabllarda olaylar genellikle beklenmedik bir biçimde sonlanır ve okuru şaşırtır.

Öğüt: Anlatılan olayla ilgili bir ana düşünceye ulaşılan bölümdür. Okura bir öğüt, bir ders verilir. Bu öğüt; özlü bir söz, bir atasözü ile ortaya konur.

FABL TÜRÜNÜN TARİHİ GELİŞİMİ

- Fablın kökeni çok eski çağlara dayanır. Hintli yazar Beydeba'nın MÖ 300'de yazdığı *Kelile ve Dimne* adlı eser dünya edebiyatında bu türün ilk örneklerinden sayılmaktadır.
- Doğu edebiyatında ünlü fabl örneği Sadi'nin 13. yüzyılda yazdığı *Gülistan* adlı eserdir.
- Batı edebiyatında fabl, Aisopos (Ezop) masallarıyla kendini göstermiştir.
- Türk edebiyatında fabl niteliği taşıyan örnekler; Hint, Arap ve İran edebiyatından esinlenilerek oluşturulmuştur.
- XIII. yüzyılda Mevlana'nın *Mesnevi*'sinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır.
- Gülşehrî'nin XIV. yüzyılda Farsçadan çevirdiği *Mantku't-Tayr* adlı eser fabl özelliği göstermektedir.
- XV. yüzyılda Şeyhî'nin yazdığı *Harnâme*, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir.
- Şinasi, 1859 yılında La Fontaine'in (La Fonten) fabllarını Türkçeye çevirmiştir.
- Amerikalı yazar Richard Bach'ın (Riçirt Bah) *Martı*, İngiliz yazar George Orwell'in (Corç Orvıl) *Hayvan Çiftliği*, Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry'nin (Antuen dö Sant Ekzuperi) *Küçük Prenses* gibi eserleri fabl türünden etkilenilerek yazılmıştır.

HARNÂME

Ünlü bir göz hekimi olan divan şairi Şeyhî'ye, Çelebi Sultan Mehmet'in göz hastalığını tedavi ettiği için Tokuzlu köyü tımar olarak verilmiştir. Şeyhî, Tokuzlu köyüne giderken tımarın eski sahiplerinin saldırısına uğramış; başına gelenleri *Harnâme*'de sembolik biçimde anlatmıştır. Dönemine göre yalın bir dille yazılan eser, 126 beyitten oluşan bir mesnevidir. Sanatçı, bu eserde, insanlar arasında geçebilecek olayları teşhis ve intak sanatlarından yararlanarak hayvanlar aracılığıyla anlatmıştır. Anlatma, gösterme, iç konuşma, diyalog anlatım teknikleri ile betimleyici, mizahi, eleştirel anlatım tutumlarından yararlanmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Batılı anlamda ilk fabl çevirilerini Tanzimat Dönemi'nde Şinasi yapmıştır.

Fabl Ders Anlatım Videosu

Fabl Ders Anlatım Videosu

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız (Alıntılanan metnin aslına sadık kalınmıştır).

İKİ ARKADAŞ

Vaktiyle ülkelerin birinde Salim ve Ganim adında iki arkadaş yaşırdı. Bir gün birlikte geziye çıktılar. Az gittiler uz gittiler. Dere tepe düz gittiler. Gide gide bir çöle vardılar. Geniş, engin bir çöldü burası. Aç kaldılar, susuz kaldılar. Güç bela çölü geçtiler. Tekrar düştüler yola. Sonunda yüce bir dağa ulaştılar. Eteğinde büyük bir havuz vardı. Çevresi, rengârenk çiçeklerle donanmıştı. Ağaçlar yeşilliklerini havuza taşırmışlardı. Cennet gibiydi sanki. İki arkadaş nasıl da yorulmuştu. Havuzda bir süre dinlenmek istediler. Kenara oturdular. Yanlarında getirdikleri azıktan biraz yediler. Havuzun suyu oldukça serindi. Ellerini yüzlerini yıkadılar. Çevreyi seyrederken gözlerine bir şey ilişti. Gidip baktılar. Mermer bir levha. Üzerinde ilginç bir yazı. Okudular. Çok şaşırdılar. Şöyle diyordu yazıda:

“Ey yolcu! Bir yolculuğa çıkmak ister misin? Sonuçta seni sonsuz bir mutluluk bekliyor. Atılmak istersen eğer bu maceraya, önce havuzu, yüzerek karşıya geç. Orada taştan bir arslan heykeli göreceksin. Şayet onu omuzlayıp bir çırpıda şu dağa çıkarabilirsen sınırsız bir mutluluğa erişeceksin. Fakat çıkacağın yol çok sıkıntılıdır, yorucudur. Yokuş diktir. Yolda ayağına dikenler batacak, çalılar takılacak. Yırtıcı hayvanlarla karşılaşacaksın. Onlardan kurtulmak güçtür. Bütün bunları yenersen sonuçta mutlu olacaksın.”

İki arkadaş donup kaldılar. Bir süre sessizce durdular. Sessizliği önce Salim bozdu:

– Ben, dedi, böyle sonu belirsiz bir maceraya atılamam.

Ganim itiraz etti:

– Zahmetsiz bir şeye ulaşılmaz. Sıkıntı çekmeden insan mutlu olamaz.

Salim, düşüncesinde kararlıydı:

– Hayır, dedi, ben onca tehlikeyi göze alamam.

Ganim:

– Sen kabul etmezsen etme, dedi, ben şansımı deneyeceğim.

Salim korkmuştu.

Arkadaşına acıyordu.

– Bari, dedi, senin karşılaşacağın tehlikeleri görmeyeyim. Ve uzaklaştı oradan.

Ganim, korkusuzdu. Fakat, yine de bir ürperti duymuyor değildi yüreğinde. Bildiği bütün duaları birer birer okuyarak atladı havuza. Yüzmeye başladı. Gittikçe güçten düşüyordu. Güç belâ karşıya ulaşabildi. Havuzun diğer ucuna varınca derin bir nefes aldı. Rahatlamıştı. Bir süre dinlendi, soluklandı. Çevreyi seyretmeye başladı. Taştan yapılmış arslan heykeli karşısındaydı. Kuşku kuşku yaklaştı. Gücünü toplayıp heykeli sırtladı. Yine, okuyarak bildiği bütün duaları, dağa yükselen dik yokuşa doğru yürümeye başladı. Yokuş soluğunu kesiyordu. Oldukça dikti. Omzundaki heykelse sanki gittikçe ağırlaşıyordu. Nefes nefese kalmıştı. Durup dinlenmek istedi. Yokuşta durmanın tehlikeli olacağını düşünüp vazgeçti. Anasından emdiği süt burnundan gelmişti. Sonunda dağın doruğuna varmıştı. Oflaya puflyaya heykeli taşıdı doruğa. Yere koyar koymaz arslan ile gelip kükredi. Öyle bir kükreyişi ki bu, dört bir yana korkunç bir gürültü hâlinde yayıldı. Dağın arkasında büyük şehirler vardı. Arslanın kükreyişi kentlere kadar ulaştı. Sesi duyan bir grup insan Ganim’in bulunduğu yere doğru geliyordu. Ganim şaşkınlık içindeydi. Bir arslana bir de üzerine doğru gelen kalabalığa bakıyordu. Hiçbir şey anlamadı. Kalabalıktan çok korkmuştu.

“Aman Allahım, nedir bu başıma gelenler?” diye söylenmeye başladı.

Kalabalık gittikçe yaklaşıyordu. Ganim’deki gerilim son sınıra ulaşmıştı. Fakat korkusu boşunaydı. Topluluktan birkaç kişi öne çıktı. Ellerinde süslü padişah giysileri vardı. Sessizce yaklaştılar. Kaftanı Ganim’e giydirdiler. Başına büyük bir kavuk oturtular. Güzel bir küheylana bindirdiler ve şehre doğru yola koyuldular.

Ganim, şimdi çok sevinçliydi. “Başıma devlet kuşu kondu galiba.” diyordu. Yine de hayretler içindeydi. Kalabalıktan birisine sordu:

– O gördüğünüz arslan ve havuz tılsımlı şeylerdir, cevabını aldı.

Bir başkası:

– Bizim padişahımız ölünce dağdan arslanın kükremesini bekleriz. Arslan kükreyince yeni hükümdarımızın geldiğini anlarız, dedi.

(Düzenlenmiştir.)

Beydeba, *Kelile ve Dimne*, Lacivert Yayıncılık, İstanbul, 2008.
(Hazırlayan: Sadık Yalsızuçanlar)

1. Mermer levhaya rastlamaları ve üzerindeki yazıyı okumaları Ganim'in hayatının değişmesini sağlamıştır. Yazarın yerinde olsaydınız olayların aynı şekilde gelişmesini sağlamak için bu bölümü başka nasıl kurgulardınız?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Metindeki olayları iki arkadaş değil de sadece Ganim yaşasaydı metnin kurgusunda ve temasında bir değişiklik olur muydu? Gerekçeleriyle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Mermer levhada önerilenleri Salim de göze alsa ve yapsaydı metnin kurgusunda nasıl bir değişiklik olurdu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Cesaret gösteren Ganim'in masalın sonunda ödüle ulaştığı söylenmiş ancak Salim'in akıbetiyle ilgili bir bilgi verilmemiştir. Yazarın yerinde olsaydınız masalın teması doğrultusunda Salim'le ilgili nasıl bir son belirlerdiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. Aşağıdakilerden hangisi kalıplaşmış bir masal cümlesidir?

- A) Kralın bu emrini duyan prens hemen kardeşinin yanına gitmiş.
- B) Anne ceylan, yavrularının bir saldırıya uğramasından korktuğu için daima tetiktedir.
- C) Ordunun nereye gideceği kimse tarafından bilinmiyormuş.
- D) Bu olağanüstü varlıkların hangi zamanda karada da yaşayabilme özelliği kazandığı belli değil.
- E) Bir varmış, bir yokmuş, ülkenin birinde elinden her iş gelen usta bir marangoz yaşarmış.

2. Aşağıdakilerden hangisi masalın özelliklerinden biri değildir?

- A) Duyulan geçmiş zamanla anlatılması
- B) Eğitici özellik taşıması
- C) Millî duygulara yer vermesi
- D) Sonradan yazıya geçirilmesi
- E) Kahramanların olağanüstü özellik taşıması

3. Tilki değirmenciye kandırır ve beraber yola çıkarlar. Padişahın sarayına yaklaşınca tilki, değirmenciye der ki:

— Sen burada dur, ben gidip padişahı sana bir kat elbise alıp geleyim.

Tilki saraydan içeri girer, padişahla karşılaşır.

Bu parça aşağıdaki masal bölümlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Döşeme
- B) Serim
- C) Düğüm
- D) Çözüm
- E) Dilek

4. Vakti zamanında bir peri padişahının güzel bir kızı ile ak saçlı, ak yürekli bir yaşlı ninenin oğlu varmış. Yaşı on sekiz, boyu selvi, gözleri ela, adı Namlı Kemankeş, bir bakışı cihana eş. Ama başında kavak yelleri eser, aşk nedir bilmezmiş. Alıp başını durmadan gezermiş. Bir gün geze geze gelmiş bir bayram yerine. Bakmış, bakışmış da karşısında ne görsün? Adı dillerde, gönlü bilinmedik illerde peri padişahının kızını görmüş... Kara kara gözleri varmış, zeytin tanesini andırırmış. Oğul balı ağzı, kızaran yanağı göreni boyu boyuna, huyu huyuna demiş de kızla göz göze gelip derinden bir ah çekmiş. Ah ile birlikte yer yerinden oynamış, yetmiş iki dağ birden kazan gibi kaynamış.

Bu masal parçasında,

- I. Olay/Konu
- II. Zaman
- III. Mekân
- IV. Kişiler

yapı unsurlardan hangisi belirgin değildir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

5. (I) Masallar; döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümlerinden oluşur. (II) Döşeme bölümü; dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan, masalda anlatılanlarla ilgisi bulunmayan bir tekerlemeyle başlar. (III) Serim bölümünde olaya giriş yapılır. (IV) Asıl olay dilek bölümünde anlatılır. (V) Dilek bölümü "Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kervetine." gibi kalıplaşmış sözlerle son bulur.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

EDAT (İLGEÇ)

- Tek başına anlamı olmayan, kendinden önce gelen sözcükle öbikleşerek anlam ve görev kazanan sözcüklere **edat** denir.
- "Gibi", "ile", "kadar", "için", "göre", "karşın", "doğru", "başka", "üzere", "beri", "ötürü", "rağmen", "değil", "kadar", "karşı", "yana", "dek", "değin", "denli", "dolaylı", "mi" vb. sözcükler başlıca edatlardır.
- Edatlar, iyelik eklerini aldıklarında edat özelliğini yitirerek adlaşır (bunun gibisi, ondan başkası, bu kadarı).
- Edatlar, kendinden önce gelen sözcüklerle öbikleşerek sıfat ya da zarf görevini üstlenebilir.

Geceye doğru geliriz. (zarf)

Annem kadar şefkatli bir kadındı. (zarf)

Taş gibi yüreği asla sızlamazdı. (sıfat)

- Edatlar, sözcüklerle öbikleşerek farklı anlam ve görevlerle kullanılır.

Mustafa Kemal Atatürk gibi bir lider unutulamaz. (benzerlik)

Kardeşim, babam gibi güçlüydü her zaman. (eşitlik)

Başarılı olmak için uzun yıllar çalıştı. (amaç-sonuç)

Derse geç kaldığı için konuyu tam anlayamadı. (neden-sonuç)

Vatanı için her şeyi göze aldı. (uğruna)

Samsun'a otobüsle gideceğim. (araç, vasıta)

Dikkatle yaptığı her iş muhteşemdi. (durum)

Kardeşlerimle güzel bir yaz geçirdik. (birliktelik)

O benim kadar titiz olamadı hiç. (karşılaştırma)

Sabaha kadar iyi haber almayı bekledim. (zaman)

Ayağını yorganına göre uzat. (uygunluk)

Düne göre bugün daha sıcak. (karşılaştırma)

Başvurular eylülün beşine dek yapılmalı. (zamanda sınırlama)

Ağaçlıklı yoldan çarşıya doğru yürüdüm. (karşı, yönünce)

Senden başka bana inanan yok. (dışında)

Bu anı yaşamıyor değilim. (olumsuzluk)

DİKKAT

"ile" bağlaç ve edat olabilir.

Annemle babam sinemaya gidecekler.
(bağlaç)

Annemle sinemaya gideceğiz. (edat)

BAĞLAÇ

- Eş görevli sözcükleri, sözcük gruplarını ve cümleleri bağlamaya yarayan; bunlar arasında anlam bakımından bağ kuran sözcüklerdir.
- "**Ve**", "**ile**", "**ya da**", "**yahut**", "**veya**", "**veyahut**", "**ama**", "**yalnız**", "**fakat**", "**ancak**", "**oysa**", "**hâlbuki**", "**la-kin**", "**ne var ki**", "**ki**", "**meğer**", "**yani**", "**demek ki**", "**kısaca**", "**de**", "**dahi**", "**çünkü**", "**üstelik**", "**hatta**", "**ise**", "**hem de**", "**ne...ne**", "**ya...ya**", "**hem...hem**", "**ister...ister**", "**kâh...kâh**", "**gerek...gerek**", "**de...de**" sözcükleri başlıca bağlaçlardır.

Seninle gelirim ancak benim kurallarına uymalısın.

Köyüme gittim ve tüm hasretim dindi.

Roman veya şiir kitabı almak istiyorum.

Gelsen de gelmesen de ben gideceğim.

Ne o beni üzdü ne ben onu üzdüm yıllarca.

Seni arayabilirim ama bazı şartlarım var.

Eski fakat temiz bir arabası vardı.

Ya bu deveyi güdersin ya bu diyardan gidersen.

Mademki beni istemiyordun, neden çağırdın?

Onu o kadar çok özledim ki dayanamayıp yanına gideceğim.

ÜNLEM

- Sevinç, öfke, şaşkınlık, kızgınlık, üzülmeye gibi duyguları daha etkili yansıtmak için kullanılan sözcüklerdir. “aaa”, “eh”, “ya”, “hey”, “bre”, “hişt”, “of”, “oh”, “eee”, “ha” başlıca ünlemlerdir.
- **Asıl Ünlemler:** Seslenme bildiren ve duygu yansıtan ünlemlerdir.

- Seslenme ünlemleri; cümlede dikkat çekmek, uyarmak, sesi ulaştırmak amaçlı kullanılan ünlemlerdir.

Hey, gelsene buraya! (sesi ulaştırma)

Bre ağalar, ne yapıyorsunuz böyle? (dikkat çekme)

Haydi arkadaşlar, susalım artık! (uyarma)

- Duygu ünlemleri, cümleye; sevgi, sevinç, öfke, korku, şaşma, heyecan gibi duyguları katan ünlemlerdir.

Aaa, şuraya bakın! (şaşma)

Tüh, çok geç kaldık! (telaş)

Ha, göreyim seni evladım! (istek uyandırma)

Vah vah, yine geç kalmış! (acıma)

- **Yansıma Ünlemleri:** Yansımadan oluşmuş sözcüklerle dikkat çekmek, seslenmek, çağırmak anlamı veren ünlemlerdir (tak, tak tak, pat pat, küt küt, pisi pisi, kuçu kuçu, hoş, hapşu).
- **Ünlem Gibi Kullanılan Sözcükler:** Bazı ad soylu sözcükler, eylemler hatta cümleler; vurgu ve tonlama ile cümlede ünlem olarak kullanılır.

Trafikte dikkatli ol!

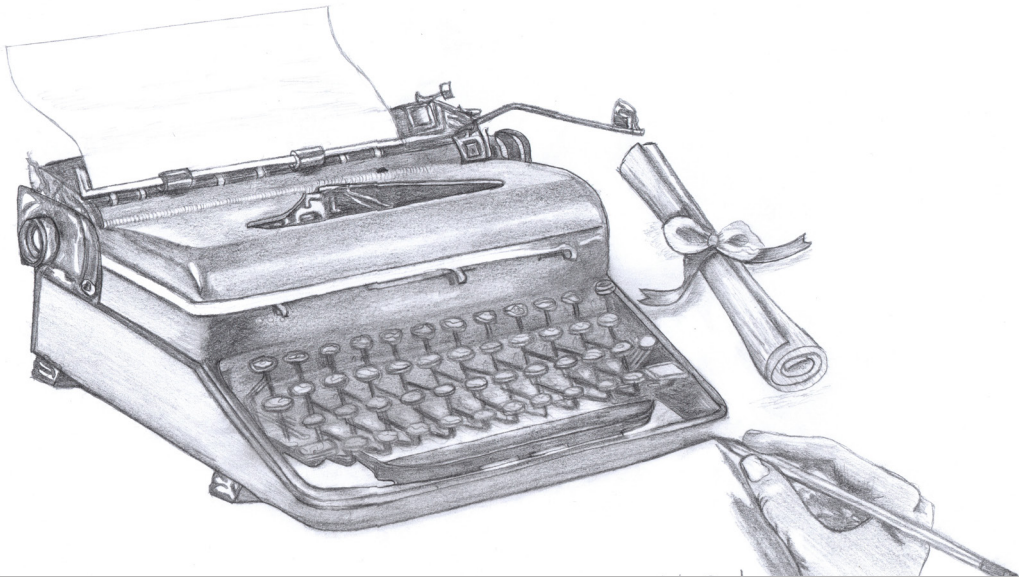
Önüne baksana ya!

Edat (İlgeç) Ders Anlatım Videosu

Edat (İlgeç) Ders Anlatım Videosu

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ne ... ne” bağlacı kelime gruplarını birbirine bağlamaktadır?

- A) Ne kimsenin bir tüyüne dokunur ne de yerdeki karıncayı incitirmiş.
 B) Ne bir dağda yağmurumuz var ne bir bağda yaprağımız var.
 C) Meyvesini de ne siz sorun ne ben söyleyim.
 D) Ne altın oluk ne gümüş oluk bir damla su vermiş.
 E) Tasa dediğin ne korkuya benzer ne kuruntuya benzer.

- 2.** I. Bir ay sonra ödemek üzere bir miktar para istedi. (Amaç)
 II. Ancak bir kişi alınacak, dedi. (Sınırlama)
 III. Ona göre hiçbir sorun yoktu aslında. (Görelilik)
 IV. Çiçek demetini annesi için almıştı. (Özgülük)
 V. El için yok yere ateşe yanma. (Uğruna)

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde edatın cümleye kattığı anlam yanlış verilmiştir?

- A) Yalnız I
 B) Yalnız II
 C) I ve III
 D) II ve IV
 E) III ve IV

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı bir edatla sağlanmıştır?

- A) Neden böyle bir karar verdi ki?
 B) Tabiatı ondan daha iyi kim anlatabilir?
 C) Hangi güzergâhı kullanacaksın?
 D) Gözleri her şeyi söylüyor olabilir miydi?
 E) İlacını günde kaç kere alacak?

- 4.** (I) Şimdiye kadar hem hazırlık hem uygulama bakımından birkaç saati aşmayan etkinlikler paylaştık. (II) Bu sefer ise kütüphane şenlikleri, yıl sonu gösterileri, veli günü gibi vesilelerle daha uzun soluklu bir faaliyet planlamaktayız. (III) Örneğin bu cumaki buluşmamızda sizler için okuma alışkanlığınızı pekiştirecek bir uygulama gerçekleştireceğiz.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde hem edat hem bağlaç kullanılmıştır?

- A) Yalnız I
 B) Yalnız III
 C) I ve II
 D) II ve III
 E) I, II ve III

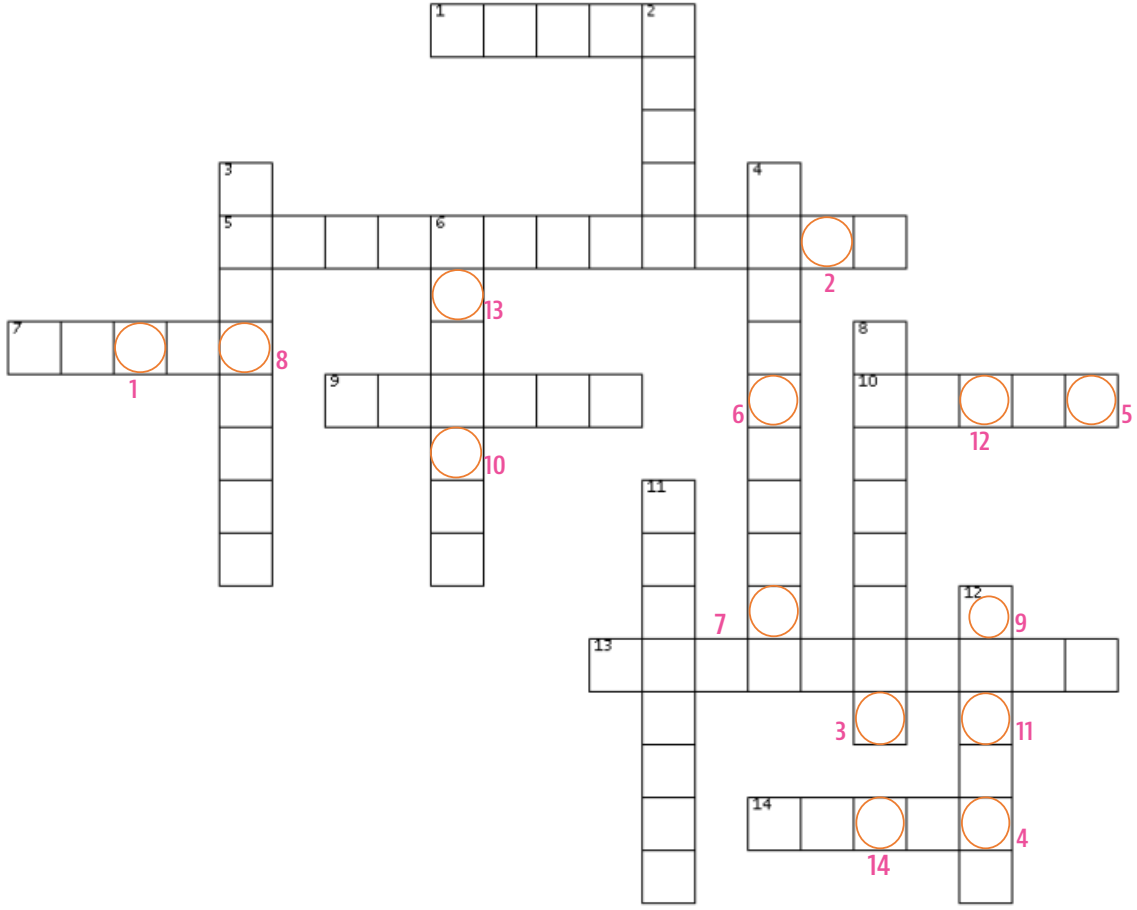
- 5.** I. Pamuk gibi kalbi vardır. (Benzetme)
 II. Saatlerce aramasına karşın bir türlü bulamıyordu. (Koşul)
 III. Amcam ile yarın köye gideceğiz. (Birliktelik)
 IV. Çiçek demetini annesi için almıştı. (Özgülük)
 V. Hiçbiri bu işi senin kadar öğrenmedi. (Karşılaştırma)

Numaralanmış cümlelerin hangisinde edatın cümleye kattığı anlam yanlış verilmiştir?

- A) I
 B) II
 C) III
 D) IV
 E) V

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Masallarda merak unsurunun en yoğun olduğu bölüm.
5. Eski Yunan'daki bilinen en eski masal örneği.
7. *Kalyanankara ve Papamkara* masalının yazıldığı dönem.
9. 1859 yılında La Fontaine'in (La Fonten) fabllarını Türkçeye çeviren şair.
10. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konan işaret.
13. Osmanlı Dönemi'nde sözlü gelenekten derlenerek hazırlanan ilk Türk masalı.
14. Kişilerin tanıtıldığı fabl bölümü.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

2. Genellikle halkın yarattığı, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağan dışı olayları anlatan edebî tür.
3. Arap ve İran kaynaklı *Binbir Gece Masalları*'nın anlatıcısı.
4. Edebiyatımızda masal sözcüğünü gerçek anlamına bağlı olarak kullanan ilk sanatçı.
6. *Harnâme*'nin nazım biçimi.
8. *Mantıku't-Tayr* adlı eserin şairi.
11. İranlı şair Sadi'nin fabl özelliği taşıyan eseri.
12. Masallarda dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan tekerleme bölümü.

ANAHTAR KELİME

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

ROMAN

- Roman Türleri
- Romanda Tema / Anlatıcı / Bakış Açısı
- Roman ile Hikâye Arasındaki Farklar
- Romanda Anlatım Teknikleri
- Zamir

ROMAN TÜRLERİ

KONUSUNA GÖRE ROMAN TÜRLERİ

- **Macera (serüven) romanı:** Günlük hayatta pek rastlanmayan, sürükleyici bir olayın ön plana çıkarıldığı romanlardır. Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe* adlı eseri macera romanına örnek verilebilir.
- **Sosyal roman:** Bir toplumun sosyal yapısını ve sorunlarını anlatan romanlardır. Yaşar Kemal'in *İnce Memed* adlı eseri sosyal romana örnek verilebilir.
- **Bilim kurgu romanı:** Yazıldığı dönemde gerçekleşmesi mümkün olmayan, bilim ve teknoloji unsurlarını kullanarak gelecek ya da geçmiş zamanda kurgulanmış olayları işleyen roman türüdür. George Orwell tarafından yazılan *1984* adlı roman bilim kurgu romanına örnek verilebilir.
- **Tarihî roman:** Tarihî olayları ve kişileri konu alan roman türüdür. Tolstoy'un *Savaş ve Barış* adlı eseri tarihî romana örnek verilebilir.
- **Fantastik roman:** Gerçek dünyayla birlikte farklı bir evrenin de tasarlandığı romanlardır. J. K. Rowling tarafından yazılan *Harry Potter* adlı eser fantastik romana örnek verilebilir.
- **Psikolojik roman (tahlil romanı):** İnsanın ruhunu ve ruh hâllerini derinlemesine işleyen roman türüdür. Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* adlı eseri psikolojik romana örnek verilebilir.
- **Polisiye roman:** Polisiye olaylara yer veren; gizem, heyecan, korku gibi öğeler içeren roman türüdür. Ahmet Mithat Efendi'nin *Esrâr-ı Cinâyât* adlı eseri polisiye romana örnek verilebilir.
- **Tezli roman:** Belirli bir düşünceyi savunmak ve kanıtlamak amacıyla yazılan romanlardır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* adlı eseri tezli romana örnek verilebilir.
- **Egzotik roman:** Uzak, bilinmeyen, özlem duyulan ülkelerin gelenek ve yaşama biçimlerini yansıtan romanlardır. Refik Halit Karay'ın *Nilgün* adlı eseri egzotik romana örnek verilebilir.

Akımlarına Göre Romanlar

Klasik roman	<i>Clèves Prensesi</i> (Madame de La Fayette)
Romantik roman	<i>Sefiller</i> (Victor Hugo)
Realist roman	<i>Mai ve Siyah</i> (Halit Ziya Uşaklıgil)
Natüralist roman	<i>Germinal</i> (Emile Zola)
Egzistansiyalist roman	<i>Bulantı</i> (Jean Paul Sartre)
Modernist roman	<i>Aylak Adam</i> (Yusuf Atılgan)
Postmodernist roman	<i>Gece</i> (Bilge Karasu)

DİKKAT

Birbirinin devamı şeklinde yazılan romanlara "nehir roman" denir.

Yaşar Kemal'in *Dağın Öte Yüzü* serisi (*Ölmez Otu*, *Ortadirek*, *Yer Demir Gök Bakır*) nehir romana örnek verilebilir.

Romanda İlkler

Realist roman	<i>Araba Sevdası</i> (Recâizâde Mahmut Ekrem)
Psikolojik roman	<i>Eylül</i> (Mehmet Rauf)
Tarihî roman	<i>Cezmi</i> (Nâmık Kemal)
Tezli roman	<i>Zehra</i> (Nâbizâde Nâzım)
Batılı anlamda ilk başarılı eserler	<i>Mai ve Siyah</i> , <i>Aşk-ı Memnu</i> (Halit Ziya Uşaklıgil)
Dünya Edebiyatında İlk Roman	<i>Don Kişot</i> , Cervantes
Türk Edebiyatında İlk Çeviri Roman	<i>Telemak</i> , Yusuf Kâmil Paşa (Fenelon'dan)
Türk Edebiyatında İlk Yerli Roman	<i>Taaşuk-ı Talat ve Fitnat</i> , Şemsettin Sâmî

BİLİYOR MUSUNUZ?

Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'ne kadar romanın işlevini destan, efsane, halk hikâyeleri ve mesneviler karşılamıştır.

ROMANIN YAPI UNSURLARI

Olay Örgüsü: Roman kişilerinin başından geçen olaylar dizisidir.

Kişi/ler: Romanda anlatılan olayları veya durumları yaşayan kahraman/lar, romanın kişi kadrosunu oluşturur. Romanda kişiler, tip ya da karakter olarak verilir. Kahraman, taşıdığı özelliklerle bir kesimi, bir özelliği temsil ediyorsa tip; kendine has özellikleri ile her yönüyle veriliyorsa karakter özelliği taşır.

Zaman: Romanda işlenen olayların başlangıcından bitimine kadar geçen süredir. Romanda olayın geçtiği zaman ile geçmiş ve gelecek zaman arasında ilişki kurulabilir.

Mekân: Romanda olayların geçtiği çevre ve yerlerdir. Olay örgüsüne bağlı olarak mekân değişir, tasvirlerle okuyucunun mekânı zihninde canlandırması sağlanır.

ROMANDA TEMA / ANLATICI / BAKIŞ AÇISI

Romanda Tema: Romandaki temel duygu ve kavramdır. Roman belli bir bağlamda mekân, kişi, zaman ve olay unsurlarına bağlanarak, somutlaştırılarak konusu belirlenir.

Romanda Anlatıcı: Romanda olayları okura anlatan kişidir. Anlatıcı, metnin yazarı değil, kurmaca bir kişidir.

Romanda Bakış Açısı: Romanlarda hikâyelerde olduğu gibi kahraman, gözlemci ve ilahi (hâkim) bakış açıları kullanılabilir.

DİKKAT

Bir romanda birden fazla bakış açısı kullanılabilir.

DİKKAT

İlahi (Hâkim, Tanrısal) Bakış Açısı

- Üçüncü tekil kişi anlatıcıdır.
- Olayların öncesini ve sonrasını bilir.
- Olaylara müdahale eder.
- Kahramanların iç seslerini duyar.

Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı

- Üçüncü tekil kişi anlatıcıdır.
- Anlatıcı sadece gördüklerini anlatır.

Kahraman Anlatıcı Bakış Açısı

- Birinci tekil kişi anlatıcıdır.
- Anlatıcı, eserin kahramanlarından biridir.
- Anlatıcı, kendi hislerini ve düşüncelerini anlatır.

ROMAN İLE HİKÂYE ARASINDAKİ FARKLAR

- Romanda olaylar hikâyeye göre daha geniş ve ayrıntılı biçimde işlenir.
- Romanda daha çok ve çeşitli mekânlara yer verilirken hikâyede sınırlı bir mekâna yer verilir.
- Romanda zaman hikâyeye göre daha uzundur.
- Romanda kahramanların özellikleri hikâyeye göre daha ayrıntılı verilir.
- Romanda şahıs kadrosu hikâyeye göre daha geniştir.
- Roman uzun, hikâye ise kısa veya orta uzunluktadır.

ROMANDA ANLATIM TEKNİKLERİ

Gösterme Anlatım Teknikleri

Diyalog: Kahramanların karşılıklı konuşmalarına dayanan anlatım tekniğidir.

İç Konuşma: Kahramanların içsel konuşmalarını aktarmaya dayanan anlatım tekniğidir.

Bilinç Akışı: Kişilerin iç dünyalarını, zihinlerinden geçirdiklerini aralıksız, seri hâlde ve düzensiz bir şekilde olduğu gibi aktarmaya çalışan anlatım tekniğidir.

Anlatma / Tahkiye Etme Anlatım Teknikleri

Kişi Tanıtımı: Romandaki kişilerle ilgili tanıtıcı bilgiler verilir. Anlatıcı, romandaki kişileri ayırt edici yönleriyle tanıtır.

Olay Anlatımı: Romandaki olayların anlatılmasıdır.

Geriye Dönüş: Eserde kronolojik akışın kırılarak geçmişe dönülmesi, geçmişe ait yaşantıların anlatılması tekniğidir.

İç Çözümleme: Kişilerin iç dünyalarının, iç yaşantılarının, hâkim anlatıcı ve bakış açısıyla anlatıldığı psikolojik tahlil tekniğidir.

Özetleme: Romanda olay veya kişiler hakkında verilmek istenen bilginin ayrıntıya girilmeden anlatılmasıdır.

Pastiş: Postmodern romanda bir sanatçının anlatımı, dili veya düşüncesi taklit edilerek yeni bir eser yazılmasıdır.

Parodi: Postmodern romanda bir eserin bir bölümü veya bütünü alaya alarak, biçimini bozmadan, ona bambaşka bir özellik vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılığın gülünç etki oluşturacak şekilde romanda kullanılmasıdır.

İroni: Postmodern romanda, birtakım olgu ya da eserlerin alaycı bir yaklaşımla esere dâhil edilmesidir.

DİKKAT

Bir romanda birden fazla anlatım tekniğine başvurulabilir.

Cumhuriyet Dönemi ve Dünya
Edebiyatında Roman

Aşağıda verilen I. sütundaki ifadeleri II. sütundaki ifadeler ile eşleştiriniz.

1	Romanın bütününe hâkim olan temel duygu veya düşünce	☐	Parodi	A
2	Romandaki olayı anlatan kişi	☐	Kahraman bakış açısı	B
3	Anlatıcının, olaylara ve kahramanlara hâkim olduğu bakış açısı	☐	Pastiş	C
4	Olayların, roman kahramanlarından birinin ağzıyla anlatıldığı bakış açısı	☐	Gözlemci bakış açısı	Ç
5	Anlatıcının gördüklerini, tanık olduklarını aktardığı bakış açısı	☐	İç çözümleme	D
6	Eserde kronolojik akışın kırılarak geçmişe dönüldüğü teknik	☐	Hâkim bakış açısı	E
7	Psikolojik tahlil tekniği	☐	İroni	F
8	Postmodern romanda çeşitli metin türlerinin biçim ve anlatım özelliklerinin taklit edilmesi	☐	Tema	G
9	Postmodern romanda daha önce yazılmış bir metnin içerik yönünden örnek alınması	☐	Anlatıcı	H
10	Postmodern romanda birtakım olguları ya da eserleri alaycı bir anlatımla söz konusu etmek	☐	Geriye dönüş	I
			Diyalog	İ

ZAMİR (ADIL)

İsmi yerine kullanılan sözcük ve eklere **zamir** denir.

SÖZCÜK HÂLİNDEKİ ZAMİR ÇEŞİTLERİ

1. Kişi zamirleri: Kişi adlarının yerine kullanılan zamirlerdir.

Kişi zamirleri: ben, sen, o, biz, siz, onlar

Ben onlara konuyu defalarca anlattım.

2. Dönüşlülük zamiri: Fiildeki işin özneye dönüşünü bildiren zamirlerdir.

Dönüşlülük zamiri: kendi

O uzak köye **kendim** gittim.

3. İşaret zamirleri: İsimlerin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir.

İşaret zamirleri: bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar, öteki, beriki, diğeri, böylesi, şöylesi, öbürü, burası, orası, şuraya vd.

Bunu bulabilmek için pek çok dükkân gezdim.

DİKKAT

İşaret anlamında kullanılan sözcükler adın yerine kullanıldıklarında zamir, adı işaret ettiğinde sıfat olur.

Bu yol uzun zamandır kapalıydı. (işaret sıfatı)

Bu, uzun zamandır gördüğüm en güzel filmi. (işaret zamiri)

KRİTİK BİLGİ

“O” ve “onlar” sözcükleri kişi adının yerine kullanıldığında kişi zamiri, kişi dışındaki varlık ve kavramların yerine kullanıldığında işaret zamiri olur.

Onlar bize yarın geleceklerini söylediler. (kişi zamiri)

Onları eve taşımak için kamyon tutmak zorunda kaldım. (işaret zamiri)

DİKKAT

Belgisiz zamirle belgisiz sıfat birbirine karıştırılmamalıdır. Belgisiz zamirler adların yerine kullanılırken belgisiz sıfatlar ismi belirtmektedir.

Bazı insanlar mutluluğu çok uzaklarda arıyor. (belgisiz sıfat)

Bazıları hedeflerini belirlemekte zorlanıyor. (belgisiz zamir)

4. Belgisiz zamirler: İsimleri belirsiz şekilde karşılayan zamirlerdir.

Belgisiz zamirler: birkaçı, bazıları, hepsi, kimse, çoğu, pek çoğu, herkes, şey, biri, kimi, hiç kimse, birçoğu, başkası, tümü, niceleri, birtakımı, hiçbirisi vd.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Sözcük hâlindeki zamirler isim tamlamalarında tamlayan ya da tamlanan görevinde bulunabilirler.

Benim duygularım, **bazılarının** çaresizliği, **hepsinin** ortak noktası, **hangisinin** sorusu, konuşanlardan **bazıları**, seçtiklerinin **hangisi**, soruların **çoğu**

5. Soru zamirleri: Adların yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir.

Soru zamirleri: kim, kimi, kime, kimde, kimden, neyi, neye, neyde, neyden, nereyi, nereye, nerede, nereden, ne, kaç, hangisi vd.

DİKKAT

“Kimi” sözcüğü kullanıldığı yere göre farklı bir sözcük türü olabilir.

Kimi insanlar yaşama sevincini hiç kaybetmez. (belgisiz sıfat)

Bazı insanlar yemek için yaşarken **kimi** de yaşamak için yer. (belgisiz zamir)

Kimi düşündüğünü bir türlü anlayamadım. (soru zamiri)

Soru zamirleriyle soru sıfatları ve soru zarfları birbirine karıştırılmamalıdır. Soru zamirleri adların yerine kullanılır.

Pazardan **ne** aldın? (soru zamiri)

Ne gün geleceksin? (soru sıfatı)

Ne gülüyorsun? (soru zarfı)

DİKKAT

İyelik ekleri ile hâl ekleri birbirine karıştırılmamalıdır.

Kitabı iki günde okudum. (hâl eki)

Kitabı en çok satanlar içindeymiş. (3. tekil iyelik eki)

EK HÂLINDEKİ ZAMİRLER

1. İlgi zamiri: Adın yerini -ki ekiyle tutan zamirlerdir.

Öğretmen defterleri kontrol etti, benim**ki** sınıfın en düzenlisiydi (Bu cümlede -ki eki defter sözcüğünün yerine kullanılmıştır).

DİKKAT

İlgi zamiri, sıfat yapan -ki ve bağlaç olan ki birbirine karıştırılmamalıdır.

Senin resmin sergide**ki** en güzel resimdi. (sıfat yapan -ki)

Sergide**kileri** hemen satmış. (adlaşmış sıfat)

Sen bu evimize hiç gelmedin **ki** yolu nasıl bulacaksın? (bağlaç olan ki)

Sergide birçok resim vardı ama en güzeli senin**kiydi**. (ilgi zamiri)

Zamir (Adıl)

2. İyelik zamiri: İyelik ekleri iyelik zamirleridir.

İyelik zamirleri varlıkların kime ya da neye ait olduklarını gösterir.

Kalem-**im**, kalem-**in**, kalem-**i**, kalem-**imiz**, kalem-**iniz**, kalem-**leri**

KRİTİK BİLGİ

3. tekil iyelik ekiyle 3. çoğul iyelik eki birbirine karıştırılmamalıdır. Tamlayanda çokluk varsa tamlanandaki -leri/-ları eki 3. çoğul iyelik eki olur.

Çocukların hayalleri beslenmelidir. (3. çoğul iyelik eki)

Çocuğun hayallerini elinden aldılar. (çokluk eki+3. tekil iyelik eki)

Aşağıda verilen metinlerde altı çizili olan sözcüklerin türünü bulup tabloda işaretleyiniz.

CÜMLE	İSİM	SIFAT	ZAMİR	EDAT	BAĞLAÇ	ÜNLEM
Ahmet Celâl, köyün çobanı Hasan'la <u>uzun</u> bir kır gezisinden sonra köye döndüğü bir akşam köye yeniden düşman askerlerinin geldiğini görür.						
Bak, kaç gündür İstanbul'da, Üsküdar'da geziyoruz, sen Süleymaniye'de doğmuşsun, ben Aksaray'la Şehzade arasında küçük bir mahallede doğdum. <u>Hepsinin</u> insanlarını, içinde yaşadıkları şartları biliyoruz.						
Söyle, de ki: Bin tane kitap okumak gerek. Geceleri <u>de</u> uykusuz kalınacak. Her gün durmadan koşulacak, akşam kadar; sonunda epsilon kadar küçük bir fayda temin edilecek.						
Önce ipin eğrisinden balığın donduğunu hemen anlayamamıştı ama umduğundan erkendi. İpte hafif bir gevşeme hissetmişti, sağ eliyle usul usul çekmeye başladı.						
Mehmet Ali, <u>bavullarımı</u> sıra sıra duvarın dibine koydu ve sonra dışarıya çıktı.						
Fen Müdürü, elinde olmayarak atmak üzere olduğu kahkahasını önlemek için masasında ayağa kalktı. Murtaza'ya elini uzattı: " <u>Yaşşa</u> sen Murtaza Efendi!"						

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ilgi zamiri kullanılmıştır?

- A) Duydum ki kar yağmış oralara.
 B) Yelken aç ki yol alasın sevdalara.
 C) Parktaki çocuklar giderek çoğalıyordu.
 D) İçimdeki beni bir türlü dışarı çıkaramıyorum.
 E) Öğretmeler odasının temizliği bitti, koridorunki kaldı.

2. Aşağıdakilerin hangisinde farklı türde bir zamir kullanılmıştır?

- A) Adana yöresinde "Kendin pişir kendin ye." kültürü vardır.
 B) Senin fikirlerine önem veriyorum.
 C) Benim dünyam kitaplarla zenginleşiyor.
 D) Bizdeki çalışma düzeninde görev dağılımı esastır.
 E) Sizin evin etrafı çok güzelmiş.

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi zamir görevinde kullanılamaz?

- A) Ne güzel bir bahçeniz var!
 B) Hangi çocuk oyun oynamaktan sıkılır?
 C) Büyük bir sorun yaşadık gittiğimiz yerde.
 D) Bazı çocuklar parkta oynamayı çok sever.
 E) Kimi çocuklar da evde oynamayı çok sever.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı zamirle sağlanmıştır?

- A) Yeni filmi nasıl buldun?
 B) Nasıl bir araba aldınız?
 C) Bugün hangi dersten yazılımanız var?
 D) Soruyu hangi arkadaşına sormuştun?
 E) Yazılı sonuçlarını hanginiz biliyorsunuz?

5. Aşağıdakilerin hangisinde aynı cümlede farklı türde zamirler bir arada kullanılmamıştır?

- A) İhsan onlara bir hafta içinde neler yaptığını, kimleri gördüğünü anlattı.
 B) Orada bu kadar işler yapıyorsun da bize para göndermiyorsun.
 C) Bir ara nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu.
 D) Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamıştı.
 E) Nuran, kendisine güvenen bu toy çocuğu tanıdıktan sonra bunu öğrenmişti.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı zamirle sağlanmamıştır?

- A) Paranın makbuzunu nereye koymuştun?
 B) Bana kardeşim hakkında ne anlatacaktın?
 C) Fotoğraf makinelerinden hangisi çalışıyor?
 D) Demir kapıya bu levhayı kim asmıştı?
 E) Bu eser hangi yaş grubuna sesleniyor?

7. (I) Karşıındakilerin hiçbirini sevmiyor, onların da kendisini sevmediklerini biliyordu. (II) Gene de her akşam beraberce otururlar orada bulunmayanları çekiştirirlerdi. (III) Çekiştirilen kimse pasajın kapısında görünürse eğer çekiştirme hemen onun da katılmasıyla bir başkasına yöneltildi. (IV) Oradakilerin hepsi iyi, hepsi değerli, hepsi dosttu. (V) Değersiz, kötü olanlar işlerine dalıp da o akşam pasaja gelmeyenlerdi.

Orhan Hançerlioğlu, *Ali*

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangilerinde kelime hâlinde zamir yoktur?

- A) I
 B) II
 C) III
 D) IV
 E) V

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

TİYATRO

- Tiyatro Türleri
- Tiyatronun Yapı Unsurları
- Temel Tiyatro Terimleri
- Zarf

TİYATRO

- Sahnede canlandırılmak üzere yazılmış eserlere **tiyatro eseri** denir.
- Tiyatro, Antik Yunan'da bağ bozumu tanrısı Dionysos adına yapılan törenlere dayanmaktadır.
- Tiyatro sözcüğünün kökeni Yunanca "theatron" kelimesidir.
- Tiyatro oyunu perdeler ve sahnelerden oluşur.
- Klasik tiyatro serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur. Modern tiyatrodaki bu bölümlere yer verilmeyebilir.
- Olay örgüsüne **dramatik örgü** denir.
- Anlatım karşılıklı konuşmalar şeklindedir, betimlemeler ve oyuncuların hareketleri yay ayrıç içinde verilir.
- Yaşamdaki çatışmaları sergiler. Bu çatışmalar; zengin-yoksul, iyi-kötü, birey-toplum vb. olabilir.
- Türk edebiyatında modern tiyatro türü Tanzimat Dönemi'nde başlar.
- Tanzimat öncesi geleneksel Türk tiyatrosu bu türü karşılamaktadır. Geleneksel Türk tiyatrosu; doğaçlamaya dayanan Kara-göz, orta oyunu, meddah, kukla oyunu ve köy seyirlik oyunundan oluşur.
- Batılı anlamda ilk Türk tiyatrosu Şinâsi'nin yazdığı *Şair Evlenmesi*'dir.
- Tanzimat Dönemi'nde Ahmet Vefik Paşa'nın Molière'den yaptığı uyarlamalar bulunmaktadır.

MODERN TİYATRO TÜRLERİ

TRAGEDYA (TRAJEDİ)	KOMEDYA (KOMEDİ)	DRAM
Konusunu tarihten ya da mitolojiden alır.	Konusunu günlük hayattan alır.	Konusunu tarihten ya da günlük hayattan alır.
Üç birlik kuralına uyulur.	Üç birlik kuralına uyulur.	Üç birlik kuralına uyulmaz.
Beş perdeden oluşur.	Perde sayısı değişebilir.	Perde sayısı değişebilir.
Sanatlı bir dil ve soylu bir üslup kullanılır.	Günlük, kaba ve argo sözlere de yer veren bir dil kullanılır.	Kahramanlar temsil ettikleri çevrenin diliyle konuşur.
Kahramanları soylular, krallar, tanrılar ve olağanüstü kişilerdir.	Kahramanlar halkın içinden kişilerdir.	Kahramanları, hayatın her kesiminden kişilerdir.
Korku, heyecan, acıma duyguları uyandırarak insan ruhunu arındırmayı amaçlar.	Seyirciyi güldürürken düşündürmeyi ve eğitmeyi amaçlar.	Hayatın hem acıklı hem de gülünç yönlerini sahnede göstermeyi amaçlar.
Koro vardır.	Koro vardır.	Koro yoktur.
Kaba ve çirkin sahneler, seyirciye gösterilmez.	Kaba ve çirkin sahnelere yer verilebilir.	Kaba ve çirkin sahnelere yer verilebilir.
Nazım olarak yazılır.	Nazım olarak yazılır ancak 17. yüzyılda nesir olarak da yazılmıştır.	Nazım veya nesir olarak yazılabilir.
	Karakter, entrika ve töre komedisi gibi türleri vardır.	Melodram ve feeri gibi türleri vardır.
Euripides, Corneille, Racine'in bu türde eserleri vardır.	Aristophanes, Molière'in bu türde eserleri vardır.	Victor Hugo, Shakespeare'in bu türde eserleri vardır.

KRİTİK BİLGİ

Üç birlik kuralı: Yer, zaman ve olay birliğidir. Oyunun bir yerde, aynı dekorla oynanması, olayın bir günlük zaman dilimi içinde geçmesidir.

Tiyatronun Tarihsel Gelişimi, Tiyatro Çeşitleri, Tiyatro Terimleri

TİYATRONUN YAPI UNSURLARI

Dramatik örgü	Tiyatrodaki olay örgüsüdür. Tiyatro eserlerinin kurgusundaki olay ve duygu aktarımı için kullanılır.
Kişi / Kişiler	Tiyatroda çatışmayı okuyucu ya da izleyiciye ulaştıran temel unsurdur. Tip ve karakterler toplumsal, fiziksel ve psikolojik özellikleriyle yansıtılır.
Zaman	Olayların başlangıcı ve bitişidir. Tiyatrolarda zamanın kronolojik sıralanması zorunlu değildir.
Mekân (Yer)	Olayların geçtiği çevredir. Mekân betimlemesi eserde yay ayrıç içinde verilir.
Çatışma	Olay örgüsünün gelişmesinde basamakları ortaya çıkaran kişiler arasındaki iç ve dış çatışmalardır. Çatışmalar sayesinde olaylar anlaşılır ve kişileri tanınır. Seyirciye vermek istenen mesaj çatışmalar çerçevesinde verilir. Kişiler arasındaki sosyal seviye, ekonomik koşullar, karakter, eğitim ve kültür gibi unsurlardaki farklılıklar çatışmayı ortaya çıkarır.

TEMEL TİYATRO TERİMLERİ

TERİM	AÇIKLAMA
Adaptasyon	Bir eseri çevrildiği dilin, konuşulduğu toplumun yaşayışına, inançlarına uydurma, uyarlama.
Aksesuar	Konunun gerektirdiği ölçüde kullanılan, bir sahne içinde yer alan ve ya oyuncunun dekor gereği kullandığı çeşitli eşya.
Aktör	Erkek tiyatro sanatçısı.
Aktris	Kadın tiyatro sanatçısı.
Akustik	Tiyatro, konser salonu gibi yerlerde seslerin bozulmamasını sağlayan ses teknolojisi.
Dekor	Tiyatro, sinema ve televizyonda sahneye konulan eserin yazıldığı yerin ve geçtiği çağın özelliklerini belirleyen perde, aksesuar vb. öğelerin bütünü.
Diyalog	Oyundaki iki ya da daha çok kişinin konuşması.
Doğaçlama	Yazılı bir metne bağlı kalmadan içe doğduğu gibi oynama ve konuşma.
Figüran	Genellikle tiyatro ve sinemada, konuşması olmayan veya konuşması çok az olan rollere çıkan kimse.
Jest	Rol gereği yapılan el, kol ve beden hareketleri.
Kostüm	Oyunda rol gereği giyilen kıyafetlerin genel adı.
Kulis	Sahnenin gerisinde ve yanlarında bulunan bölüm.
Makyaj	Oyuncunun rolüne uygun olarak yüze şekil verme, yüzü boyama işlemi.
Mimik	Duygu ve düşünceleri yüz ifadeleri ile yansıtmak.
Monolog	Bir oyunda, kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşma.
Pantomim	Sözsüz oyun.
Perde	1. Bir tiyatro eserinin büyük bölümlerinden her biri. 2. Sahneyi seyirciye açan ve kapatan kumaş parçası.
Piyas	Oyun.
Prömiyer	İlk gösteri.
Rejisör	Sinema ve tiyatrodaki, eserin sahneleninceye ve ya seyirci önüne çıkıncaya kadar geçirdiği her anı yöneten kişi, yönetmen.
Replik	Oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söz.
Rol	Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı.
Sahne	1. İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yer. 2. Bir oyun ve ya filmin başlıca bölümlerinden her biri.
Senaryo	Tiyatroda yazılı metin.
Suflör	Oyunculara, rollerinde unuttukları sözleri izleyicilere duyurmadan söyleyip hatırlatan erkek.
Suflöz	Oyunculara, rollerinde unuttukları sözleri izleyicilere duyurmadan söyleyip hatırlatan kadın.
Temsil	Oyun.
Tirat	Bir tiyatro oyununda oyuncuların bir defada söylediği parça.
Tuluat	Bir metne dayanmadan, doğaçlamaya dayalı oyun.

Aşağıda verilen I. sütundaki ifadeleri II. sütundaki ifadeler ile eşleştiriniz.

1	Seyircide heyecan, korku ve acıma hissi uyandırarak ruhu kötülüklerden arındırma amacı güden tiyatro türü	☐	Komedi	A
2	Yabancı dille yazılmış bir oyunu, yerel koşullara uygun biçimde kendi diline çevirme, uyarlama	☐	Jest	B
3	Oyundaki iki ya da daha çok kişinin konuşması	☐	Tuluat	C
4	Rol gereği yapılan el, kol ve beden hareketleri	☐	Perde	Ç
5	Duygu ve düşünceleri yüz ifadeleri ile yansıtmaya işi	☐	Trajedi	D
6	Bir tiyatro eserinin büyük bölümlerinden her biri	☐	Dram	E
7	Oyunda kişilerin birbirlerine karşı söylediği uzun soluklu, coşkulu sözler	☐	Mimik	F
8	Kişilerin ve toplumun aksayan yönlerini güldürücü öğelerle iç içe yansıtan tiyatro türü	☐	Adaptasyon	G
9	Hayatı hem acıklı hem gülünç yönleriyle bir bütün olarak yansıtmayı amaçlayan tiyatro türü	☐	Tirat	H
10	Metin dışı, o an akla geldiği gibi hareket etme, söz söyleme, doğaçlama	☐	Diyalog	I

1. Bir oyunun seyirci ile buluştuğu ilk gösterime verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Prömiyer
- B) Kulis
- C) Tirat
- D) Jest
- E) Suflör

2. Aşağıdakilerden hangisi komedi türünün özelliklerinden değildir?

- A) Konularını tarihten ve mitolojiden alır.
- B) Dilin inceliklerine uymaz.
- C) Sahnede her türlü olay gösterilir.
- D) Üç birlik kuralına uyulur.
- E) Koro ve diyalog bölümleri vardır.

3. Aşağıdakilerden hangisi dramın özelliklerinden biri değildir?

- A) Konularını günlük yaşamdan ve tarihten alır.
- B) Dilin inceliklerine uyulmaz.
- C) Koroya ve üç birlik kuralına uyulmaz.
- D) Karşıtlıklara sıkça başvurulur.
- E) Kişiler toplumun her kesiminden seçilebilir.

4. Aşağıdakilerden hangisi trajedinin özelliklerinden biri değildir?

- A) Kahramanlar soylular ve doğaüstü varlıklardır.
- B) Ahlaki değerler büyük önem taşır.
- C) Günlük konuşma diline ve dilin inceliklerine yer verilir.
- D) Koro vardır, lirik şiirler okunur.
- E) Yaralama ve öldürme gibi olaylar sahnede gösterilmez.

5. Dram türü ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Konular mitolojiden alınır.
- B) Kötü olaylar sahnede canlandırılmaz.
- C) Kaba ve çirkin sözlere yer verilmez.
- D) Kahramanlar, toplumun her kesiminden seçilebilir.
- E) Üç birlik kuralına uyulur.

6. III. PERDE

YEDİNCİ SAHNE

(Topkapı Sarayı. Turhan'ın dairesi. Mehmet, Turhan, Siyavuş.)

TURHAN (tedirgin gezinerek):

Ta sabahtan beri bir sıkıntı var içimde,
daha önce hiç tanımadığım bir zonklama;
yüreğimin yanbaşımda ikinci bir yürek olmuş da,
birincinin sezip kavrayamadığı bir şeyi
duyurmak için telaşlanıyor sanki.

(Mehmet'e yaklaşır, üstüne kanat germek ister gibi çeker kendine.)

A. Turan Oflazoğlu, *Kösem Sultan*

Yukarıdaki metinle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Perdesi ve sahnesi belirtilmiştir.
- B) Dekor ile ilgili kısa bir açıklama verilmiştir.
- C) Oyuncunun hareketleri parantez içlerinde verilmiştir.
- D) Komedi türünde bir tiyatrodan alınmıştır.
- E) İsmi altında oyuncunun sözleri yer almaktadır.

7. – Allah Allah! Taş nasıl yanar acep? (Çavuş, şaşkınlığını anlamıştı.)

– Ne o, dedi. Kömür görmedin mi hiç?

– İlk defa görüyom çavuşum, nasıl yanar bu?

– Yanar, öyle yanar ki pelit odununun beş katı sıcaklık verir.

– Vay canına! Nereden çıkar bu taşlar?

– Bizde yoktur. Uzaklardan gelir.

– Abov! Nasıl gelir?

– Gemiyle getirirler. Çok da pahalı ha. Avuç dolusu para yer bu kara oğlan.

– Niye odun yakmıyoz?

– Odunla yürür mü ulen koca gemi? Sizin evin ocağı mı sandındı?

Bu parçanın üslup özellikleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Diyalog tekniğinden yararlanılmıştır.
- B) Ağız özelliklerine yer verilmiştir.
- C) Kişileştirme vardır.
- D) Anlatım hâkim bakış açısıyla yapılmıştır.
- E) Betimleyici anlatıma başvurulmuştur.

ZARF (BELİRTEÇ)

Bir fiilin, bir sıfatın veya bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru bakımından etkileyen kelimedir.

Zarfların Çeşitleri

1. Durum zarfı: Çekimli bir fiilin ya da fiilimsilerin durumlarını belirten sözcüklerdir. Fiile ya da fiilimsiye sorulan “nasıl” sorusunun karşılığıdır.

Sakin konuşması herkesi rahatlatıyordu. (İsim-fiil belirtilmektedir.)

Düzenli çalıştığı için başarılı oldu. (Sıfat-fiil belirtilmektedir.)

Evine **yavaş yavaş** yürüyerek gidiyordu. (Zarf-fiil belirtilmektedir.)

İşlerini **çabuk** bitirdi. (Çekimli fiil belirtilmektedir.)

DİKKAT

Durum zarflarıyla niteleme sıfatları birbirine karıştırılmamalıdır. Sıfatlar adlara sorulan “nasıl” sorusunun karşılığıdır.

Güzel bir gün geçirdim. (niteleme sıfatı)

Güzel konuşuyordu. (durum zarfı)

KRİTİK BİLGİ

Edatlar bir adla öbekleştğinde durum zarfı olabilir.

Dersi **dikkatle** dinliyordu.

Senin gibi yazabileceğini zannediordu.

2. Zaman zarfı: Çekimli bir fiilin, fiilimsinin ya da ek-fiille çekimlenmiş yüklemelerin zamanını belirten veya onları zaman bakımından sınırlayan sözcüklerdir. Zaman zarfları “ne zaman” sorusunun karşılığıdır.

Yazın bizim köye gelecektmiş.

Hâlâ beni niye aramadığını söylemedin.

Akşamleyin heyecanlı bir maç var.

7 Nisan'da güzel bir haber aldım.

Güzel bir bahar sabahı tanıdım onu.

KRİTİK BİLGİ

“Pek, fazla, epeyce, hayli, oldukça, gayet, az biraz, iyice, haylice” sözcükleri aşırılık zarflarıdır.

DİKKAT

Zaman belirten sözcükler cümlelerde ad görevinde kullanılabilir.

Gece birçok zamandan daha yakındır bana. (özne - ad)

Her sabahı, umut dolu bir güne müjde sayarım. (nesne - ad)

3. Miktar (Azlık-çokluk) zarfı: Çekimli fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ve zarfların miktarını, derecesini belirten sözcüklerdir. Miktar zarfları “ne kadar” sorusunun karşılığıdır.

Onunla geçirdiğim her günü **çok** özleyorum. (Miktar anlamı katmaktadır.)

Beni **az** anladığını söyledi? (Miktar anlamı katmaktadır.)

Senin kadar konuştuğumu sanmıyorum. (Eşitlik anlamı katmaktadır.)

Bu denli yorulacağımı düşünmemiştim. (Eşitlik anlamı katmaktadır.)

Daha çok çalışmam gerektiğini biliyorum. (Zarfı belirterek üstünlük anlamı katmaktadır.)

En güzel elbisesini aldığı yeri söylemiyor. (Niteleme sıfatını belirterek en üstünlük anlamı katmaktadır.)

O artık benimle **pek** konuşmuyor. (Aşırılık anlamı katmaktadır.)

BİLİYOR MUSUNUZ?

“Daha” sözcüğü “henüz” anlamındaysa zaman zarfı, “başka” anlamındaysa miktar zarfıdır.

Annem **daha** izin vermedi. (zaman zarfı)

Kitaplar bitti, **daha** getir. (miktar zarfı)

4. Yer-Yön zarfı: Fiillerin yönünü belirten sözcüklerdir. Yer-yön zarfı “nereye” sorusunun karşılığıdır.

Yukarı çıktığını duyunca ben de içeriye geçtim.

Biraz **ileri** gider misin?

KRİTİK BİLGİ

Yön sözcükleri hâl eki aldıklarında zarf görevinde kullanılmaz.

Geri kalmamaya çalışıyordum. (zarf)

Geriye bakmamaya çalışıyordu. (ad - dolaylı tümleş)

O hayatı boyunca **ileriye** baktı. (ad - dolaylı tümleş)

Dışarıyı düşünmüyordu artık. (ad - nesne)

5. Soru zarfı: Çekimli fiilleri ya da fiilimsileri soru yoluyla belirten sözcüklerdir.

Buraya kadar **nasıl** geldiniz?

İnsanlar gerçekten mutlu olmayı **ne zaman** öğrenecek?

Trenle oraya gitmek **ne kadar** sürer?

KRİTİK BİLGİ

“Ne” sözcüğü kullanıldığı cümleye göre zamir, sıfat ve zarf olabilir.

Ne gülüyorsun bu kadar? (zarf)

Ne yemeyi düşünüyorsunuz bu lokantada? (zamir)

Ne gün bize gelmeyi planlıyordun? (sıfat)

DİKKAT

“Niçin” anlamında kullanılan her sözcük soru zarfıdır.

Niçin beni görmek istemiyorsun?

Niye bu filme gitmiyormuşum?

Neden benimle çalışmıyorsun?

Zarf (Belirteç)

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı zarfla sağlanmamıştır?

- A) Pazardan ne aldınız?
- B) Bana neden söylemediniz?
- C) Ne bakıp duruyorsun öyle?
- D) Törene siz niye katılmadınız?
- E) Beni niçin dinlemiyorsunuz?

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "hızlı" sözcüğü farklı görevde kullanılmıştır?

- A) Konya'dan Ankara'ya giderken hızlı treni kullanacağım.
- B) Neden böyle hızlı yürüyorsun?
- C) Hızlı giden araç az kalsın kaza yapıyordu.
- D) Kitabı hızlı okuyarak bir günde bitirdi.
- E) İçimizde soruları en hızlı çözen Emine'ydi.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı zarfla sağlanmıştır?

- A) Yarınki toplantıya kimler gelecek?
- B) Neden böyle düşman görünüyorsunuz, yıllar yılı dost bildiğim aynalar?
- C) Ödünç aldığın kitabı yarın mı getireceksin?
- D) Babaannemi ziyarete ne gün geleceksiniz?
- E) Sınava giderken hangi otobüse bineceğiz?

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yer-yön zarfı kullanılmamıştır?

- A) Evde sıkılınca hava almak için dışarı çıktı.
- B) Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık.
- C) Mahalleden uzaklaştığını fark ederek bir anda geri döndü.
- D) Isınmak için bir an evvel içeriye girmek istiyordu.
- E) Lütfen, biraz ileri gider misiniz?

5. Aşağıdakilerden hangisinde zarf, kendi türünden bir sözcüğü belirtmektedir?

- A) Soruları çözerken iyi düşünmeliyiz.
- B) Güzel bir dünya için çok çalışmalıyız.
- C) Arkadaşımın vefasız biri olduğunu maalesef geç anladım.
- D) Geceleyin mehtabı seyretmek için can atardık.
- E) Bugünlerde çok sık görüşüyoruz.

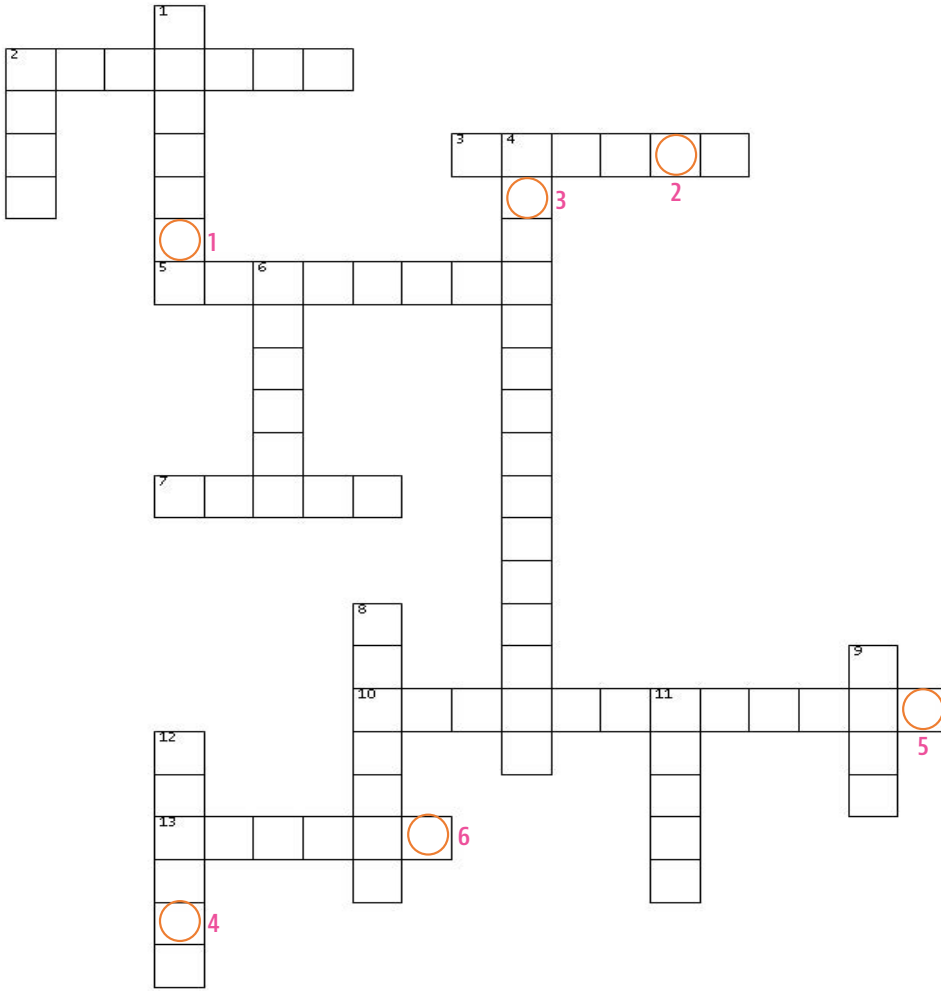

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zaman zarfı yoktur?

- A) Son zamanlarda seni hiç iyi görmüyorum.
- B) Çarşıda gezerken cüzdanı evde unuttuğum aklıma geldi.
- C) Yağmur yağdığı zaman ruh hâlim anında değişiyor.
- D) Osmanlıca metinleri okurken tarihe yolculuk yaparız.
- E) Gece, şiirlere ilham kaynağı olmuştur.

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

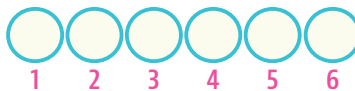
SOLDAN SAĞA

2. Bir tiyatro oyunundaki iki ya da daha çok kişinin konuşması.
3. Oyunda karşıdakinin sözüne verilen karşılık, karşılama sözü.
5. Oyuncunun dekor gereği kullandığı eşyalar, dekora yardımcı sahne eşyaları.
7. Oyunda kişilerin birbirlerine karşı söylediği uzun soluklu, coşkulu sözler.
10. Komedinin Eski Yunan edebiyatında en önemli temsilcilerinden biri.
13. Necati Cumalı'nın Kaynana Ciğeri adlı oyununun türü.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Dramatik örgünün gelişmesinde basamakları ortaya çıkaran, kişiler arasındaki iç ve dış mücadeleler, anlaşmazlıklar.
2. Hayatı hem acıklı hem gülünç yönleriyle bir bütün olarak yansıtmayı amaçlayan tiyatro türü.
4. Olayların seyircide merak uyandıracak şekilde düzenlenmesiyle güldürmekten başka bir amaç gözetilmeyen komedi türüdür.
6. Perde gerisinde oyunu metinden takip eden ve unutulmuş sözleri fısıldayarak oyunculara hatırlatan görevli.
8. Seyircide heyecan, korku ve acıma hissi uyandırarak ruhu kötülüklerden arındırma amacı güden tiyatro türü.
9. Rol gereği yapılan el, kol ve beden hareketleri.
11. Bir tiyatro eserinin büyük bölümlerinden her biri.
12. Oyuncunun rolüne uygun olarak yüze şekil verme, yüzü boyama işlemi.

ANAHTAR KELİME

This image shows a full page of blank graph paper. The grid consists of thin, light gray horizontal and vertical lines that intersect to form small squares across the entire surface. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

BİYOGRAFI / OTOBİYOGRAFI

- Biyografi
- Otobiyografi
- Tezkire
- Fiiller

BİYOGRAFİ (YAŞAM ÖYKÜSÜ)

Bilim, sanat, spor, siyaset, ticaret, edebiyat gibi alanlarda tanınmış insanların hayatlarını, eserlerini, başarılarını okuyucuya duyurmak için yazılan öğretici bir türdür.

- Biyografilerde amaç, incelenen kişiyi tanıtmaktır.
- Biyografilerde ele alınan kişinin yaşamı, merak edilen yönleriyle yani en ilginç yönleriyle ve ayrıntılı olarak aktarılır.
- Biyografi yazarı tanıttığı kişiyle ilgili bilgileri söylentilere göre değil bilgilere, belgelere ve kanıtlara dayandırarak tarafsız ve gerçekçi bir şekilde yazar.
- Biyografi yazarı, biyografisi yazılacak kişi yaşıyorsa onunla ve yakın çevresiyle görüşmelidir.
- Biyografi yazılırken kişiyle ilgili anı, gezi yazısı, mektup gibi öğretici metinlerden ve daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılır.
- Tarih bilimi için biyografiler önemli bir bilgi kaynağıdır.
- Sade, açık, nesnel ve anlaşılır bir dille yazılır.
- Dil, göndergesel işlevde kullanılır.
- Biyografilerde kronolojik bir sıra izlenebileceği gibi yaşamının belli bir dönemi de anlatılabilir.
- Biyografilerde üçüncü tekil kişi anlatımı kullanılır.
- İlk biyografik eser, Eski Yunan edebiyatından Plutarkhos'a aittir. Romalıları anlattığı eserinin adı *Hayatlar*'dır.
- İngiliz edebiyatında William Roper'in *Sir Thomas More'un Hayatı*, James Boswell'in *Samuel Johnson'un Hayatı*, Avusturya edebiyatında Stefan Zweig'in *Üç Büyük Usta* adlı eserleri biyografi türüyle yazılmıştır.
- Türk edebiyatında Batılı anlamda biyografi eserleri, Tanzimat Dönemi'nde yazılmaya başlanmıştır.
- Nâmik Kemal'in *Evrâk-ı Perişân*, Beşir Fuat'ın *Victor Hugo*, Muallim Nâci'nin *Osmanlı Şairleri*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Atatürk*, İlhan Geçer'in *Cahit Sıtkı Tarancı* adlı eserleri biyografi türüyle yazılmıştır.

DİKKAT

Günümüzde insanı anlama çabası olan biyografilerin ilk örnekleri, tarihte ölen kişinin yaşamını ve eserlerini öven mezar yazıtları ve cenaze törenlerindeki konuşmalar sayılabilir.

Biyografi ve Otobiyografi

Biyografilerin Yazım Teknikleri:

Bilimsel biyografi: Biyografik bilgileri kronolojik bir sıra içinde alt başlıklar hâlinde; yaşamı anlatılan kişinin dönemi içindeki konumunu, getirdiği yenilikleri, gösterdiği başarıları, eserlerini, farklı özelliklerini; belgelere, araştırmalara ve incelemelere dayalı olarak veren çalışmalara **bilimsel biyografi** ya da **biyografik monografi** denir. Mehmet Kaplan'ın *Tevfik Fikret*, Nâmik Kemal *Hayatı ve Eserleri*; Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Yahya Kemal*; Ali Canip Yöntem'in *Ömer Seyfettin'in Hayatı ve Eserleri* bilimsel biyografiye örnek verilebilir.

Biyografik roman: Tanınmış kişilerin hayatlarını konu edinen romanlardır. Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı*, Tahir Alan-gu'nun *Ülkücü Bir Yazarın Romanı: Ömer Seyfettin*, Yusuf Ziya Ortaç'ın *İsmet İnönü: Bir Hayatın Romanı*, Mehmet Emin Erişgil'in *Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp* adlı eserleri biyografik romana örnek verilebilir.

Nekroloji: Ünlü bir kişinin ölümünden sonra, genellikle gazete ve dergilerde, yakın çevresinde yer alan kişiler tarafından yazılır. Ölen kişinin nitelikleri, erdemleri, çalışmaları ve diğer özellikleri anı şeklinde yazılır. Vehbi Cem Aşkun'un, Yahya Kemal Beyatlı'nın ölümü üzerine *İstanbul Aşığı'nı Kaybetti* adlı yazısı nekrolojiye örnek verilebilir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Biyografi sözcüğü köken olarak Yunanca bios (hayat) ve graphein (yazmak) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur.

OTOBİYOGRAFI (ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ)

Alanında tanınmış bir kişinin kendi hayatını anlattığı eserlerdir.

- Açık bir anlatım, sade bir dil kullanılır.
- Anlatımda birinci tekil kişi kullanılır.
- Anlatıcı, kendini anlattığı için öznel metinlerdir.
- Öznel metinler olduğu için tarihî belge niteliği taşımaz ancak tarihî olaylara ışık tutabilir.
- Yazarın hayatıyla ilgili anlattıklarının ilgi çekici olması gerekir.
- Kronolojik bir sıralama kullanılır.
- Hafızaya ve anılara dayalı yazılır.
- Yazarın içtenliği ve doğrallığı eserin değeri için önemlidir.
- Amerikan edebiyatında Isaac Asimov'un *Dolu Dolu Yaşadım*, Fransız edebiyatında Andre Gide'in *Tohum Ölmezse* adlı eserleri otobiyografi türüne örnek verilebilir.
- Nigâr Hanım'ın *Hayatımın Hikâyesi*, Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam*, Abidin Dino'nun *Kısa Hayat Öyküm* adlı eserleri Türk edebiyatında otobiyografi türüne örnek verilebilir.

Otobiyografik roman: Yazarın kendi yaşamını yazdığı romanlara denir. Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*, Orhan Kemal'in *Baba Evi*, Necip Fazıl Kısakürek'in *Kafa Kâğıdı* adlı eserleri otobiyografik romanlardır.

Monografi: Bilimsel bir konuyu ve bir kişinin yaşamını, kişiliğini, eserlerini detaylı inceleyen eserlerdir.

Portre: Bir kişinin ayırt edici özelliklerinin anlatılmasıdır. Bir kişinin dış görünüşünün anlatılması fiziksel portre; karakter özelliklerinin, psikolojik durumunun anlatılması ruhsal portredir.

Öz geçmiş / CV: Bir kişinin; deneyimlerini, eğitim durumunu, yeteneklerini, akademik kariyerini kısaca anlattığı yazılardır. Çoğunlukla iş başvurularında kullanılır. Öz geçmişte kişisel bilgiler, eğitim bilgileri, ödüller, başarılar, burslar, yabancı dil bilgisi, bilgisayar programları, ilgi alanları, referanslar belirtilir.

Hâl tercümesi: Osmanlı Dönemi'nde yazılan, daha çok öz geçmiş özelliği gösteren eserlerdir. Hâl tercümelerinde ele alınan şahsın hayat macerası, çevresi, yaşadığı devir ve edebî kişiliği ayrıntılarıyla anlatılır.

TEZKİRE

Divan edebiyatında şairlerin hayatlarının, eserlerinin, edebî kişiliklerinin anlatıldığı; şairlerinden örnekler verildiği eserlere **şuara tezkiresi (tezkiretü's-şuara)** denir.

- Günümüzdeki biyografik / antolojik sözlüklere benzer özelliklere sahiptir.
- Öznel bir anlatımla övgü ya da yergi içerir.
- Şairler genellikle alfabetik sıralanır.
- Yazarlar genellikle sanat güçlerini göstermeye çalıştıklarından sanatlı bir anlatım kullanılır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Türk edebiyatındaki ilk şairler tezkiresi Ali Şîr Nevâî'nin yazdığı *Mecâlisü'n-Nefâis*'tir. Anadolu sahasında yazılan ilk şairler tezkiresi Sehî Bey'e ait olan *Heşt Behişt*'tir.

Tezkirenin Bölümleri:

- **Mukaddime (Giriş):** Eserin sunulduğu kişiye övgülerin yapıldığı, dönemin şii anlayışı ve eserin yazılma nedeninin açıklandığı bölümdür.
- **Asıl metin:** Tanıtılan kişiyle ilgili sosyal çevresi, edebî kişiliği, sanatı hakkında değerlendirmelerin yapıldığı ve eserlerinden örneklerin verildiği bölümdür.
- **Hâtime (Bitiş):** Eserin bitiş tarihinin, yazılış süreci ile ilgili bilgilerin, dönemin padişahına veya önde gelen devlet adamlarına duaların, eserdeki kusurlar için af isteğinin yer aldığı bölümdür.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Latîfî'nin *Tezkiretü's-Şuarâ*, Ahdî'nin *Gülşen-i Şuarâ*, Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-Şuarâ*, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şuarâ* adlı eserleri Türk edebiyatındaki tanınmış tezkireler arasındadır.

1. 1944'ten itibaren Ankara'da Anadolu Ajansı, Toprak Mahsulleri Ofisi, Çalışma Bakanlığı ve MEB Tercüme Bürosunda çevirmen olarak çalıştı. 1951'de evlendiği Cavidan Hanım'dan 1954'te ayrıldı. Aynı yıl kısmi felç nedeniyle konuşma ve hareket yeteneğini yitirdi. Türkiye'de sonuç vermeyen tedavisini sürdürmek için 6 Eylül 1956'da götürüldüğü Viyana'da bir ay kadar yaşayabildi. Cenazesi yurda getirilerek Ankara'da Cebeci Asrı Mezarlığında toprağa verildi.

Bu parça aşağıdaki edebî türlerden hangisine örnek verilebilir?

- A) Otobiyografi
B) Biyografi
C) Fıkra
D) Deneme
E) Gezi yazısı

2. Asıl adı Hüseyin Cahit Tarancı'dır. Hikâyelerinin bir bölümünde Cevad Sadık ve İrfan Kudret imzalarını da kullandı. Eski bakanlardan Feyzi Pirinçcioğlu amcasıdır. İlk öğrenimine Diyarbakır'da Numune-i Terakki-i Hamidi Mekteb-i İptidaisinde (ilkokul) başladı ve Diyarbakır Mekteb-i Sultanisi ilk kısmını bitirdi. Orta öğrenimini, İstanbul'da Saint-Joseph Lisesinde dört yıl okuduktan sonra sınavla geçtiği Galatasaray Lisesinde (lise, 1931) tamamladı. Galatasaray Lisesinde, ömrü boyunca yakın dost olacağı şair ve yazar Ziya Osman Saba ile tanıştı. Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu) ve Yüksek Ticaret Okulundaki öğrenimini tamamlamadan bıraktı. Yüksek Ticaret Okulunda okurken Sümerbank'ta memur olarak çalışmaya başlamıştı. Sonra yüksek öğrenimini tamamlamak için Paris'e (1938) gittiyse de İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Türkiye'ye dönmek (1940) zorunda kaldı. (...) İhsan Işık, *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi*

Bu parça aşağıdaki türlerin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Anı
B) Günlük
C) Biyografi
D) Öz geçmiş
E) Deneme

3. Aşağıdakilerden hangisi otobiyografi türünün özelliklerinden biri değildir?

- A) Okura estetik zevk kazandırmayı amaçlaması
B) Yazarın kendi yaşamına ışık tutması
C) Birinci kişi anlatıcıyla yazılması
D) Bilgilendirici türlerden biri olması
E) Hafızaya ve anılara dayanması

4. Eski dönemlerde önemli kişilerin, özellikle şairlerin hayatlarının anlatıldığı; eserlerinden örneklerin verildiği düzyazı türüdür. Bir tür edebiyat tarihi çalışması da sayılabilir. Genellikle mukaddime (giriş), şairlerin ve eserlerinin tanıtıldığı asıl metin ve hâtimeden (bitiş) oluşur. Mukaddimelerde eserin sunulduğu kişiye övgüler, dönemin şiir anlayışı ve eserin yazılma nedeni hakkında bilgiler yer alır. Asıl metin bölümünde tanıtılan kişinin sosyal çevresi, edebî kişiliğiyle ilgili bilgiler, sanatı üzerine değerlendirmeler ve eserlerinden örnekler bulunur. Hâtime bölümünde eserin bitiş tarihi, yazılış süreci ile ilgili bilgiler, dönemin padişahına veya önde gelen devlet adamlarına dualar, eserdeki kusurlar için af isteğine yer verilir. Çoğunlukla yazarlarının adıyla anılır. Bu tür eserlerde şairler genellikle alfabetik olarak sıralanır.

Bu parçada tanıtılan tür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Biyografi
B) Monografi
C) Hâl tercümesi
D) Tezkire
E) Portre

5. 1925 yılında Ermenek'te doğdum. İlkokulu Ermenek'te orta öğrenimimi Antalya'da tamamladım. Küçük yaşlardan itibaren şiire ilgi duydum. İlk şiirim "Antalya'da Kış", 1937'de Antalya gazetesinde yayınlandı. İlk sayısı 16 Mart 1950'de yayınlanan Hisar dergisinin kurucuları arasında yer aldım. Aruz ve hece ile birçok şiir yazdım.

Yukarıdaki metnin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Biyografi
B) Mektup
C) Fıkra
D) Otobiyografi
E) Günlük

6. Otobiyografi türünde yazılmış bazı romanlar vardır.

Aşağıdakilerden hangisinde bu türde yazılmış romanlar birlikte verilmiştir?

- A) *Fatih Harbiye-Hanımın Çiftliği*
B) *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu-Baba Evi*
C) *Yalnızız-Eskici ve Oğulları*
D) *Biz İnsanlar-72. Koşuş*
E) *Canan-Devlet Kuşu*

FİİLLER (EYLEMLER)

İş, oluş, hareket bildiren sözcüklere **fiil** (eylem) denir. Fiiller mastar eki (-mek / -mak) getirilerek söylenir. Yazı dilinde sonuna kısa çizgi (-) konulur.

Git-, bak-, söyle-, yürü-, anla-, haykır- vd.

ANLAMLARINA GÖRE FİİLLER

1. İş (Kılış) fiilleri: Öznenin kendi isteğiyle gerçekleştirdiği ve nesne alan fiillerdir. Nesneyi bulmak için “**ne, neyi, kimi**” soruları fiile sorulur.

Her şeyin geçici olduğunu unutma. (“Neyi unutma?” sorusunun cevabı vardır.)

Gönül alıcı bir söz, kışı yaza çevirir. (“Neyi çevirir?” sorusunun cevabı vardır.)

Her bildiğini söyleme, her söylediğini bil. (“Neyi söyleme?” ve “Neyi bil?” sorularının cevabı vardır.)

Cahil kişi gülün güzelliğini görmez, gider dikenine takılır. (“Neyi görmez?” sorusunun cevabı vardır.)

2. Durum fiilleri: Öznenin yaptığı işten etkilenen bir varlığın (nesnenin) olmadığı fiillerdir.

Dostun kıymeti zor günde anlaşılır.

Hedeflere ulaşmak için çoğu zaman koşmalısın.

Gönül gözü bir türlü açılmadı.

Onu göremeyince çok ağladı.

3. Oluş fiilleri: Bir varlıkta veya doğada kendiliğinden meydana gelen değişiklikleri anlatan fiillerdir.

Bıçak uzun süre kullanılmadığından paslanmış.

Özenle baktığım çiçeğim solmuş.

Saçlarım bugünlerde çok hızlı uzuyor.

Sonunda hastamız iyileşti.

FİİLLERİN ÇEKİMİ

Fiillerin kip ve şahıs bildirmesiyle çekimli fiil oluşur.

Fiillerde Şahıs			
1. tekil şahıs	gel-di-m	gel-meli-y-im	gel-e-y-im
2. tekil şahıs	gel-di-n	gel-meli-sin	gel-e-sin
3. tekil şahıs	gel-di	gel-meli	gel-e
1. çoğul şahıs	gel-di-k	gel-meli-y-iz	gel-e-lim
2. çoğul şahıs	gel-di-niz	gel-meli-siniz	gel-e-siniz
3. çoğul şahıs	gel-di-ler	gel-meli-ler	gel-e-ler

FİİLLERDE KİPLER

Fiillerde zaman ya da dilek bildiren ekler kip ekleridir. Çekimli fiiller haber (bildirme) kipleriyle veya dilek (tasarlama) kipleriyle çekimlenir.

Haber (Bildirme) Kipleri		
Görülen geçmiş zaman	-di, -di, -du, -dü (-ti, -ti, -tu, -tü)	güldüm, güldün, güldü güldük, güldünüz, güldüler
Duyulan (Öğrenilen) geçmiş zaman	-mış, -miş, -muş, -müş	gülmüşüm, gülmüşsün, gülmüş, gülmüşüz, gülmüşsünüz, gülmüşler
Şimdiki zaman	-yor (-makta)	gülüyorum, gülüyorsun, gülüyor, gülüyoruz, gülüyorsunuz, gülüyorlar
Gelecek zaman	-ecek / -acak	güleceğim, güleceksin, gülecek, güleceğiz, güleceksiniz, gülecekler
Geniş zaman	-r / -ar / -er (Olumsuzu -mez / -maz)	gülerim, gülersin, güler, güleriz, gülersiniz, gülerler

Dilek (Tasarlama) Kipleri		
İstek kipi	-e / -a	güleyim, gülesin, güle, gülelim, gülesiniz, güleler
Şart kipi	-se / -sa	gülsem, gülsen, gülse, gülsek, gülseniz, gülseler
Gerekliklik kipi	-meli / -malı	gülmeliyim, gülmelisin, gülmeli, gülmeliyiz, gülmelisiniz, gülmeliler
Emir kipi	Eki yoktur, kişi ekleriyle çekimlenir.	gül, gülsün, gülün, gülsünler

KRİTİK BİLGİ

Fillerde olumsuzluk -me / -ma ekiyle yapılır:

söyledim - söylemedim

dinliyorsun - dinlemiyorsun (ünlü daralması)

baksak - bakmasak

bilirsin - bilmezsin (geniş zaman)

Fiil (Eylem)

FİİLLERDE ANLAM-ZAMAN KAYMASI

Çekimli fiillerde bir kipin başka bir kipin yerine kullanılmasıdır.

Her akşam mutlaka kitap okuyorum. (şimdiki zaman / geniş zaman)

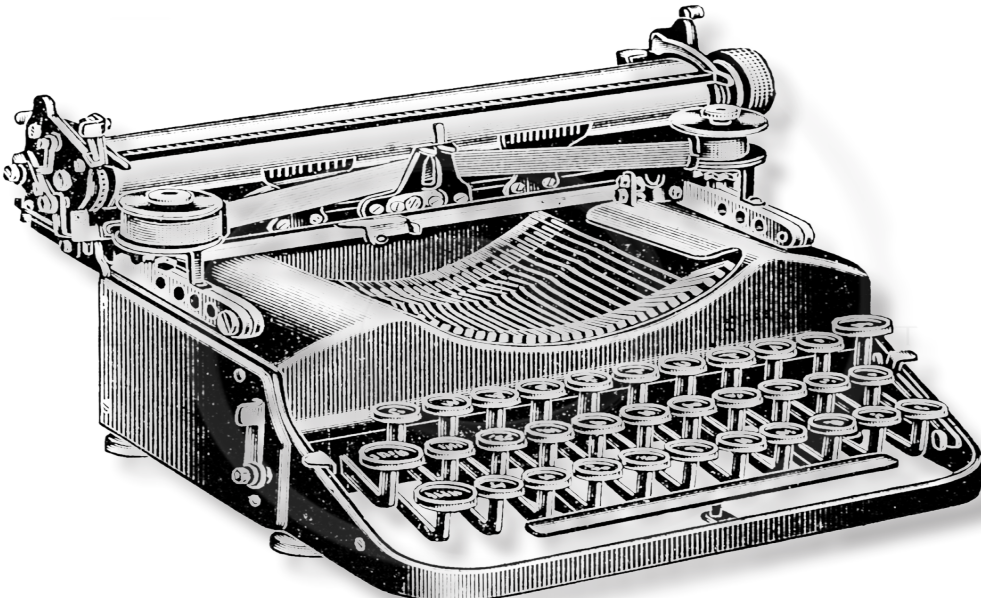
Yarın akşam sinemaya gidiyoruz. (şimdiki zaman / gelecek zaman)

Reşat Nuri Güntekin 1889 yılında doğar. (geniş zaman / duyulan geçmiş zaman)

Tansiyonunu ölçerken dikkatli olacaksın. (gelecek zaman / gerekliklik kipi)

Biraz daha okuyaydın ana fikri hemen bulurdun. (istek kipi / şart kipi)

O bilgisayar bana hemen getireceksin! (gelecek zaman / emir kipi)

1. Aşağıdaki cümlelerden çekimli fiilleri bularak şahıs ve kiplerini belirtiniz.

- a) Dağlarca'nın sanat anlayışını şu tek cümlesi ne kadar sağlam gösteriyor: "Sanat eseri hem bir saat gibi içinde bulunduğumuz zamanı hem de bir pusula gibi gidilmesi gereken yönü işaret etmeli."
.....
.....
- b) Hakikat yok edilemez bir bitkidir. Onu bir taşın altına gömseniz bile zamanı geldiğinde ortaya çıkmak için bir yol bulur.
.....
.....
- c) Realist bir yazar olan Aka Gündüz, romanlarında içinde bulunduğu dönemi anlattı.
.....
.....
- ç) Okuduğum romandaki hayata bakışın önemli olduğu tezini bugün ben de tecrübe etmekteyim.
.....
.....
- d) Şunu belirtmeliyim ki bundan sonra her şey çok zor olacak.
.....
.....
- e) Mutlu olmayı yarına bırakmak, karşıya geçmek için nehrin durmasını beklemeye benzer ve bilirsin, o nehir asla durmaz.
.....
.....
- f) Her şeyin geçici ve fani olduğunu unutma ki mutlu durumda fazla sevinme, acı çektiğinde de fazla üzülme.
.....
.....

2. Aşağıdaki cümlelerden zaman (anlam) kaymalarını bulunuz.

- a) Önümüzdeki ay beklediğim sinema geliyor.
.....
- b) Edebiyat sahnesine o günlerde bir güneş gibi doğar.
.....
- c) Bir an önce şu ödevi bitireceksin!
.....
- ç) Yarın o da aramıza katılır.
.....

3. Aşağıdaki cümlelerden fiilleri bularak anlamlarına göre inceleyiniz.

- a) Bu kazak iyice sararmış.
.....
- b) Her bildiğini söyleme, her söylediğini bil.
.....
- c) Babam her gün gazete okur.
.....
- ç) Dolapta durduğu hâlde peynir küflenmiş.
.....
- d) Yıllarca bu mahallede oturdum.
.....

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları bu metne göre cevaplayınız.

Orhan Kemal, çağdaş roman ve öykücülüğümüzde toplumcu gerçekçi sanat anlayışının en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Ona göre sanat endişesi ile sosyal endişeyi birbirinden ayırmak mümkün değildir. Çünkü sanatçı, sosyal endişelerini sanat yoluyla dile getirecektir. Türk romanında toplumcu eğilim, onun eserlerinde kırsal ve kentsel hayatta yoksulluk çeken insanlar arasından görünür. Orhan Kemal; yaşamış olayları, bizzat yaşadığı ve gözlemlediği durumları, tanıdığı ve bildiği insanları samimi bir dil ve üslup ile metne taşır. Onun en çarpıcı ve karakteristik özelliği budur. “Ben yaşadıklarımı yazdım.” diyen yazar, anlattığı gerçeklerin içinden gelmiştir. Orhan Kemal’in hayatı; Adana ve Çukurova’daki pamuk ırgatları, fabrika işçileri, İstanbul’un kenar mahallelerindeki yoksul insanların arasında geçmiştir.

1. Bu parçadaki çekimli fiilleri bularak kiplerini belirtiniz.

ÇEKİMLİ FİİL	KİP	ÇEKİMLİ FİİL	KİP

2. Bu parçadaki altı çizili sözcüklerin türlerini belirleyiniz.

SÖZCÜK	TÜRÜ	SÖZCÜK	TÜRÜ

1. Ne zaman seni düşünsem

Bir ceylan su içmeye iner
 Çayırıları büyürken görürüm
 Her akşam seninle
 Yeşil bir zeytin tanesi
 Bir parça mavi deniz
 Alır beni
 Seni düşündükçe
 Gül dikiyorum elimin değdiği yere
 Atlara su veriyorum
 Daha bir seviyorum dağları

(İlhan Berk)

Yukarıdaki metinde altı çizili sözcüklerden hangileri çekimli eylemdir?

- A) Düşünsem-büyürken
 B) Dikiyorum-düşünsem
 C) Düşündükçe-büyürken
 D) Değdiği-düşündükçe
 E) Değdiği-dikiyorum

2. Aşağıdaki altı çizili fiillerden hangisi dilek kiplerinden biriyle çekimlenmiştir?

- A) Gelecek hafta bugün yine buluşalım, dedi.
 B) Bu boş sözleri dinlemekten bıkmıştı.
 C) Onunla uzun uzun konuşmak istiyordu.
 D) Bahar aylarında burada rengârenk çiçekler açar.
 E) Seninle bu konuda anlaşabiliriz.

3. Edebiyat fakültesinde on bir ay kadar süren inzibat memurluğu yaptım. (I) İzmir'in geri alınması üzerine, Muallim Mektebi (öğretmen okulu) edebiyat öğretmenliğine atandım. (II) Bir yıl bitince İstanbul'a geldim, Kuleli Askerî Lisesinde edebiyat, İstanbul Erkek Lisesinde felsefe öğretmenini oldum; 1925 yılı başında Kuleli'deki dersim Galatasaray Lisesine aktarıldı. (III) 19-01-1927 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Genel Müfettişliğine atandım. (IV) Bu görevim 09.12.1933 tarihine kadar sürmüştür. (V) Bu sırada ikincisi bir yıl sürmek üzere iki kez Millî Eğitim işlerini incelemek için Avrupa'ya gönderildim. (VI) *Fransa'da Kültür İşleri* adlı kitabım, bu incelemelerin ürünüdür.

Yukarıda numaralanmış cümlelerden hangilerinde yazım veya noktalama yanlışı yapılmıştır?

- A) II-III
 B) I-III
 C) II-IV
 D) IV-V
 E) IV-VI

4. (I) Peyami Safa, 2 Nisan 1899'da Dünya'ya geldi. (II) Türk edebiyatında psikolojik roman türünün ustalarındandır. (III) Romanları teknik bakımdan oldukça güçlüdür. (IV) Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Romanı Türk edebiyatının ilk otobiyografik romanıdır. (V) Türkçeyi en iyi kullanan yazarlardan olup sözcük dağarcığı oldukça geniştir.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) I-II
 B) III-IV
 C) I-IV
 D) I-V
 E) IV-V

5. Çoğu () koyaklarda, akarsu kıyılarında kurulmuş kentlerdi bunlar () Sarp kayalıkların tepesine konurmuş olanları da vardı () denizden esen yelin sokaklarına tuz yığıldıkları da ()

Bilge Karasu, *Göçmüş Kediler Bahçesi*

Bu parçada ayraçlarla () belirtilen yerlere, aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri sırasıyla getirilmelidir?

- A) (;) (,) (.) (...)
 B) (,) (.) (.) (.)
 C) (;) (,) (;) (...)
 D) (,) (.) (.) (...)
 E) (,) (.) (.) (!)

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde iki noktanın kullanımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Kamp için en gerekli malzemeler şunlardır: çadır, kafa feneri, uyku tulumu ve ilk yardım seti.
 B) Bundan dolayıdır ki: bölgede hububat üretimi oldukça fazladır.
 C) Sözleri hâlâ kulağımdadır: "Hepimiz en çok zaman geçirdiğimiz beş kişinin ortalamasıyız evlat."
 D) Fatma Hanım: (Çaydanlığı masaya bırakır.) Niye söylemedin? Neredeyse kopuk düğmeyle gidecektin yine.
 E) Sözlüklere <http://tdk.gov.tr> adresinden ulaşabilirsiniz.

This image shows a full page of blank graph paper. The grid consists of thin, light gray horizontal and vertical lines that intersect to form small squares across the entire surface. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

MEKTUP / E-POSTA

- Mektup ve Özellikleri
- Mektup Türleri
- E-Posta
- Fiiller

MEKTUP

Kişiler, kurumlar ve kuruluşlar arasındaki haberleşme aracıdır.

- Dilek, arzu bildirmek amacıyla yazılır.
- Konu sınırlaması yoktur.
- Mürekkepli ya da tükenmez kalemle yazılır.
- Mektuba bir hitap cümlesiyle başlanır.
- Duygu ve düşünceler, içten bir anlatımla dile getirilir.
- Mektupta asıl anlatılmak istenenler gelişme bölümünde anlatılır.
- Sonuç bölümünde sevgi, saygı ve iyi dilekler bildiren ifadeler yer verilir.
- Mektubun sağ üst köşesine tarih, sol alt köşesine adres, sağ alt köşesine ad, soyad yazılır ve sağ alt köşesine imza atılır.
- Anlatım, mektup yazılan kişinin ya da kurumun seviyesine uygun olmalıdır.
- Bir alanda tanınmış kişilerin yazdığı mektuplar, yaşadıkları dönemi yansıttığından belge niteliği taşır.
- Dünyadaki mektup türünün ilk örnekleri Mısır firavunlarına ve Hitit krallarına aittir.
- Türk edebiyatında Uygur prenslerinin yazdıkları mektuplar bilinen en eski örneklerdir.
- Divan edebiyatında mektup kelimesi için “inşa (düzyazı)” ifadesi kullanılmış, mektupların toplandığı eserlere de “münşeât” adı verilmiştir.
- Şinâsî'nin Paris'ten annesine yazdığı mektup, Akif Paşa'nın *Münşeât-ı Elhac Akif Efendi* ve *Muharrerât-ı Hususiye-i Akif Paşa* adlı eserleri Tanzimat Dönemi'nin ilk mektup örneklerindendir.

Mektup Türünde Yazılmış Eserler	
<i>Şikâyetnâme</i>	Fuzûlî
<i>Nâmık Kemal'in Hususî Mektupları</i>	Nâmık Kemal
<i>Mektuplar</i>	Abdülhak Hâmit Tarhan
<i>Muhâberât ve Muhâverât</i>	Muallim Nâci
<i>Limni ve Malta Mektupları</i>	Ziya Gökalp
<i>Mektuplarla Halikarnas Balıkcısı</i>	Cevat Şakir Kabaağaçlı
<i>Tanpınar'ın Mektupları</i>	Ahmet Hamdi Tanpınar
<i>Ziya'ya Mektuplar</i>	Cahit Sıtkı Tarancı
<i>Kızıma Mektuplar</i>	Memduh Şevket Esendal
<i>Leyla Erbil'e Mektuplar</i>	Tezer Özlü
<i>Canım Aliye, Ruhum Filiz</i>	Sabahattin Ali
<i>Âli'ye Mektuplar</i>	Mehmet Kaplan

Mektup Türünde Yazılmış Hikâyeler	
<i>Bahar ve Kelebekler, Sivrisinek, Lokantanın Esrarı</i>	Ömer Seyfettin
<i>Bir Serencam, Millî Savaş Hikâyeleri, Okun Ucundan</i>	Yakup Kadri Karaosmanoğlu
<i>Sönmüş Yıldızlar, Bir Damla Gözyaşı, Kumandanın Şoförü</i>	Reşat Nuri Güntekin
<i>Babama Mektup</i>	Oğuz Atay

Mektup Türünde Yazılmış Romanlar	
<i>Genç Werther'in Acıları</i>	Goethe
<i>Vadideki Zambak</i>	Balzac
<i>İnsancıklar</i>	Dostoyevski
<i>Felsefe-i Zenan</i> (ilk mektup tarzı roman)	Ahmet Mithat Efendi
<i>Handan</i>	Halide Edip Adivar
<i>Bir Kadın Düşmanı</i>	Reşat Nuri Güntekin
<i>Mutallaka, Sevda Peşinde</i>	Hüseyin Rahmi Gürpınar
<i>Mektup Aşkları</i>	Leyla Erbil

Mektup Türünde Yazılmış Şiirler	
<i>İzmir Yollarında</i>	Kemalettin Kamu
<i>Oktay'a Mektuplar</i>	Orhan Veli
<i>İstida</i>	Ziya Gökalp
<i>Sevgili'ye Mektup</i>	Orhan Seyfi Orhon
<i>Birinci Mektup, İkinci Mektup</i>	Bedri Rahmi Eyüboğlu
<i>Ana Mektupları, İki Bayram</i>	Aka Gündüz
<i>Bayram Mektubu</i>	Halit Fahri Ozansoy
<i>Piraye'ye Mektuplar</i>	Nâzım Hikmet

Mektup Türünde Yazılmış Öğretici Metinler	
<i>Hac Yolunda, Avrupa Mektupları</i> (gezi)	Cenap Şahabettin
<i>Romanya Mektupları</i> (gezi)	Ahmet Rasim
<i>Londra Konferansı Mektupları</i> (gezi)	Falih Rıfkı Atay
<i>Okura Mektuplar</i> (deneme)	Nurullah Ataç

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Mektubun Türkçe karşılığı betik / bitig sözcüğüdür.
- "Name" mektup yerine kullanılan bir sözcüktür.
- Sümer dilinde çivi yazısı ile MÖ 2100-2016 arasında yazılmış bir kil tablet, bilinen en eski mektuptur.

MEKTUP TÜRLERİ:

1. Özel Mektup

- Akraba, arkadaş ve dostlara yazılan mektuplardır.
- Her konuda yazılabilir.
- Özel mektupların gizliliği kanunlarla koruma altındadır.
- Açık, yalın ve içten bir anlatım kullanılır.
- Çizgisiz beyaz kâğıda, kâğıdın bir yüzüne, tükenmez ya da dolma kalem kullanılarak yazılır.
- Tarih (sağ üst köşe), hitap (mektup gönderilecek kişinin özelliklerine uygun), mektup metni (mektubu yazma amacı ve anlatılmak istenenler), nezaket ifadesi, ad soyad (sağ alt), imza (sağ alt) bölümlerinden oluşur.
- Teşekkür, özür, davet, tebrik ve başsağlığı dilekleri özel mektuplardandır.

2. Edebi Mektup

- Yazar veya şairlerin birbirlerine gönderdikleri ve edebiyatla ilgili değerlendirmelerinin yer aldığı mektuplardır.
- Yazıldığı dönemin sanat ve düşünce hayatına ışık tutar.
- Yazarın edebiyatla ilgili düşünceleri yer alır.
- Yazarlar söz ustalıklarını göstermek için süslü, sanatlı bir ifade kullanabilir.
- Edebiyat tarihine kaynak olabilecek niteliktedir.

3. İş Mektubu

- Ticaret, sanayi alanlarında veya bireylerle iş yerleri arasında yazılan mektuplardır.
- Konusu ne olursa olsun bir iş ya da hizmet söz konusudur: bir sipariş, satış, şikâyet, tavsiye, bilgi isteme vb.
- Mektup, yazılan kişi veya kurumun ad ve adresi ile başlar. Kâğıdın sağ üst tarafına tarih yazılır. Metnin sağ altına yazanın imzası atılır, adı ve soyadı yazılır.

4. Resmî Mektup

- Resmî dairelerin ve tüzel kişilik taşıyan kuruluşların birbirlerine yazdıkları yazılardır.
- Vatandaşların kurumlara, kurumların da vatandaşlara yazdıkları mektuplar da resmî mektuptur.
- Resmî mektupların; tarihi, sıra numarası ve konusu bulunmak zorundadır.
- Açık, anlaşılır bir dil kullanılır.
- Resmî mektupların hitap başlığı, yazılan resmî kurumun kanun ve tüzüklerdeki tam adı olmalıdır.
- Mektup üst makama yazılıyorsa “arz ederim”, alt makama yazılıyorsa “rica ederim”, denk makama yazılıyorsa “arz ve rica ederim” ifadeleri kullanılır.
- Mektubun sağ alt tarafında mektubu yazanın adı, soyadı, imzası ve tarih; sol alt tarafında adres bilgileri belirtilmelidir.
- Dilekçeler resmî mektuplardandır.

Dilekçe

- Çizgisiz, beyaz dosya kâğıdına bilgisayar veya daktiloyla ya da silinmez kalemle, okunaklı el yazısı ile de yazılabilir.
- Dilekçede söz konusu istek veya şikâyet net bir şekilde belirtilir, gereksiz ayrıntılara girilmez.
- Sade ve resmî bir dil kullanılır, yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilir.
- Dilekçede dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

Dilekçeyi Oluşturan Unsurlar:

Muhatap (Kurum / Makam): Dilekçenin muhatabı olan kurumun / makamın adı satırı ortalayacak şekilde yazılır.

Kendini Takdim: Dilekçeyi yazan, kendini kısaca tanıtır.

Sorun ve Talep (İstek / Şikâyet): Kuruma iletilmek istenen sorun, şikâyet ve talep belirtilir.

Saygı İfadesi: Metin “arz ederim” saygı ifadesi ile bitirilir.

Tarih: Metin bölümünden sonra yazı alanının sağ alt tarafına gün, ay, yıl sıralamasıyla yazılır.

İmza: Yazı alanının sağında, tarihin altında yer alır.

Ad-Soyad: Yazı alanının sağında ve imzanın altında yer alır.

İletişim Bilgileri: Yazı alanının sol alt tarafına iş veya ikametgâh adresiyle diğer iletişim bilgileri yazılır.

Ek (varsa): Dilekçe ile birlikte sunulması gereken belgeler varsa yazı alanının sol alt kısmına “Ek:” yazılarak bu başlık altında adı, adedi ve sayfa sayısı belirtilen belgeler numaralandırılarak yazılır.

5. Açık Mektup

- Herhangi bir düşüncüyü, görüşü açıklamak, bir tezi savunmak için bir devlet yetkilisine ya da halka hitaben, bir kişi ya da kurum tarafından yazılan mektuplardır.
- Açık mektuplarda sadece yazanı değil, geniş kitleleri ilgilendiren önemli konular ele alınır.
- Açık mektuplar, gazete ve sanat dergilerinde yayımlanır.

E-POSTA

- İnternet aracılığıyla gönderilen dijital mektuptur.
- “Elektronik posta”nın kısaltılmışıdır.
- Mektuptan farklı olarak yazılı, görsel ve işitsel veriler de e-posta aracılığıyla gönderilebilir.
- E-posta almak ya da gönderebilmek için bir e-posta hesabı açılmalıdır.
- E-posta adresinde kullanıcı adı, adres işareti, e-posta sağlayıcısının adı, devamında nokta işareti ve site uzantısı bulunmalıdır.

E-posta uzantıları:

- edu uzantısı: education / eğitim
- gov uzantısı: government / devlet
- org uzantısı: kâr amacı gütmeyen şirketler
- net uzantısı: internet şirketleri
- com uzantısı: ticari şirketler

BİLİYOR MUSUNUZ?

Ray Tomlinson, 1971 yılında ARPANET üzerinden attığı ilk e-posta mesajında “QWERTYUIOP” yazmıştır. E-posta tarihi bu mesajla başlamıştır.

Mektup ve E-Posta

Aşağıda verilen I. sütundaki ifadeleri II. sütundaki ifadeler ile eşleştiriniz.

1	Memlekete Mektup	☐
2	Avrupa Mektupları	☐
3	Londra Konferansı Mektupları	☐
4	Şikâyetnâme	☐
5	Oktay'a Mektuplar	☐
6	Evli Bir Kadının Günlüğünden	☐
7	Çalılıkuşu	☐
8	Günlerin Tortusu	☐
9	Jurnal	☐
10	Bir Yazarın Günlüğü	☐

Falih Rıfkı Atay

A

Dostoyevski

B

Tomris Uyar

C

Orhan Veli Kanık

Ç

Cenap Şahabettin

D

Reşat Nuri Güntekin

E

Gogol

F

Peride Celal

G

Ömer Seyfettin

H

Fuzûlî

I

Halide Edip Adıvar

İ

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

GÜNLÜK / BLOG

- Günlük
- Blog
- Fiiller

GÜNLÜK (GÜNCE)

Günü gününe tutulan, o güne dair duygu ve düşüncelerin anlatıldığı yazılara veya bu yazıları içeren esere **günlük (günce)** denir.

- Günlük yazar kişi, günlük yaşamla ilgili izlenimlerini tarih belirterek anlatır.
- Günlük, kişilerin içlerini dökme ihtiyaçlarından doğmuştur.
- Birinci kişi ağızından yazılır.
- Öznel bir anlatım hâkimdir.
- Başkalarının okuması için yazılmadığından içten bir anlatım kullanılır.
- Bazı günlükler sonradan yayımlanabilir.
- İç konuşma tekniğiyle yazılan günlükler inandırıcı metindir. Bu nedenle belge niteliğindedir.
- Yaşananlar genellikle kronolojik sırayla anlatılır.
- Yaşanan her olay, günlük konusu olabilir. Bu nedenle günlük yazarı her türlü anlatım tekniği ve biçiminden yararlanabilir.
- Divan edebiyatında “ruznâme”, Tanzimat Dönemi’nde “jurnal” olarak adlandırılmıştır.
- Vakayiname, seyahatname, sefaretname gibi eserlerde günlük türüne özgü özelliklere rastlanmaktadır.
- Türk edebiyatında günlük türünün Batılı anlamdaki ilk örnekleri Tanzimat Dönemi’nde yazılmaya başlar.
- Direktör Âli Bey’in görev amaçlı seyahatlerinde tuttuğu notlardan oluşan *Seyahat Jurnalı* adlı eseri günlük türünün Batılı anlamdaki ilk örneğidir.

Günlük Türleri:

İçe Dönük Günlükler (Özel-Ruh Bilimsel Günlük):

Yazarın kendi kendine konuşmasıdır. Yazarın yaşadığı duygusal değişimleri, çeşitli kavramlarla ilgili düşünceleri bu tür günlüklerde görülebilir. Bu tür günlüklerde yazar kendini de tanımaya çalışır. Puşkin’in *Gizli Günce* adlı eseri ve Andre Gide’nin günlükleri içe dönük günlüğün örneklerindendir.

Dışa Dönük Günlükler

Yazarlar; dönemin olaylarını, siyaset, sanat ve edebiyat adamlarını ya da gündelik sıkıntılarını dışa dönük günlüklerde anlatırlar. Dışa dönük günlükler yayımlanmak için yazılır. Yazar; yaşadığı dönemin olaylarını, değişimlerini, sanat akımlarını anlattığı için bu günlükler bir belge niteliği de taşır. Andre Gide’nin *Kalpazanlar*, Thomas Mann’ın *Doktor Faustus*, Tomris Uyar’ın *Gündökümü* adlı eserleri; dışa dönük günlüğün örneklerindendir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Günlük

Türk Edebiyatında Yazılmış Bazı Günlükler

<i>Hayatımın Hikâyesi</i>	Nigâr Hanım
<i>Günce, Uçuş Günlüğü</i>	Nurullah Ataç
<i>Yolcu Defteri</i>	Falih Rıfki Atay
<i>Kuşları Örtünmek, Nezeleli Karga</i>	Salâh Bırsel
<i>Gündökümü</i>	Tomris Uyar
<i>Jurnal</i>	Cemil Meriç
<i>Üstü Kalsın</i>	Cemal Süreya

BLOG

Kişilerin duygu ve düşüncelerini, duyurmak istedikleri bilgileri yazı, grafik, ses, resim, video vb. ile destekleyerek oluşturdukları günlüğe benzeyen internet sitelerine **blog** denir.

- Bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere bağlı olan toplumsal değişim ve etkileşimler sonucunda ortaya çıkmıştır.
- Bloglar; eğitim, siyaset, ekonomi, kültür, sanat vb. alanlarda yaygın bir şekilde kullanılabilir.
- Blogda yayımlanan yazının sonunda gönderme zamanı yer alır.
- Yayıncının tercihiyle göre bu yazılar hakkında yorum yapılabilir.

Blog Türleri:

Kişisel: Kişilerin günlük hayatta yaşadıklarını, yaşadıklarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini paylaştığı bloglardır.

Tematik: Sadece belirli bir alanda yazılan gönderilerin yer aldığı, belirli konuda uzman kişilerin yazdığı ve düzenlediği bloglardır.

Topluluk: Üyelik sistemine sahip olan ve bu üyelerin yazdıkları gönderilerden meydana gelen bloglardır.

Kurumsal: Şirketlerin kendileri ile ilgili haber ve duyurularını daha samimi bir şekilde halka açtıkları bloglardır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Blog

1. Eski edebiyatta "Rûznâme" kelimesi ile karşılanan edebî türün günümüzdeki adı nedir?

- A) Hikâye
- B) Roman
- C) Günlük
- D) Fıkra
- E) Deneme

2. Türk edebiyatında "günce" kelimesini ilk kullanan yazarımız aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarık Buğra
- B) Nurullah Ataç
- C) Behçet Necatigil
- D) Cemil Meriç
- E) Cemal Süreya

3. Aşağıdakilerden hangisi günlük türünün özelliklerinden değildir?

- A) Birinci kişi ağzından yazılmış, öznel yazılardır.
- B) Samimi ve inandırıcı yazılardır.
- C) Hatıra, gezi yazısı, roman gibi türlerde kullanılan yazılardır.
- D) Öğretici, bilgi verici ve nesnel yazılardır.
- E) Yaşananların günü gününe yazılmasıyla oluşan yazılardır.

4. Aşağıdakilerin hangisi günlüğün anıdan ayrılan yönlerinden biri değildir?

- A) Günü gününe yazılması
- B) Olayları daha ayrıntılı anlatması
- C) Kesin tarih belirtmesi
- D) Başkalarının hayatını merkeze alması
- E) Genellikle içe dönük olması

5. Blog ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Webloğun kısaltılmış şeklidir.
- B) Web tabanlı bir yayındır.
- C) Başkalarının yorumlarına yer verilmez.
- D) Kişisel blog türü daha yaygındır.
- E) Blog, günlüğün Genel Ağ ortamına taşınmış hâlidir.

6.

1 Şubat, Ankara

Ne zaman yazarım? Çoğun, sabahleyin. Sonra nerde kaldımsa sürdürmeye çalışırım. Sürdürebilsem. Başladığım şiiri hemen bitirmek isterim. Ama yazık ki çabuk bitiremem. Yılda 3-4 şiir ancak çıkar elimden. İki yıldır da aynı konuyu iki üç kez yazdığım oldu. İki yıldır Karadeniz üstüne yazmak istediğim şiir bir türlü bitmedi. Kısaca, kolay yazamam. Bir şiir için, bir sonnet örneğe 20-30 kâğıt harcarım. Her yazdığım satırı makinede görmedikçe de tadına varamam. Zaten mısra mısra kurarım şiiri. Ölçülü yazdığım zaman eni konu terlerim. Uyak hece sıkır çünkü beni ama ölçülü şiir de başka türlü yazılmadığı için, uyarım ister istemez. En çok, son yazdığım şiirler terletmiştir beni (Nigâri, Anka, Orhan Duru, Hamsi). Nedeni de hiç alışmadığım bir biçimde yazmamdır, sanırım. İki yılda yazdım bu dört şiiri. Bir şiiri yazamazsam daha doğrusu yazdığımı beğenmezsem saklamam. Uğraştırır çünkü beni, yakarım.

Bu parça aşağıdaki metin türlerinden hangisini örneklendirmeye uygundur?

- A) Günlük
- B) Gezi yazısı
- C) Deneme
- D) Anı
- E) Röportaj

7. Edindiğim ilk kukumav kuşu beni alaya aldı ve onu almamdan iki saat sonra da öldü. Bu marifeti için de sinsice benim olmadığım bir anı seçmiş. Bunun öncesinde, acıkmış gibi yaparak mideye bir saka kuşunu indirmişti. Yarın gidip dükkân sahibiyle hesaplaşacağım.

Haller ile olan dostluğumuz her zaman kusursuz sayılmaz. O benim için sanatta rekabette bir güdüleyici. Renk konusunda onun çok ileride olduğunu biliyorum. Bu alanda beni uzun sürecek bir savaşımın beklediğini görüyorum. Ancak çizimde onun yaptıklarını düzeltebiliyorum.

Yukarıdaki metnin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Anı
- B) Gezi yazısı
- C) Deneme
- D) Günlük
- E) Röportaj

YAPILARINA GÖRE FİİLLER

1. Basit Fiiller: Yapım eki almamış, herhangi bir kelimeyle birleşmemiş fiillerdir.

Oku-, koş-, yürü-, bak-, yat- vb.

DİKKAT

Fiillere kip ve kişi eki getirildiğinde yapım eki almadıysa basit fiil olur.

Gez-i-yor-um, ye-meli-y-iz, al-dı-lar (basit fiil)

KRİTİK BİLGİ

Gövde, isim ya da fiil köklerine / gövdelerine yapım eki getirilmesidir.

Köy-lü, giy-im, buz-luk, gör-gü-süz-lük, ütö-le-, kısa-l-t-, su-sa-, sev-il-, boya-t- vd.

2. Türemiş Fiiller: Fiil ya da isim kök ve gövdelerine yapım eki getirilerek oluşturulan fiillerdir.

Güzel-leş-, yaş-a-, baş-la-, yön-et-, fış-kır-, eğri-l-, garip-se- vd. (isim kökünden türemiş fiiller)

Yürü-t-, yaz-ıl-, kov-ala-, kaz-ı-, gül-ümse-, tara-n-, yaz-dır- vd. (fiil kökünden türemiş fiiller)

Çöz-üm-le-, aç-ık-la-, hor-ul-da-, kara-r-t-, baş-la-t-, ön-em-se- vd. (gövdeden türemiş fiiller)

3. Birleşik Fiiller: Birden çok sözcüğün birleşmesiyle oluşan fiillerdir. Birleşik fiiller üç çeşittir:

a) Yardımcı eylemle yapılan birleşik fiiller: Ad soylu sözcüklerin “et-, eyle-, ol-, kıl-, buyur-” yardımcı eylemleriyle birleşmesinden oluşur.

Yardım et-, tercih et-, hasta ol-, mutlu ol-, mecbur kıl-, emir buyur- vd.

DİKKAT

Yardımcı eylemle oluşturulan birleşik fiillerde ses düşmesi ya da ses türemesi olduğunda bu fiiller isme bitişik yazılır.

seyir+eyle-: seyreyle-

fetih+etmek: fethetmek

his+et-: hisset-

zan+et-: zannet-

b) Kurallı birleşik fiiller: İki fiilin belli kurallar dâhilinde birleşmesiyle oluşan fiillerdir.

* Yeterlik fiili (-e bil-): koşabil-, yürüyebil-, bakabil-

KRİTİK BİLGİ

Kurallı birleşik fiiller her zaman bitişik yazılır.

DİKKAT

Yeterlik fiilinin olumsuzunda “bil-“ fiili düşer, -e zarf-fiil ekiyle olumsuzluk yapılır.

gezebildim-gezemedim

yazabiliyorsun-yazamıyorsun

* Tezlik fiili (-i ver-): biliver-, yapıver-, çiziver-

* Sürerlik fiili (-e dur-, -e kal-, -e gel-): bakakal-, gidedur-, süregel-

* Yaklaşma fiili (-e yaz-): düşeyaz-, öleyaz-

c) Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller: En az iki sözcüğün genelde gerçek anlamından uzaklaşarak kaynaşmasıyla oluşan fiillerdir. Deyimlerin birçoğu anlamca kaynaşmış fiildir.

Gözden düş-, küplere bin-, gönül al-, söz ver-, değer biç-, öğüt ver-, hayat ver-, kural koy- vd.

DİKKAT

Bitişik yazılan anlamca kaynaşmış fiiller de vardır.

Vazgeç-, öngör-, varsay-, alıkoyma-, aşer-, elver- vd.

Ek-Fiil (Ek-Eylem)

İsim ve isim soylu sözcüklerin yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan, eklendiği çekimli fiilleri birleşik zamanlı fiil yapan ek biçimindeki yardımcı eyleme ek-fiil (ek-eylem) denir. Ek-fiil “i-” fiilidir. Ek-fiil idi (hikâye), imiş (rivayet), ise (şart) şeklinde ve geniş zamanda çekimlenir.

Ek-fiilin görevleri:

1. İsim ve isim soylu sözcükleri yüklem yapar. Olumsuzu “değil” sözcüğüyle yapılır.

En sevdiğim uğraş yüzmektir. (ek-fiilin geniş zamanı)

Bugün hava çok soğuk. (ek-fiilin geniş zamanı)

Aldığı kazak hiç güzel değildi. (ek-fiilin görülen geçmiş zamanı-olumsuz)

O törende herkes kırmızı ceketliymiş. (ek-fiilin duyulan geçmiş zamanı)

Eğer bu kadar önemliyse niye daha önce söylemedin? (ek-fiilin şart kipi)

DİKKAT

Ek-fiilin geniş zamanında -dir (-dır, -dur, -dür, -tır, -tir, -tur, -tür) eki düşebilir.

Bu çocuk çok cesurdur.

Bu çocuk çok cesur.

2. Basit çekimli fiilleri birleşik çekimli fiil yapar.

geliyor idim / geliyordum

bakacak imişim / bakacakmışım

bilmeli ise / bilmeliyse

KRİTİK BİLGİ

Bir çekimli fiilde tek kip eki varsa basit çekimli fiil, birden fazla kip eki varsa birleşik çekimli fiildir.

BİRLEŞİK ÇEKİMLİ (ZAMANLI) FİİLLER

Basit çekimli (kipli) fiillere ek-fiil getirildiğinde birleşik zaman olur.

1. Hikâye birleşik zaman: Ek-fiilin görülen geçmiş zaman eklerinin (-dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü) basit çekimli fiillere getirilmesidir.
sev-ecek i-di-m / sevecektim

2. Rivayet birleşik zaman: Ek-fiilin duyulan geçmiş zaman eklerinin (-mış, -miş, -muş, -müş) basit çekimli fiillere getirilmesidir.
sev-meli i-miş-siniz / sevmeliymişsiniz

3. Şart birleşik zaman: Ek-fiilin şart kipi eklerinin (-se / -sa) basit çekimli fiillere getirilmesidir.
sev-miş i-se-k / sevmişsek

FİİLLERDE ÇATI

Fiillerde çatı öznesine ve nesnesine göre incelenir.

ÖZNESİNE GÖRE FİİL ÇATILARI

1. Etken fiil (-): İşi yapan gerçek bir öznenin bulunduğu fiillerdir.

Güneş bugün her zamankinden güzel doğdu. (Yüklemde -I, -n ve -ş yoktur; etken fiildir.)

Buraya geleceğinizi söylemeliydiniz. (Yüklemde -I, -n ve -ş yoktur; etken fiildir.)

DİKKAT

Aynı fiil cümledeki anlamına göre edilgen fiil ya da dönüşlü fiil olabilir.

Sınıf süslendi.

(-n vardır, sınıf başkası tarafından süslenmiştir, edilgen fiildir.)

Arkadaşım süslendi.

(-n vardır, arkadaş kendi kendine süslenmiştir, dönüşlü fiildir.)

KRİTİK BİLGİ

Öznesi gizli olan cümlelerin yüklemi de etken çatılı fiil olarak kabul edilir.

2. Edilgen fiil (-I, -n): İşi yapan gerçek bir öznesi olmayan fiillerdir. Özne işi yapan değil, yapılan işten etkilenen durumundadır. Öznenin yaptığı iş başkası tarafından gerçekleştirilir.

Beklediğim kitap sonunda yayımlandı. (-n vardır, kitap başkası tarafından yayımlanmıştır, edilgen fiildir.)

KRİTİK BİLGİ

Edilgen cümlelerin öznelerine “sözde özne” denir.

Misafirler için özel bir tören düzenlendi. (Bu cümlede “özel bir tören” sözde öznedir.)

Bazı cümlelerde işi yapan “tarafından, nedeniyle” sözleriyle ya da “-ce” ekiyle belirtilebilir. Bu cümlelerdeki özneye **örtülü özne** denir. Örtülü öznesi olan cümlelerin yüklemi edilgen çatılıdır.

Bahçe görevliler tarafından temizlendi. (“Görevliler tarafından” örtülü öznedir, “temizlendi” edilgen çatılıdır.)

3. Dönüşlü fiil (-I, n): Dönüşlü fiillerde işi yapan da işten etkilenen de aynı öznedir.

O, söylediğim sözler çok alınmış. (-n vardır, özne işi hem yapan hem de etkilenendir, “alınmış” dönüşlü fiildir.)

DİKKAT

Sonu -ş ile biten fiiller de işteş fiil olabilir. Fiilin anlamında karşılıklı ya da birlikte olma durumu varsa işteş fiil olur.

Onunla sonunda barıştım. (Barış- fiilinde karşılıklı anlamı vardır, işteş fiildir.)

Bugün çok hızlı koştuk. (Koş- fiili işteş değil etken fiildir.)

Haberi duyunca hepsi koşuştu. (Koşuş- fiili birlikte anlamını içermektedir, işteş fiildir.)

4. İşteş fiil (-ş): Eylemin en az iki kişi tarafından karşılıklı olarak ya da birlikte yapıldığını belirten fiillerdir.

Onunla dün görüştüm. (-ş vardır, fiil “karşılıklı” anlamını içermektedir; işteş fiildir.)

Kuşlar yine ötüşüyordu. (-ş vardır, fiil “birlikte” anlamını içermektedir; işteş fiildir.)

NESNESİNE GÖRE FİİL ÇATILARI

- 1. Geçişli fiil:** Nesne alabilen yani “ne, neyi, kimi” gibi nesneyi bulma sorularına cevap veren fiiller geçişli fiildir.
O mektubu yeniden yazacağım. (Nesne vardır, geçişli fiildir.)
- 2. Geçişsiz fiil:** Nesne alamayan yani “ne, neyi, kimi” gibi nesneyi bulma sorularına cevap vermeyen fiiller geçişsiz fiildir.
Bugün erkenden uyuyacağım. (Nesne yoktur, geçişsiz fiildir.)
- 3. Oldurgan fiil:** Geçişsiz eylemin “-r (-er, -ar), -t, -tır” eklerini alarak geçişli hâle getirilmesidir.
Kardeşimi bu akşam ben uyutacağım. (Uyu- geçişsiz fiildir, -t ekiyle geçişli fiil olmuştur, uyut-oldurgan fiildir.)
- 4. Ettirgen fiil:** Geçişli eylemin “-r (-er, -ar), -t, -tır” eklerini alarak geçişli hâle getirilmesidir.
Bize bütün kitabı yazdırdı. (Yaz- geçişli fiildir, -dir ekiyle yeniden geçişli olmuştur, yazdır- ettirgen fiildir.)

DİKKAT

Geçişsiz fiiller, edilgen çatılı duruma getirildiğinde o fiillerin bulunduğu cümlelerde gerçek özne de sözde özne de bulunmaz. Bu tür cümlelerde özne belirsizdir.

Onun lafıyla onun peşinden gidilmez. (Özne belirsizdir.)

KRİTİK BİLGİ

İsim cümlelerinde çatı aranmaz.

Fiiller

1. Aşağıdaki cümlelerden çekimli fiilleri bularak yapılarını ve fiil çekimlerini inceleyiniz.

a) Karanlığa dalan odamdan yavaşça çıkıverdim.

.....

b) Bugün evi güzelce temizlemiş.

.....

c) Ona bir türlü gerçeği söyleyemiyordum.

.....

d) Buraya gelirse çok mutlu olacağım.

.....

2. Aşağıdaki cümlelerden ek-fiilleri bularak görevlerini belirtiniz.

a) Onsuz bir daha asla o köhne mekâna gitmiyordum.

.....

b) Şimdi konuşursa tüm gerçekler ortaya dökülecekmiş.

.....

c) Yeni bir gün tüm insanlar için yeni umutlardır aslında.

.....

3. Aşağıdaki cümlelerden çekimli fiilleri bularak çatılarını inceleyiniz.

a) Evimizin çatısı rüzgârdan uçtu dün gece.

.....

b) Annem dedemin hediyesini uzun yıllar saklattı bana.

.....

c) Oradaki yangın uzun bir sürede söndürüldü.

.....

d) Bana, yaptıklarımın dolayısı çok alınmış.

.....

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları bu metne göre cevaplayınız.

28 Aralık Çarşamba Ocak'ın 29'unda tam on yıl olacak. Ziya Osman Saba'yı karlı bir havada Eyüp'te toprağa vermiştik. Yıllar çabuk mu geçiyor belirli bir yaştan sonra? Çocuklukta günler, haftalar bitmezdi bir türlü. Ama yolun yarısına gelince her şey kopuk bir film gibi akıveriyor... Ziya Osman'ı son görüşümde ince bir dosya çıkarmıştı çekmecedен. "Nefes Almak" yazıyordu üzerinde. Yeni kitabıydı. "Ölümünden sonra çıkacak." demişti. "Haydi haydi!" demiştim, "Okurları o kadar bekletmeye hakkın var mı?" Gülümsemişti, birkaç hafta sonrasını mı düşünerek. Ben düşünememiştim o günden ötesini. Canlı bir insanın, hele bir dostun, bir sevilenin yok olabileceğini düşleyemiyoruz. On yıl geçip gitmiş bile. Şiirlerini karıştırıyorum. Bilmeyen, Ziya Osman'ı yaşamı süresince ölümü özleyerek bekleyen biri sanır. Hep ölüm, hep ölüm düşünceleri... O, ölüm yerine dünyada bulunamayacak bir çeşit "yaşam"ı özliyordu.

Oktay Akbal, Anılarda Görmek

1. Bu parçadaki çekimli fiilleri bularak kiplerini belirtiniz.

ÇEKİMLİ FİİL	KİP	ÇEKİMLİ FİİL	KİP

2. Bu parçadaki çekimli fiillerin yapılarını inceleyiniz.

ÇEKİMLİ FİİL	YAPI	ÇEKİMLİ FİİL	YAPI

3. Bu parçadaki ek-fiilleri bularak tabloya yazınız.

4. Bu parçadaki çekimli fiillerin öznesine ve nesnesine göre çatılarını inceleyiniz.

ÇEKİMLİ FİİL	ÖZNE	NESNE	ÇEKİMLİ FİİL	ÖZNE	NESNE

5. Bu parçadaki altı çizili sözcük ve sözcük öbeklerinin türlerini belirleyiniz.

SÖZCÜK	TÜRÜ	SÖZCÜK	TÜRÜ
on		yeni	
karlı		sonra	
çabuk		haydi	
bir		birkaç	
bir türlü		ben	
ama		o	
her		hele	
kopuk		bile	
gibi		süresince	
son		özleyerek	

1. "Aynı dili değil, aynı duyguyu paylaşanlar anlaşabilir." Yukarıdaki cümlede altı çizili sözcüğün özelliği hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Geniş zaman ile çekimlenmiş basit bir fiildir.
B) Görülen geçmiş zaman ile çekimlenmiş birleşik fiildir.
C) Duyulan geçmiş zaman ile çekimlenmiş basit fiildir.
D) Gelecek zaman ile çekimlenmiş birleşik fiildir.
E) Geniş zaman ile çekimlenmiş birleşik fiildir.

2. (I) "Çeliğe çifte su vermek" onun aşkıydı. (II) Gönüllü olarak savaşımlara gittiği zamanlar yeniçerilerin, sipahilerin arasında, Ali Usta, işinin övgüsünü duydukları tadı dille anlatılmaz bir mutluluk duyardı. (III) Ölüncüye kadar böyle hiç durmadan çalışırsa daha birkaç bin gaziye kırılmaz kılıçlar, kalkanlar parçalayan çelik yatağanlar, zırhlar, keskin ağır saldırımlar yapacaktı. (IV) Bunu düşündükçe ruhundan kopan bir atılımla örsünün üzerinde milyonlarca kıvılcım tutuşturdu. (V) İşte bugün de sabah namazından beri durmadan on saat uğraşmıştı.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde birden fazla ek-fiil kullanılmıştır?

- A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

3. Aşağıdaki altı çizili fiillerden hangisi yapıcı diğerlerinden farklıdır?

- A) Şampiyon olmak için gece gündüz çalışıyordu.
B) Tiyatroya gitmek için sabırsızlanıyordu.
C) Onun evinin önünden garip sesler geliyordu.
D) Sabah erkenden amcasıyla pazara gittiler.
E) Senin ötekilerden farklı olduğunu biliyordum.

4. "Tramvay hâlâ yok. Biraz daha yerimde yatağımı, uykuyu düşünsem belki de uyuyuvereceğim. Donmak üzere olan insanların tatlılığını içimde duymaya başladım. 'Bari gideyim şu açık pastanede bir ıhlamur içeyim de sonra yatarım.' dedim."

Bu parçada altı çizili fiillerin yapıları sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Birleşik-basit-türemiş
B) Birleşik-türemiş-türemiş
C) Türemiş-basit-türemiş
D) Birleşik-türemiş-basit
E) Basit-türemiş-türemiş

5. (I) Gazeteleri her cuma muntazaman alıyorum. (II) Her gazeteyi aynı alâka ile okuduğum için tenkit etmeye hâl ve mecal bulamıyorum. (III) Fakat ne olursa olsun bugün biraz sana daha ciddi olarak yapılan işlerden bahsetmek isterim. (IV) Şimdiye kadar çıkan üç nüshada kendimce kıymetli bulduğum üç yazı var. (V) Biri senin Meşale edebiyatı hakkındaki makalen ki cidden özlü ve çalışılmıştı.

Sabri Esat Siyavuşgil

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlelerin yüklemi basit çekimlidir.
B) II. cümlelerin yüklemi, kurallı bileşik bir fiildir.
C) III. cümlede hem basit hem birleşik çekimli fiil vardır.
D) IV. cümlede basit çekimli fiil vardır.
E) V. cümledeki "çalışılmıştı" fiili edilgen çatılıdır.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem yapı yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) İnceleme sonucu iki ay içinde tarafınıza bildirilecektir.
B) Türkiye'ye dönüp dönmeyeceğimiz bir haftaya kadar anlaşılır.
C) Ama yazmadan da edemedim işte.
D) Sınavlarımı iyi geçmeseydi çok üzülecektim.
E) Halk şiiri büyüklerinden bir şiir yayımlıyoruz.

HİKÂYE - AÇIK UÇLU SORULAR

- 1. Muhtemel Cevap:** 1) Olay hikâyesi okumayı tercih ederim çünkü hikâyenin sürükleyici olması olaya dayalıdır ve ben sürükleyici eserleri okumayı severim. 2) Durum hikâyesi okumayı tercih ederim çünkü okuduğum eserde olaydan çok olayların ya da bir yaşam kesitinin insanlarda bıraktığı izlenim ya da psikolojik değişimleri eserde bulmak isterim.
- 2. Muhtemel Cevap:** Yazarlar genelde eserlerinde kendi hayatlarından parçaları yansıtır. Kendi deneyimlerini, tanıdığı kişileri ya da hiç tanımadığı kişileri hikâyelerinde kullanabilirler. Kurmaca da olsa kendi hayatlarından ve görüşlerinden yansımaları yazarların eserlerinde bulmak mümkündür. Örneğin Sait Faik, denizi, balığı ve balıkçıları çok sevdiği için hikâyelerinde onları konu edinmiştir. Aytmatov'un eserlerindeki baba tipi, genel olarak çocuklarının çok bağlı olduğu, iyi baba tipidir ama bu babalara çocuklar hep hasret kalmıştır. Yazarın babasını küçük yaşlarda kaybetmesi hikâyelerini şekillendirmiştir.
- 3. Muhtemel Cevap:** 1) Ben hâkim bakış açısıyla yazardım çünkü olay ve durumların ayrıntıları, kişilerin duyguları belirtilerek bu bakış açısıyla verilebilir. 2) Kahraman anlatıcıyı seçerdim çünkü anlatıcının kendi gerçekliğini yansıtmaması okuyucuda inandırıcılığı artırır. 3) Gözlemci bakış açısını kullanırdım çünkü sadece şahit olunan gerçekliği yazmak tarafsız anlatıcı algısı oluşturur.
- 4. Cevap:** a) Öyküleyici anlatım b) Betimleyici anlatım
- 5. Cevap:** a) İç çözümleme b) Diyalog

HİKÂYE - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - C	2 - C	3 - D	4 - E	5 - E	6 - C
-------	-------	-------	-------	-------	-------

ŞİİR - AÇIK UÇLU SORULAR

- 1. Ölçü:** 11'li hece ölçüsü Redif: -en bu Uyak: -er: tam uyak Asonans: "Kerem'in sazına cevap veren bu" ("e" sesi fazla kullanılmıştır.) Aliterasyon: "Kerem'in sazına cevap veren bu" ("n" sesi fazla kullanılmıştır.) Kelime ve kelime gruplarının tekrarı: Bu sözcüğü redif olarak üç dizede tekrarlanmıştır. Ses akışı: "Sızmadı toprağa çoban çeşmesi" dizesinde kurallı cümle yapısı değiştirilerek devrik cümle kullanılmıştır.
- 2. Telmih:** Kerem ile Aslı hikâyesi hatırlatılarak telmih sanatı yapılmıştır. Teşhis: Çoban çeşmesi; yol gösteren, saza cevap veren nitelikleriyle kişileştirilmiştir. Tezat: "Kuruyan gözlere yaş gönderen bu" ("Kuruyan göz" ve "yaş göndermek" karşıt anlamlıdır.)
- 3. Olası cevap:** Şiir için imge ve edebî sanatlar kullanılmalıdır. Şiirlerde duygu yoğunluğu olduğu için anlatımı etkili kılmak ve çağrışımlara yer vermek önemlidir. Sözcüklerin yetersizliği ve duygu yoğunluğu karşısında şair, imgelerin ve edebî sanatların ifade özelliğinden yararlanır. Şair, kendi hayal gücünü ifade etmek için sözcüklere yeni anlamlar yükler.
- Olası cevap:** Şiir için imge ve edebî sanatlara gerek yoktur. Şair duygu ve düşüncelerini doğrudan anlatarak sözcükleri gerçek anlamlarıyla verirse şiir okuyanlar şiiri daha kolay anlar.
- 4.** Bence bir şiir ahenk unsurlarına yer verilmezse şiir özelliğini kaybeder. Şiirin sanatsal bir niteliği olmalıdır ve sanatsal ifade ahenkle sağlanabilir.
- 5. a) Lirik şiir b) Pastoral şiir c) Didaktik şiir d) Satirik şiir**

ŞİİR - EŞLEŞTİRME

1 - C	2 - A	3 - D	4 - B
-------	-------	-------	-------

ŞİİR - BOŞLUK DOLDURMA

1. şiir geleneği	9. tunç kafiye
2. Bent	10. Kaldırımlar
3. Redif	11. Aruz ölçüsü
4. Asonans	12. lirik şiir
5. taşlama- hicviye-yergi	13. telmih
6. istiare	14. epik
7. Tevriye	15. ses akışı
8. mazmun	

ŞİİR - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - A	2 - E	3 - C	4 - B	5 - B	6 - B	7 - B	8 - D	9 - E	10 - D	11 - C
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	--------

SIFAT - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - A	2 - D	3 - E	4 - D	5 - B	6 - C	7 - D
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

MASAL / FABL - BECERİ TEMELLİ SORULAR

1. Kahramanlar dinlenmek için oturdukları havuz kenarında bilge bir kişiye rastlayabilir ve levhada yazılanları ondan duyabilirdi.
2. Ganim, korkusuz davranarak havuzu geçme macerasını tek başına göze aldığından metnin kurgusunda önemli bir değişiklik meydana gelmezdi. Ancak metinde cesur davranıp risk almayla korkak davranmanın sonucu karşılaştırılmak istenmektedir. Cesaret gösteren Ganim karşısında korkak davranan Salim'in olması temayı güçlendirmektedir.
3. Metne göre cesaret ve risk almanın ödülü padişah olmaktır. Aynı ülkede iki kişiye padişahlık verilmeyeceğine göre zorlu yolculuğu geçen kişiler için başka bir ödül belirlemek gerekecekti.
4. Salim'in verdiği kararın sonuçlarının anlatılması masalı daha etkili hâle getirdi. Bu nedenle Ganim'in ulaştığı mutlu sona şahit olarak pişmanlık yaşadığından söz ederdim.

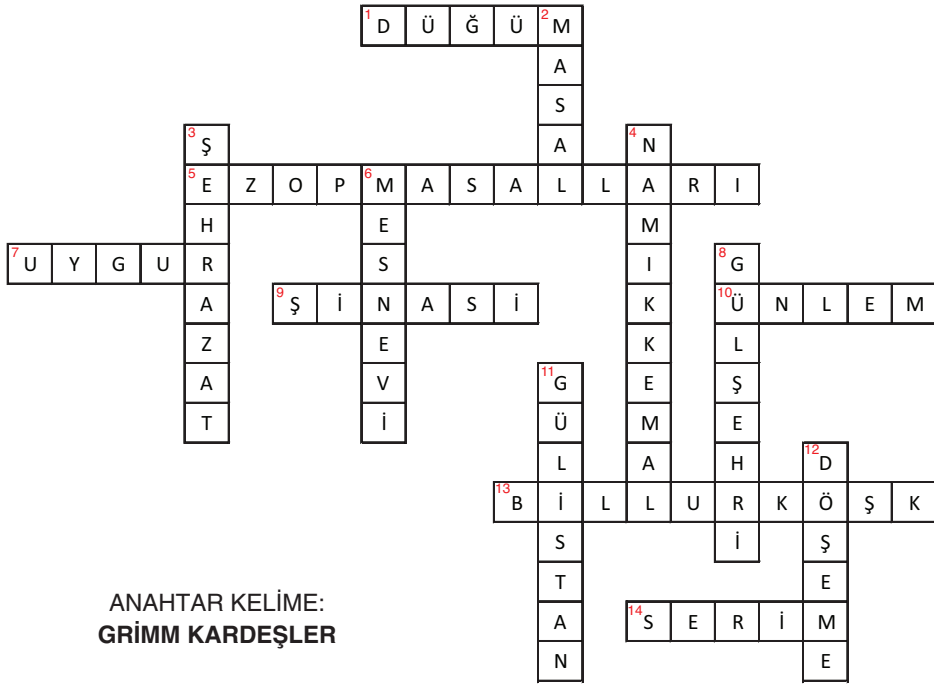
MASAL - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - E	2 - C	3 - C	4 - B	5 - D
-------	-------	-------	-------	-------

EDAT, BAĞLAÇ, ÜNLEM - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - D	2 - A	3 - D	4 - C	5 - B
-------	-------	-------	-------	-------

MASAL / FABL - BULMACA

ROMAN - EŞLEŞTİRME

1. Tema	6. Geriye dönüş
2. Anlatıcı	7. İç çözümleme
3. Hâkim bakış açısı	8. Pastiş
4. Kahraman bakış açısı	9. Parodi
5. Gözlemci bakış açısı	10. İroni

ROMAN - AÇIK UÇLU SORULAR

CÜMLE	İSİM	SIFAT	ZAMİR	EDAT	BAĞLAÇ	ÜNLEM
Ahmet Celâl, köyün çobanı Hasan'la <u>uzun</u> bir kır gezisinden sonra köye döndüğü bir akşam köye yeniden düşman askerlerinin geldiğini görür.		----				
Bak, kaç gündür İstanbul'da, Üsküdar'da geziyoruz, sen Süleymaniye'de doğmuşsun, ben Aksaray'la Şehzade arasında küçük bir mahallede doğdum. <u>Hepsinin</u> insanlarını, içinde yaşadıkları şartları biliyoruz.			----			
Söyle, de ki: Bin tane kitap okumak gerek. Geceleri de uykusuz kalınacak. Her gün durmadan koşulacak, akşam kadar; sonunda epsilon kadar küçük bir fayda temin edilecek.					----	
Önce ipin eğrisinden balığın donduğunu hemen anlayamamıştı ama umduğundan erkendi. İpte hafif bir gevşeme hissetmişti, sağ eliyle usul usul çekmeye başladı.				----		
Mehmet Ali, <u>bavullarını</u> sıra sıra duvarın dibine koydu ve sonra dışarıya çıktı.	----					
Fen Müdürü, elinde olmayarak atmak üzere olduğu kahkahasını önlemek için masasında ayağa kalktı. Murtaza'ya elini uzattı: " <u>Yaşsa</u> sen Murtaza Efendi!"						----

ZAMİR - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - E	2 - A	3 - C	4 - E	5 - C	6 - E	7 - E
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

TİYATRO - EŞLEŞTİRME

1 - D	2 - G	3 - I	4 - B	5 - F	6 - Ç	7 - H	8 - A	9 - E	10 - C
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

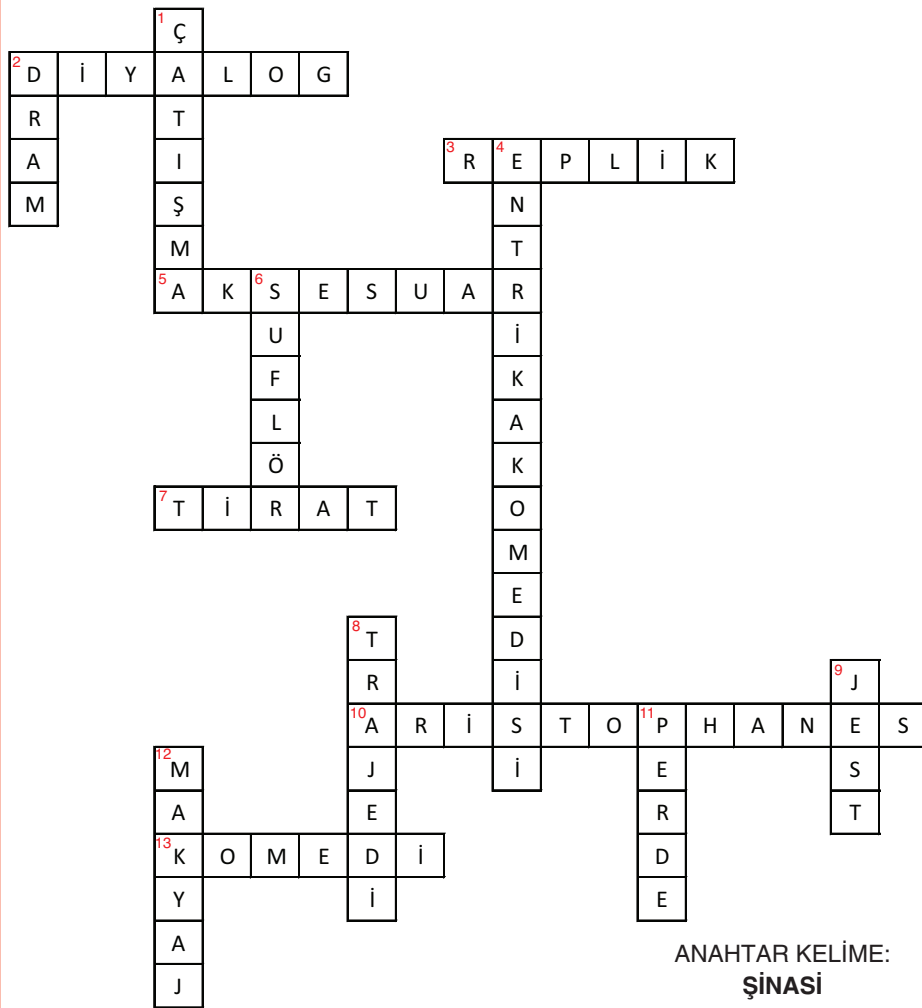
TİYATRO - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - A	2 - A	3 - B	4 - C	5 - D	6 - D	7 - E
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

ZARF - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - A	2 - A	3 - B	4 - D	5 - E	6 - E
-------	-------	-------	-------	-------	-------

TİYATRO - BULMACA

BİYOGRAFİ / OTOBİYOGRAFİ - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - B	2 - C	3 - A	4 - D	5 - D	6 - B
-------	-------	-------	-------	-------	-------

FİİLLER - AÇIK UÇLU SORULAR

- 1. Cevap:** a) gösteriyor: 3. tekil şahıs, şimdiki zaman; işaret etmeli: 3. tekil şahıs, gereklilik kipi b) gömseniz: 2. çoğul şahıs, şart kipi; bulur: 3. tekil şahıs, geniş zaman c) anlattı: 3. tekil şahıs, görülen geçmiş zaman ç) tecrübe etmekteyim: 1. tekil şahıs, şimdiki zaman d) belirtmeliyim: 1. tekil şahıs, gereklilik kipi olacak: 3. tekil şahıs, gelecek zaman e) benzer: 3. tekil şahıs, geniş zaman; f) unutma: 2. tekil şahıs, emir kipi; sevinme: 2. tekil şahıs, emir kipi; üzülme: 2. tekil şahıs, emir kipi
- 2. Cevap:** a) şimdiki zaman / gelecek zaman b) geniş zaman / duyulan geçmiş zaman c) gelecek zaman / emir kipi ç) geniş zaman / gelecek zaman
- 3. Cevap:** a) sararmış: oluş fiili b) söyleme: iş (kılış) fiili, bil: iş (kılış) fiili c) okur: iş (kılış) fiili ç) küflenmiş: oluş fiili d) oturdum: durum fiili

FİİLLER - AÇIK UÇLU SORULAR

1. Parçadaki çekimli fiiller:

ÇEKİMLİ FİİL	KİP	ÇEKİMLİ FİİL	KİP
kabul edilmiştir	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman)	yazdım	Haber (Görülen geçmiş zaman)
getirecektir	Haber (Gelecek zaman)	gelmiştir	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman)
görünür	Haber (Geniş zaman)	geçmiştir	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman)
taşır	Haber (Geniş zaman)		

2. Parçadaki altı çizili sözcüklerin türleri:

SÖZCÜK	TÜRÜ	SÖZCÜK	TÜRÜ
çağdaş	Niteleme sıfatı	yoksulluk	Soyut isim
en	Derecelendirme zarfı	bizzat	Durum zarfı
önemli	Niteleme sıfatı	samimi	Niteleme sıfatı
biri	Belgisiz zamir	bir	Belgisiz sıfat
Ona	Kişi zamiri	ile	Edat
ile	Bağlaç	ve	Bağlaç
birbirinden	Belgisiz zamir	budur	İşaret zamiri
çünkü	Bağlaç	ben	Kişi zamiri
kentsel	Niteleme sıfatı	Çukurova'daki	İşaret sıfatı

FİİLLER - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - B	2 - A	3 - A	4 - C	5 - D	6 - B
-------	-------	-------	-------	-------	-------

MEKTUP - EŞLEŞTİRME

1 - H	2 - D	3 - A	4 - I	5 - Ç	6 - G	7 - E	8 - C	9 - F	10 - B
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

GÜNLÜK / BLOG - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - C	2 - B	3 - D	4 - D	5 - C	6 - A	7 - D
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

FİİLLER - AÇIK UÇLU SORULAR

- 1. Cevap:** a) çıkıverdim: Kurallı birleşik fiil (tezlik fiili), görülen geçmiş zaman (basit çekimli fiil) b) temizlemiş: Türemiş fiil, duyulan geçmiş zaman (basit çekimli fiil) c) söyleyemiyordum: Kurallı birleşik fiil (yeterlik fiili), birleşik çekimli fiil (şimdiki zamanın hikâyesi) d) gelirse: basit fiil, birleşik çekimli fiil (geniş zamanın şartı) mutlu olacağım: Yardımcı fiile yapılan birleşik fiil, gelecek zaman (basit çekimli fiil)
- 2. Cevap:** a) gitmiyordum: Basit çekimli fiili birleşik çekimli fiil yapmıştır. b) konuşursa: Basit çekimli fiili birleşik çekimli fiil yapmıştır. dökülecekmış: Basit çekimli fiili birleşik çekimli fiil yapmıştır. c) yeni umutlardır: Ad soylu sözcük grubunu (sıfat tamlamasını) yüklem yapmıştır.
- 3. Cevap:** a) uçtu: etken / geçişsiz b) saklattı: etken / ettirgen c) söndürüldü: edilgen / geçişsiz d) alınmış: dönüşlü / geçişsiz

FİİLLER - AÇIK UÇLU SORULAR

1. Parçadaki çekimli fiiller ve kipleri:

ÇEKİMLİ FİİL	KİP	ÇEKİMLİ FİİL	KİP
olacak	Haber (Gelecek zaman)	demшти	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman hikâyesi)
toprağa vermiştik	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman hikâyesi)	gölümsemişti	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman hikâyesi)
geçiyor	Haber (Şimdiki zaman)	düşünememiştım	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman hikâyesi)
bitmezdi	Haber (geniş zaman hikâyesi)	düşleyemiyoruz	Haber (Şimdiki zaman)
akiveriyor	Haber (Şimdiki zaman)	gitmiş	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman)
çıkarmıştı	Haber (Öğrenilen geçmiş zaman hikâyesi)	karıştırıyorum	Haber (Şimdiki zaman)
yazıyordu	Haber (Şimdiki zaman hikâyesi)	sanır	Haber (Geniş zaman)
çıkacak	Haber (Gelecek zaman)	özlüyordu	Haber (Şimdiki zaman hikâyesi)

2. Parçadaki çekimli fiillerin yapıları:

ÇEKİMLİ FİİL	YAPI	ÇEKİMLİ FİİL	YAPI
olacak	Basit fiil	demшти	Basit fiil
toprağa vermiştik	Birleşik fiil	gölümsemişti	Türemiş fiil
geçiyor	Basit fiil	düşünememiştım	Birleşik fiil
bitmezdi	Basit fiil	düşleyemiyoruz	Birleşik fiil
akiveriyor	Birleşik fiil	gitmiş	Basit fiil
çıkarmıştı	Türemiş fiil	karıştırıyorum	Türemiş fiil
yazıyordu	Basit fiil	sanır	Basit fiil
çıkacak	Basit fiil	özlüyordu	Türemiş fiil

3. Parçadaki ek fiiller:

bitmezdi	yazıyordu	demшти	var mı	düşünememiştım	toprağa vermiştik
çıkarmıştı	kitabıydı	demшти	gölümsemişti	özlüyordu	

4. Parçadaki çekimli fiillerin öznesine ve nesnesine göre çatıları:

ÇEKİMLİ FİİL	ÖZNE	NESNE	ÇEKİMLİ FİİL	ÖZNE	NESNE
olacak	Etken	Geçişsiz	demшти	Etken	Geçişli
toprağa vermiştik	Etken	Geçişli	gölümsemişti	Etken	Geçişsiz
geçiyor	Etken	Geçişsiz	düşünememiştım	Etken	Geçişli
bitmezdi	Etken	Geçişsiz	düşleyemiyoruz	Etken	Geçişli
akiveriyor	Etken	Geçişsiz	gitmiş	Etken	Geçişsiz
çıkarmıştı	Etken	Oldurgan	karıştırıyorum	Etken	Oldurgan
yazıyordu	Etken	Geçişli	sanır	Etken	Geçişli
çıkacak	Etken	Geçişsiz	özlüyordu	Etken	Geçişli

5. Parçadaki altı çizili sözcük ve sözcük öbeklerinin türleri:

SÖZCÜK	TÜRÜ	SÖZCÜK	TÜRÜ
on	Sayı sıfatı	yeni	Niteleme sıfatı
karlı	Niteleme sıfatı	sonra	Zaman zarfı
çabuk	Durum zarfı	haydi	Ünlem
bir	Belgisiz sıfat	birkaç	Belgisiz sıfat
bir türlü	Durum zarfı	ben	Kişi zamiri
ama	Cümle bağlacı	o	İşaret sıfatı
her	Belgisiz sıfat	hele	Sözcük bağlacı
kopuk	Niteleme sıfatı	bile	Durum zarfı
gibi	Benzetme edatı	süresince	Zaman zarfı
son	Sayı sıfatı	özleyerek	Durum zarfı

FİİLLER - ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1 - E	2 - C	3 - B	4 - D	5 - D	6 - C
-------	-------	-------	-------	-------	-------

